

Minna Malankin

KAKSIKULTTUURINEN KAMPUS
Suomalais-venäläinen oppimisympäristö

Opinnäytetyö
Venäjä-painotteinen YAMK-restonomi

Marraskuu 2014

MAMK
University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <h1 style="margin: 0;">MAMK</h1> <p style="margin: 0;">University of Applied Sciences</p> </div>	<p>Opinnäytetyön päivämäärä</p> <p>27.11.2014</p>
<p>Tekijä(t)</p> <p>Minna Malankin</p>	<p>Koulutusohjelma ja suuntautuminen</p> <p>Restonomi (yamk), Venäjä-painotteinen</p>
<p>Nimeke</p> <p>Kaksikulttuurinen kampus: sujuvan yhteiselon ehdoilla. Suomalais-venäläinen oppimisympäristö.</p>	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Työn tavoitteena on tutkia Mikkelin ammattikorkeakoulun Savonniemen kampuksen suomalaisten ja venäläisten opiskelijoiden toisiinsa ja toistensa kulttuuriin sopeutumista lukuvuonna 2013 – 2014 sekä esittää menetelmiä, joiden avulla sopeutumista saadaan nopeutettua ja tehostettua. Tutkimuksen kohteena ovat kampuksen matkailun opiskelijat. Lisäksi tutkimuksessa haastatellaan opettajia ja kerätään heidän kulttuurien kohtaamisista tekemiään havaintoja.</p> <p>Tutkimusmenetelminä on käytetty opiskelijoille suunnattua kyselyä, opiskelijoiden ryhmähaastatteluja aiheista, jotka ovat nousseet esille kyselyssä sekä opettajien yksilöhaastatteluja. Tutkimus toteutettiin Webropol-kyselynä huhtikuussa 2014 sekä ryhmä- ja yksilöhaastatteluina huhti-toukokuussa 2014.</p> <p>Tutkimus on tuonut tietoa siitä, miten venäläiset opiskelijat ovat sopeutuneet suomalaiseen kulttuuriin sekä miten suomalaiset opiskelijat ovat reagoineet venäläisiin opiskelijoihin. Tutkimuksesta käy ilmi, millaisia hyviä ja huonoja puolia opiskelijat ovat kokeneet sekä millaisiin kulttuurieroihin he ovat kampuksella törmänneet. Lisäksi työssä on kehitetty opiskelijoille ja opettajille suunnattu monikulttuurisuuden omaksumista helpottava orientaatio, jossa kiinnitetään huomiota a) opiskelijoiden sopeutumisen asteeseen, b) kulttuurisidonaisuuden oivaltamiseen, c) venäläisen ja suomalaisen kulttuurin yleisimpien kulttuurierojen omaksumiseen ja d) opiskelijoiden välisen yhteistoiminnan ja ystävyyden kehittämiseen.</p> <p>Työ sopii johdattukseksi ja käsikirjaksi monikulttuurisuuteen ja ennen kaikkea kaksikulttuurisuuteen – suomalaisen ja venäläisen kulttuurin – pyrkiviin koulutuksiin ja sitä voivat käyttää kaikki monikulttuurisiin tilanteisiin joutuvat henkilöt.</p>	
<p>Asiasanat (avainsanat)</p> <p>monikulttuurisuus, kulttuurierot, venäläisyys, suomalaisuus, opiskelu</p>	
<p>Sivumäärä</p> <p>83</p>	<p>Kieli</p> <p>Suomi</p>
<p>Huomautus (huomautukset liitteistä)</p>	
<p>Ohjaavan opettajan nimi</p> <p>Kirsti Kurki</p>	<p>Opinnäytetyön toimeksiantaja</p> <p>Mikkelin ammattikorkeakoulu, Matkailu- ja ravitsemisalan laitos</p>

DESCRIPTION

		Date of the master's thesis 27.11.2014
Author(s) Minna Malankin	Degree programme and option	
Name of the master's thesis Bicultural campus: in terms of successful coexistence. Finnish-Russian learning environment.		
Abstract The thesis is a research of Finnish and Russian students sharing the Savonniemi campus of Mikkeli UAS. It focuses on the students' experience of adaptation in a new culture. Students of tourism studies were asked to answer a questionnaire and later on large groups of Finnish, Finnish-Russian and Russian students were interviewed on the basis of the questionnaire results. Also teachers were interviewed for their experience of teaching bicultural groups and observations about the strengths and weaknesses of a bicultural campus. The research reveals the state of adaptation of the Russian students to Finnish culture and education as well as the state of adaptation of the Finnish students to the Russians on the campus. It states the strengths and weaknesses of the bicultural campus and points out the problems Russian students may have and need help with. This paper aims to give teachers and other multicultural actors a concrete handbook for multicultural adaptation, what it is and how it is done. The paper gives concrete suggestions of what themes should be discussed with multicultural students in the very beginning of their studies and why, and a collection of practical exercises in order to become aware of cultural engagement. It suggests concrete themes for discussion with Finnish – Russian groups of students in order to ease the Russians' adaptation to the Finnish world of culture, studies and school as well as to the Finnish students and vice versa.		
Subject headings, (keywords) bicultural, multicultural, UAS, Finnish, Russian, adaptation		
Pages 83	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices		
Tutor Kirsti Kurki	Master's thesis assigned by Mikkeli UAS, Department of tourism and hospitality management	

SISÄLTÖ

1	TYÖN TARVE JA TAVOITE.....	1
1.1	Kahden kansallisuuden kampus.....	1
1.2	Tutkimuksen tavoite	2
2	VIERAASEEN KULTTUURIIN SOPEUTUMINEN	3
2.1	Mikä on kulttuuri?	3
2.2	Sopeutumisen käyrä.....	3
2.2.1	Kulttuurishokki	6
2.3	Suomalaisopiskelijat ja maahanmuuttajat.....	8
2.4	Suomalaisuus versus venäläisyys	9
2.4.1	Opiskelijoiden kesken: suomalaiset itsestään ja venäläisistä, venäläiset itsestään ja suomalaisista	9
2.4.2	Vertailu: Suomi ja Venäjä Hofsteden mukaan.....	13
2.5	Venäläiset Suomessa	17
2.6	Kielen merkitys.....	19
2.6.1	Suomalainen ja venäläinen puhuminen	20
3	KULTTUURIRISTIRIITOJEN RATKAISEMINEN	22
3.1	Tyypillisiä Suomen ja Venäjän kulttuurieroista johtuvia ongelmia	22
3.2	Tie monikulttuurisuuteen ja monikulttuuriseen ohjaukseen.....	24
4	TUTKIMUSMENETELMÄT.....	30
4.1	Kyselytutkimuksen teoriaa	31
4.2	Haastattelut	35
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	37
5.1	Kaksikulttuurinen kampus	37
5.2	Kyselyn ”Kaksikulttuurinen kampus” tulokset	38
5.3	Opiskelijahaastattelut.....	49
5.3.1	Venäläisryhmän haastattelun tulokset.....	50
5.3.2	Venäläis-suomalaisen ryhmän haastattelun tulokset	54
5.3.3	Suomalaisryhmän haastattelun tulokset.....	56
5.4	Opettajaahaastattelut.....	57
6	YHTEENVETO TUTKIMUKSETA.....	61

6.1	Tilanne Savonniemen kampuksella on hyvä	61
6.1.1	Opiskelu on onnellinen olotila.....	61
6.1.2	Huomio niihin, jotka voivat huonosti	62
6.1.3	Kaksikulttuurinen opetus	63
6.2	Onko Savonniemi siis kaksikulttuurinen kampus?.....	64
7	KAKSIKULTTUURISUUTTA TUKEVIA TOIMENPITEITÄ	65
7.1	Opiskelijoiden johdatus sopeutumisen teoriaan	65
7.2	Kulttuurienvälinen tiedostaminen.....	66
7.3	Kulttuuriluennot opiskelijoille ja opettajille.....	75
7.4	Tutustumisen edesauttaminen.....	77
7.5	Ulkomaalaistaustaisen opiskelijan aikuistutor.....	78
7.6	Opettajat monikulttuurisiksi ohjaajiksi.....	79
8	POHDINTA	79
	LÄHTEET.....	83
	LIITE	
	1 Kysely	

1 TYÖN TARVE JA TAVOITE

1.1 Kahden kansallisuuden kampus

Mikkelin ammattikorkeakoulun Matkailu- ja ravitsemisalan laitoksella on vuodesta 2011 opetettu Venäjä-painotteisia matkailun AMK-restonomin ja YAMK-restonomin koulutusohjelmia. Sisäänpääsyaatimuksena on mm. tietyn tasoinen venäjän, englannin ja suomen kielen taito. Koulutusten kohderyhmiksi on määritelty venäjää opiskelleiden suomalaisten lisäksi Suomeen muuttaneet venäläiset, joille koulutus voi olla tulevaisuuden työsaannin kannalta hyvinkin tärkeä. Lisäksi Suomi saa täten tarvitsemiaan hyvin venäjää puhuvia asiakaspalvelijoita matkailuun ja maahan muuttaneiden työllisyystilanne paranee.

Opiskelijaryhmät ovat osoittautuneet varsin heterogeenisiksi. Ryhmässä voi olla nuoria suomalaisia, jotka ovat kirjoittaneet pitkän venäjän; suomalaisen lukion käyneitä, jo varhaisessa iässä Suomeen muuttaneita nuoria, joiden äidinkieli on kuitenkin venäjä; Venäjällä peruskoulutuksen saaneita, Suomeen muuttaneita ja suomea opiskelleita nuoria; sekä vanhempia Suomeen muuttaneita venäläisiä, joilla jo on jokin tutkinto Venäjältä; vanhempia suomalaisia, joilla jo on tutkinto Suomesta sekä edelleen Venäjällä asuvia tai vasta ko. opiskelun takia Suomeen muuttaneita venäläisiä. Lisäksi Mikkelin ammattikorkeakoulun Matkailu- ja ravitsemisalan laitoksella on Venäjältä saapuneita kaksoistutkinto- eli DD-opiskelijoita.

Mikkelin ammattikorkeakoulun matkailun koulutusohjelmassa on siis tapahtunut suuri muutos: kun ennen opiskelijat olivat suomalaisia, mausteena muutama englantia puhuva vaihto-opiskelija maailmalta, ja yleisimpänä kielenä suomi, nykyään opiskelijoista hyvin suuri osa on venäläisiä tai muita äidinkielenään venäjää puhuvia. Kampuksen kielet ovat suomi ja venäjä.

Venäjä-painotteisten matkailuopintojen rinnalla ammattikorkeakoulussa voi edelleen opiskella ns. perinteistä matkailua, joka tarjoaa Venäjä-opintoja mutta jolle ne eivät ole pakollisia. Näiden ryhmien opiskelijat voivat olla suomalaisia, joille venäjä ei ole tuttu kieli tai Suomeen muuttaneita venäläisiä, jotka ovat hakeutuneet opiskelemaan ammattikorkeakouluun muuhun kuin Venäjä-painotteiseen koulutusohjelmaan.

Tilanne Matkailu- ja ravitsemisalan laitoksella Savonniemen kampuksella oli siis tutkimuksen tekohetkellä uusi: kampus on kokenut tarkoituksellisen, ystävällismielisen ”venäläisinvaasion”. Miten tilanteesta on selvitty? Mitä tulevaisuudessa pitäisi tehdä paremmin tai eri tavalla?

1.2 Tutkimuksen tavoite

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia, missä määrin kampuksen venäläiset ovat sopeutuneet suomalaiseen kulttuuriin, suomalaisiin opiskelutovereihin sekä opiskeluun Suomessa sekä miten suomalaiset opiskelijat ovat suhtautuneet venäläisten opiskelijoiden määrän nopeaan lisääntymiseen. Tutkimustulosten pohjalta kehitetään opas, joka auttaa konkreettisesti eri kulttuurista tulevia hallitsemaan omaa sopeutumisprosessiaan sekä oppimaan niitä konkreettisia kulttuuriin perustuvia seikkoja, joista tutkimukseen osallistuneille on aiheutunut vaikeuksia opintojen aikana.

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, mitä kampuksen opiskelijat ajattelevat omasta ja toisen kulttuurista, millaisia vaikeuksia he ovat kokeneet ja toisaalta miten kahden eri kulttuurin edustajat ovat olleet toisilleen tukena, miten opettajat ovat toimineet tasoitukseen kahden eri kansallisuusryhmän kohtaamista kampuksella sekä mitä ja miten pitäisi tehdä tulevaisuudessa, jotta suomalaiset ja venäläiset pystyisivät opiskelemaan optimaalisesti yhdessä ja jotta me kaikki sopeutuisimme toisiimme mahdollisimman hyvin.. Työn toimeksiantaja on Mikkelin ammattikorkeakoulu, Matkailu- ja ravitsemisalan laitos.

Tämän tutkimuksen tekijällä on laaja pohjatieto ja kokemus monikulttuurisuudesta. Olen syntyperältäni täysin suomalainen, mutta pidän yli 25-vuotisen tiiviin Venäjä-kokemukseni ja -opintojeni ansiosta itseäni kaksikulttuurisena. Monikulttuurisuuskokemukseni olen hankkinut myös työelämässä mm. maahanmuuttajien opettajana.

2 VIERAASEEN KULTTUURIIN SOPEUTUMINEN

2.1 Mikä on kulttuuri?

Kulttuuri on jonkin yhtenäisen ryhmän tapa ajatella asioista ja toimia. Siitä on monia eri määritelmiä. Mm. Geertzin, Bennettin ja Forsanderin mukaan kulttuuri on ”jonkin yhteisön piirissä omaksuttu elämäntapa sekä maailman hahmottamisen ja mielekkääksi kokemisen tapa”, ihmisen tapa elää, toimia ja uskoa. Kulttuuri antaa tulkintakehyksen, jonka kautta ihminen katselee ja ymmärtää elämää ja maailmaa ympärillään. Kulttuuri määrittelee ihmisen käsityksen oikeasta ja väärästä sekä ihmisen olemassaolon merkityksen. Kulttuuri on ihmisen sisäinen, alitajuinen ja normaalioloissa huomaamaton ”toimintaohje”. Ihminen huomaa kulttuurin olemassaolon vasta, kun sitä rikotaan: hän joutuu erilaiseen kulttuuriin, jossa asioiden tekeminen poikkeaa hänen omasta kulttuuristaan tai hän kohtaa omassa kulttuurissaan toisen kulttuurin edustajan, joka toimii eri tavalla, oman kulttuurikoodinsa mukaan. On kuitenkin tärkeää muistaa, että ihminen ei synny kulttuuriin vaan se opitaan elämisen myötä. Jos lapsi vaihtaa pienenä kulttuuria, hän oppii uuden kulttuurin ja mahdollisesti unohtaa täysin synnyinmaansa kulttuurin. (Räty 2002, 42.)

2.2 Sopeutumisen käyrä

Sopeutumista erinomaisesti kuvaava on Sverre Lysgaardin 1950-luvulla kehittämä U-käyrä. Jos ihminen saa vapaaehtoisesti muuttaa vieraaseen kulttuuriin, on hänen reaktionsa ensin alkuun erittäin positiivinen: kaikki on hyvin, ihmiset mukavia, elämä ja asuminen maassa on hyvin järjestettyä, ympäristö hoidettu ja kaunis. Tätä ensimmäistä euforiaa Lysgaard kutsuu hyvän sopeutumisen *kaudeksi*. Kun maahan muuttanut jatkaa oloaan vieraassa maassa, hän alkaa vähitellen huomata epäkohtia: kaikki ei enää olekaan niin hyvin; hän alkaa verrata kotimaahansa, eikä vertailu aina ole uudelle kulttuurille myönteistä. Pahimmillaan tässä sopeutumiskriisin vaiheessa maahanmuuttajan muistot kotimaasta kultaantuvat liiankin kanssa ja hänen suhtautumisensa uuteen kulttuuriin muuttuu kohtuuttoman negatiiviseksi. On mahdollista, että maahan muuttanut ei koskaan tai vasta hyvin pitkän ajan kuluttua pääsee yli tästä vaiheesta. Mikäli hän juuttuu U:n pohjaan, hänen elämänsä uudessa maassa tulee olemaan epämiellyttävää, hän rajoittaa kanssakäymistään vain oman kansallisuutensa edustajiin eikä hän sopeudu maahan niin hyvin, että voisi olla ns. tuottava kansalainen. Päinvastoin, on mahdollista,

että hän lähtee mukaan nationalistisiin ryhmittymiin ja vihapuheisiin. Mikäli maahanmuuttaja kuitenkin onnistuu pääsemään sopeutumiskriisinsä yli, seuraa hyvän sopeutumisen *tila*, jolloin hän on tyytyväinen uuteen elämäänsä uudessa maassa, hän on aktiivinen kansalainen, ymmärtää uutta maataan ja hyväksyy sen. (Rouvinen 2001, 7.)

Lysgaardin mukaan sopeutuminen riippuu ajasta: hyvin ovat sopeutuneet ne, jotka ovat olleet uudessa kulttuurissa alle 6 kuukautta tai yli 18 kuukautta (Rouvinen 2001, 7). Tästä voi päätellä, että ensimmäinen vuosi sen jälkeen, kun tulokas ei enää ole vastatullut, on kaikkein kriittisin aika. Jos henkilö tänä aikana luovuttaa ja lähtee, hänestä ei koskaan tule ko. vieraan kulttuurin puolestapuhujaa eikä markkinoijaa omassa maassaan. Omasta varsin laajasta maahanmuuttajakokemuksestani voin kertoa, että en koskaan sopeutunut Saksaan mutta sopeuduin Venäjälle. Elämäni Saksassa seurasi varsin tarkkaan U-käyrää – ensin ihastus, sitten vihastus. Lähdin takaisin Suomeen oleskeltuani maassa melko täsmälleen kuusi kuukautta. Sen jälkeen en ole käynyt Saksassa enkä myöskään harrastanut saksan kieltä, olenpa kaiken lisäksi jättänyt kaikki saksalaiset ystävänikin. Jos lopputulema olisi kohdallani ollut toinen, Saksa olisi voinut ansaita monta matkailueuroa minun ansiostani: sekä omiani että kaikkien niiden rahoja, joille olisin Saksaa ja sen matkailukohteita innoissani suositellut.

Tästä johdan tärkeän tavoitteen Mikkelin ammattikorkeakoululle ja kaikille Suomen kouluille, jotka ottavat vastaan opiskelijoita muista maista: Suomen kannalta on tärkeää, että tänne tulevat vaihto-opiskelijat autetaan ja johdatellaan U-käyrän pohjan yli, sillä lähdettyään Suomesta he ovat maamme markkinoijia ja matkailulähettiläitä missä ikinä liikkuvatkaan. Yhtä tärkeää olisi auttaa maahamme pysyvästi muuttaneet tämän kriittisen kohdan yli, jotta he voisivat toimia yhteiskuntamme täysipainoisina jäseninä. Suomessa harjoitettu kotouttaminen pyrkii tähän, mutta valitettavasti opiskelijat eivät kuulu kotouttamisen pariin. Kotouttaminen ei myöskään aina onnistu pyrkimyksissään. Siksi myös venäläistaustaiset opiskelijat, jotka ovat jo aikaisemmin muuttaneet Suomeen ja käyneet läpi valtion edellyttämän kolmen vuoden kotoutumisprosessin, voivat edelleen olla sopeutumiskriisissä ja tarvita apua sen ylitse pääsemiseen.

Maahanmuuttajan sopeutumisesta on esitetty monia malleja. Tällaisia ovat mm. Ingemar Torbiörnin teoria vuodelta 1982, jonka mukaan maahanmuuttaja läpikäy neljä vaihetta eli ensin hän on (1) ulkopuolinen tarkkailija, sitten kun hän (2) alkaa päästä paremmin mukaan maan elämään, hän kuitenkin kokee, ettei (3) tiedä tarpeeksi, mikä saa

hänet läpikäymään kielteisiä tunteita, kunnes lopulta (4) sopeutuu. Hofstede puolestaan on vuonna 1993 määritellyt seuraavat neljä vaihetta sopeutumisprosessille: aluksi lyhyt euforia, sitten kulttuurishokki, seuraavaksi sopeutuminen ja lopuksi vakiintunut mielentila, jolloin henkilö on kuin maan alkuasukas. Iduozee puolestaan piirtää v. 1997 monimutkaisempaa sopeutumisen kaavaa. Hän korostaa, että prosessi ei ole suoraviivainen ja että ihmisen oma asenne ja toimet vaikuttavat siihen, samoin se, onko henkilö muuttanut vapaaehtoisesti vai pakon edessä. Iduozee määrittelee viisi vaihetta: ensin (1) alistutaan valtakulttuurille, ajatellaan, että se on ”hyvä” kun taas kaikki omaan kulttuuriin kuuluva on pahasta; seuraa (2) ristiriitavaihe, jolloin henkilö alkaa huomata hyvää ja pahaa sekä uudessa että omassa kulttuurissaan. (3) Uppoutumisvaiheessa hän alkaa korostaa omaa kulttuuriaan, joka on hyvä, kun taas uusi kulttuuri on paha. Jossain vaiheessa henkilö saavuttaa (4) itsetutkiskeluvaiheen, jolloin hän jälleen alkaa kritisoida myös omaa kulttuuriaan kuten myös nähdä hyvää uudessa kulttuurissa. Tästä sitten seuraa sopeutuneisuus eli kaksikulttuurisuus. (Sipilä 2000, 24.)

Tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota myös sopeutumisprosessin lopputulokseen. Ihmiset voivat olla eri tavoin sopeutuneita ympäristöönsä: Torbiörnin mukaan sopeutuminen on subjektiivista silloin, kun henkilön on hyvä olla uudessa kulttuurissa, hän viihtyy. Objektiivista se taas on silloin, kun henkilö ainakin ulkoisesti täyttää ympäristön asettamat vaatimukset. (Sipilä 2001, 29 – 30.) Objektiivisesta sopeutumisesta on oiva esimerkki tuttavani Edik, joka asuu Saksassa. Hän käy töissä, puhuu siedettävää saksaa, hänellä on tuttavlia. Objektiivisesti katsoen hän on sopeutunut elämäänsä Saksassa. Hän asuu pienessä kaksiossa. Hän laittaa itselleen venäläistä ruokaa, hän syö kuluneella puusella Hohloma-lusikalla. Koriste-esineet ovat venäläisiä suveniirejä. Kirjoja ei ole paljon, kaikki venäjänkielisiä, Neuvostoliitossa painettuja. Jatkuvasti auki oleva radio julistaa olevansa Radio Svoboda. TV:n katsotuin kanava on HTB. Kun juttelen hänen kanssaan Venäjältä, hän huokaa sentimentaalisesti: ”Vieläkö ne siellä kotona kuuntelevat Juri Antonovia?” Edik ei ole sopeutunut uuteen kulttuuriin subjektiivisesti. Hän kaipaa edelleen kotiin.

Inna Latysheva (2010) puolestaan on kirjoittanut sopeutujan prosessista mielenkiintoisen kirjan ”Venäläisenä Suomessa”. Hän kuvaa omaa elämäänsä Neuvostoliitossa ja myöhemmin Suomessa. Hänelle kulttuurishokki konkretisoitui sulhasen paperipallovarjostimeen olohuoneen katossa – kotona oli jokaisella kristallikruunu. Latysheva teki Suomessa hienon uran, nousi yrityksen toimitusjohtajaksi. Objektiivisesti katsoen hän

oli sopeutunut hienosti. Samaan aikaan hän vihasi Suomea ja suomalaisia, mikä lopulta johti siihen, että hän muutti vielä edemmäs, kolmanteen maahan. Hän ei siis ollut subjektiivisesti sopeutunut. Tarina on mielenkiintoinen kertomus sopeutumisen U-käyrästä, joka ei koskaan lähtenyt nousuun.

2.2.1 Kulttuurishokki

Usein käytettävä sopeutumiseen liittyvä termi on kulttuurishokki. Joissakin lähteissä sitä käytetään sopeutumisprosessin synonyyminä (esim. Rätty 2002), toisissa se on prosessin toinen vaihe eli kriisi. Mielestäni kulttuurishokki, varmasti meille kaikille tuttu tunne, tuo sopeutumisprosessin käsitteen ruohonjuuritasolle. Kulttuurishokki, sopeutumisprosessin kriisivaihe, ei ole ”hieno, teoreettinen käsite, joka ei kosketa tavallista ihmistä”. Antti kertoo ellit.fi:ssä Intiassa kokemastaan kulttuurishokista seuraavasti:

”Kulttuurishokki alkaakin usein pienistä arkisista asioista, joihin päivittäin törmääminen on väistämätöntä. Esimerkiksi nettikahvilassa karjuvat muksut, iholle tunkevat ihmiset ja ainainen tinkaaminen kaikesta voivat olla tällaisia tekijöitä. - - - Ehkä pahin kuulemani kulttuurishokkiin liittyvä tarina on Delhistä, jossa brittimiestä oli talutettu useamman ihmisen toimesta kohti lentokentän lähtöportteja, miehen huutaessa mielipuolisesti "get me out of this country now!".

Nimetön (2009) vuodatus.netissä kertoo kulttuurishokistaan Venäjällä seuraavin sanoin:

”Suihkun loppuvaiheilla alkoi tulla lämmintäkin vettä, sitten kun oli ensin kymmenisen minuuttia juoksuttanut kylmää. Kello 10.10 alkoi ensimmäinen oppitunti *Общественная жизнь России* eli kutakuinkin Venäjän yhteiskunnallinen elämä. Kurssilla kuuluu kirjoittaa реферат eli jonkin sortin esitelmä jostakin yhteiskunnallisesta aiheesta. Luettiin uutisia ja käytiin viereisessä huoneessa katsomassa tv-uutiset. En ollut onneksi ainoa, joka ei ymmärtänyt juuri mitään. Kotitehtäväksi jokainen sai pikku-uutisen, joka pitää selostaa muille seuraavalla tunnilla. Puolen tunnin tauon jälkeen alkoi pahamaineinen *Синтаксис* eli syntaksi-kurssi. Kielioppia siis. Lopputunnista arvelen alkaneeni tajuta, että mitä harjoituksissa oikein haetaan.

Tuntien jälkeen tuli koti-ikävä-turhautumis-ärsyyntymis-itsesääli-nälkäväsytys –itku. Typerä venäläinen liittymäkään ei suostunut lähettämään viestiä äitille. Suomalainen sentään toimi.

Puolen tunnin vapautunut poru ja lämmitetty edellispäiväinen sienisiipuli-soppa auttoivat. Niitten jälkeen oli valoisampi olo.

Käytiin noin tunnin kävelylenkillä kaupungilla. Katuja ei täällä aurata, vaan suolataan. Sen ansiosta koko kaupunki on yhtä loskalätäkköä. Kaduilla on siellä täällä kuivempia paikkoja, joita pitkin hypitään eteenpäin.

Illalla käytiin vielä ruokakaupassa ja ostamassa toveri A:lle venäläinen puhelinliittymä. Ostin myös jatkojohdon, kirjoituspöytäseinällä kun ei ole yhtäkään pistorasiaa, että saisi tietokoneen ja pöytälampan johdon päähän. Haahuiltiin hetki kodinkoneliikkeessä, ja sitten menin sanakirjan kanssa myyjätädin luokse. ”En ole varma mikä se sana on, ööh, провод? No siis tuollainen kun tuossa teidän pöydälläkin.” Myyjä-täti huusi toiselle, joka meni lasikoppiin näppäilemään hinnan kassaan, ja maksoin luukusta. Sen jälkeen sain ensimmäiseltä myyjältä johdon kuittia vastaan.

Kaupantädit ei ole mitenkään erityisen ystävällisiä, en oikein tiedä kuuluuko niille edes sanoa päivää. Toveri A arveli, että meitä ehkä luullaan virolaisiksi ja kohtelu on sen vuoksi tylyä. Seuraavana päivänä yksi opettajista tosin selitti, että Venäjällä on tapana hymyillä vain tutuille, ja niille, joihin haluaa tutustua.”

Aloin v. 2000 kerätä aktiivisesti Venäjällä käyneiden suomalaisten sekä Suomessa vierailleiden venäläisten kulttuurishokkikertomuksia (Malankin 2000). Seuraavassa kertomuksista muutama esimerkki:

Ystävänä Olga tuli ensimmäisen kerran Suomeen v. 1990. Hän koki kulttuurishokin nähdessään leivän hinnan, 12,50 mk! 7,5 ruplaa! Olgan kuu-kausipalkka Neuvostoliitossa oli 90 ruplaa. Olga viipyi luonani kaksi viikkoa eikä syönyt sinä aikana palaakaan leipää. (Neuvostoliitossa limppu maksoi noin 20 kopeekkaa.)

Suomalainen miesopettaja näki Leningradin-matkallaan, miten hameeseen sonnustautunut mummo seisoj paljasjaloin, jalat levällään, kuormurin avolavalla leipäkuorman päällä ja heitteli limppuja alhaalla odotteleville jakeluketjun seuraaville jäsenille. Mies ei syönyt enää venäläistä leipää.

Oma kulttuurishokkini jysähti, kun näin Leningradin Fontankan varren eriväriset talot: vaaleanpunainen, keltainen, vaalean vihreä ja sininen rinta rinnan. Nykyään tämä nimenomainen maisema on rakkainta Pietariäni.

Voi tuntua oudolta, että kulttuurishokin esimerkeissäni on näin pieniä asioita. Omaan yli 25-vuotiseen kansainväliseen kokemukseeni pohjautuen väitän, että kulttuurishokki on itse asiassa sarja negatiivisia kokemuksia uudesta kulttuurista. Ne voivat alkaa pikkujutuista kuten leipien päällä avojaloin seisovasta mummosta tai oudosta maisemasta. Seuraavan shokin aiheuttaja on jo edellistä ”pahempi” asia. Shokki aiheu-

tuu kerta kerralta vakavammasta ja laajemmasta, kauaskantoisemmasta asiasta ihmisen tutustuessa syvällisemmin uuteen kulttuuriin. Lopulta ihminen sopeutuu, jolloin kielteisetkin kokemukset aletaan ottaa normaaleina, uuteen kulttuuriin kuuluvina, harmittavina asioina, joille ei voi mitään, mutta shokkia ne eivät enää aiheuta.

Yllättävää kyllä, monet ihmiset osaavat kuvata oman kulttuurishokkinsa alkamishetken, samoin oman sopeutumiskäyränsä onnenhetken, sopeutumisen hetken. Esim. tshekkiläinen Hašanovic (2002,16) kirjoittaa päivästä, jolloin hän huomasi kotiutuneensa, ja se tapahtui ”Yves Kleinin sinisten kasvojen ja Pispalan saunan välissä”.

2.3 Suomalaisopiskelijat ja maahanmuuttajat

Siirtolaisuusinstituutti on keväällä 2012 selvittänyt korkeakouluopiskelijoiden suhtautumista maahanmuuttajiin yleensä. Kyselyn perusteella opiskelijat jakautuivat viiteen eri asenneryhmään: totaaliposiitivisiin, valikoiden hyväksyviin, empaattisiin kielteisiin, valikoiden kotouttaviin ja totaalikielteisiin. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 23–24.)

Totaaliposiitiiviset suhtautuvat erittäin myönteisesti maahanmuuttajiin ja näkevät maahanmuutossa vain hyviä vaikutuksia. Totaaliposiitiiviset on opiskelijoista suurin yksittäinen asenneryhmä, noin 30 %. Ryhmään kuuluu muita ryhmiä enemmän yli 30-kymmppiä naisia, joilla on omakohtaista kokemusta mm. ulkomailla asumisesta ja heillä on maahanmuuttajataustaisia tuttavuuksia. Vastaajien kotiolot, uskonto tai asuinympäristö eivät vaikuta asenteisiin, sillä ne ovat koko aineiston keskiarvoa. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 24–25.)

Valikoiden hyväksyviä on 18 % opiskelijoista. Tästä ryhmästä suuri osa on miehiä suurkaupungeista. He ovat valmiita ottamaan vastaan pakolaisia, mutta ennen kaikkea työperäistä maahanmuuttoa. Heidän mielestään maahanmuutolla on tärkeä vaikutus yrittäjyyteen ja kansantalouteen. Ryhmään kuuluvien vanhempien koulutustausta on erittäin hyvä ja heillä itsellään on vahvat kansainväliset kontaktit. Ryhmä katsoo kotouttamistuen tarpeelliseksi vain kiintiöpakolaisille, ei muille maahanmuuttajille. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 25–26.)

Empaattisille kielteisille on tyypillistä kielteinen suhtautuminen maahanmuuttoon, mutta koska maahanmuuttajia joka tapauksessa on, kotouttaminen on tarpeellista.

Ryhmä on kuitenkin tiukka siinä mielessä, että vaikka kotouttaminen on tarpeen pakolaisille, sitä ei pitäisi tarjota työn perässä muuttajille. Ryhmän enemmistö on naisia pieniltä paikkakunnilta tai maaseudulta. Ryhmässä on myös eniten kristittyinä itseään pitäviä. Vastaajien vanhempien koulutustaso on matala eikä heillä itsellään ole juurikaan kansainvälisiä kontakteja. Empaattisesti kielteisiä opiskelijoista on 22 %. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 26.)

Valikoiden kotouttavat ajattelevat, että kotouttamistoimenpiteitä ei tulisi tarjota kaikille muuttajaryhmille. He hyväksyvät tuen paluumuuttajille, työssä oleville ja adoptiolapsille. Ryhmä suhtautuu erityisen kielteisesti pakolaisiin, eikä työperäiseen maahanmuuttoonkaan suhtauduta kovin myönteisesti. Valikoiden kotouttavat eivät näe mitään hyvää maahanmuutossa. Opiskelijoista 16 % kuuluu tähän ryhmään. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 27.)

Totaalikielteisiä opiskelijoista on 12 % ja sen profiili ja taustat ovat hyvin erilaisia edellisiin ryhmiin verrattuna. Tässä ryhmässä kaksi kolmannesta on miehiä, he opiskelevat ammattikorkeakoulussa ja vanhempien koulutustaso on keskimääräistä matalampi. Ryhmän jäsenillä ei ole juurikaan kansainvälistä kokemusta. Ryhmä suhtautuu kielteisesti kaikkeen maahanmuuttoon eikä pidä kotouttamistoimia tarpeellisina. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 27.)

2.4 Suomalaisuus versus venäläisyys

Tarkastelen tässä luvussa suomalaisuutta ja venäläisyyttä kahden tunnetun kulttuuriasi-
antuntijan, Arto Mustajoen (2002) ja Geert Hofsteden (2010), tutkimusten pohjalta.

2.4.1 Opiskelijoiden kesken: suomalaiset itsestään ja venäläisistä, venäläiset itsestään ja suomalaisista

Mustajoki ja Protasova (2002, 19 - 25) ovat tehneet mm. mielenkiintoista kulttuuri- ja asennevertailututkimusta omien suomalaisten ja venäläisten opiskelijoidensa joukossa. He ovat tutkineet venäläisten käsityksiä itsestään ja suomalaisista sekä suomalaisten käsityksiä itsestään ja venäläisistä mm. suhteessa työhön, tunteisiin, järkeen, vieraisiin ja ystäviin, yhteiskuntaan ja valtioon, perheeseen ja lapsiin, auktoriteettiin ja valtaan,

kohteliaisuuteen ja kasvatukseen, tieteeseen ja koulutukseen sekä kulttuuriin ja taiteeseen. Seuraavassa kerron lyhyestä tutkimusten tuloksista:

Työ

Molemmat kansallisuudet ovat samaa mieltä seuraavista seikoista: venäläiset ovat laiskoja, tekevät huonoa työn jälkeä, ovat mielialaihmissiä ja luovia; suomalaiset ovat työteliäitä, kantavat vastuun, tekevät työnsä hyvin; työ on heille tärkeintä elämässä. Kuitenkin molemmissa kansoissa on myös päinvastaisia tapauksia. Ero käsityksissä on siinä, että venäläisten mielestä venäläiset tekevät työtä rahaa saadakseen, suomalaisten mielestä sosiaalisen seurustelun takia. Venäläisten mielestä suomalaiset tekevät työtä hitaasti, suomalaiset taas katsovat suhtautuvansa työhön vakavasti. Suomalaiset puolestaan ajattelevat, että venäläiset eivät välitä ajasta. Tätä todistaa myös venäläinen sananlasku ”työ ei ole susi, ei se metsään juokse”, mikä tarkoittaa, että työ täytyy tehdä, mutta kiirettä ei ole.

Tunteet

Venäläiset ovat tunteellisia ja he ilmaisevat niitä myrskyisästi, tunteiden kautta hallitaan suhdetta todellisuuteen; tunteet eivät aina ole rehellisiä; suomalaiset ovat pidättyväisiä, sulkeutuneita, eivät näytä tunteitaan, pyrkivät olemaan neutraaleja ja rauhallisia; ulkoisesti he ovat hymyileviä, sisäisesti kärsiviä, mutta eivät tiedä, miten näyttäisivät tunteensa, miten reagoisivat. Venäläiset ovat kärsivällisempiä mutta ehkä vähemmän päämäärätietoisia, suomalaiset ovat kärsimättömiä, mutta ehkä itsepintaisempia ja sinnikkäämpiä. Venäläiset kokevat elämän sydämellään eli myönteisesti, suomalaiset jossakin määrin pelkäävät ja häpeävät. Venäläiset eivät ole mielestään tarpeeksi syvällisiä ja rehellisiä, kun taas suomalaiset sitä mielestään ovat.

Järki

Sekä suomalaiset että venäläiset ovat yhtä mieltä siitä, että vaikka venäläiset ovat älykkäitä ja kouluja käyneitä, heillä tunteet hallitsevat järkeä. Tästä johtuen heidän logiikkansa ei ole aina ymmärrettävää ja elämä on kaoottista. Eri käsityksiä kansallisuuksilla oli mm. seuraavista: venäläisten mielestä he ajattelevat nopeasti ja suomalaiset hitaasti; venäläisten järki on poeettista, luovaa, keksivää kun taas suomalaiset ovat lainkuuliaisista, käytännöllisiä, oikeudenmukaisia. Suomalaiset ajattelevat, että venäläisten mielestä

järkeä voi luoda koulutuksella, vaikka se on syntymälahja ja sitä vain pidetään yllä koulutuksella. Suomalaiset korostavat venäläisten teoreettista älyä ja että venäläiset käyttäytyvät usein järjettömästi kun taas suomalaiset käyttäytyvät järkevästi.

Vieraat ja ystävät

Venäläisillä on paljon vieraita ja ystäviä, suomalaisilla vähän; suhteet Venäjällä ovat yksinkertaisempia ja lämpimämpiä ja Suomessa virallisempia ja viileämpiä. Kaikki tutkitut ryhmät olivat sitä mieltä, että Venäjällä on mahdotonta selvitä ilman ystävien tukea. Venäläisten mielestä vieraanvaraisuus ja suuri vierasmäärä on myönteinen seikka ja he tuomitsevat kitsauden ja muodollisuuden; suomalaiset puolestaan oleskelevat mielellään kotonaan ja haluavat vain muutaman, mutta todella luotettavan ystävän. Suomalaisen mielestä venäläisten on helpompi seurustella ja jutella suurissakin ryhmissä eivätkä he ole täysin tyytyväisiä omaan pidättyväisyyteensä.

Yhteiskunta ja valtio

Venäläiset kritisoivat omaan valtiotaan ja yhteiskuntaansa ja haluaisivat tehdä enemmän niiden puolesta, mutta elävät kaaoksessa, eivät usko vallanpitäjiin, kärsivät siitä, että lakeja ei noudateta; he ihastelevat Suomea, sen valtiorakennetta ja yhteiskuntaa, valtion huolenpitoa yksilöstä ja ovat kateellisia suomalaisten isänmaallisuudesta. Suomalaiset huomaavat sen, että venäläiset ovat montaa mieltä maastaan, että maamme ovat rakenteeltaan erilaiset. Suomalaisten mielestä verot täytyy maksaa, valtiota tulee kunnioittaa, noudattaa demokratiaa ja auttaa köyhiä. Vastauksista käy ilmi, että molemmissa maissa on politiikasta välinpitämättömiä ihmisiä, mutta Venäjällä tämä aiheutuu toivottomuuden tunteesta kun taas Suomessa se johtuu siitä, että ei ole välttämätöntä olla aktiivinen.

Perhe ja lapset

Molemmat kansallisuudet olivat yhtä mieltä siitä, että Venäjällä perheen merkitys on tärkeämpi, tai toinen, kuin Suomessa. Venäjällä lapset ovat aina vanhemmilleen lapsia, he pitävät huolta vanhemmistaan näiden vanhuudenpäivinä, perhe- ja sukulaisuussiteet ovat vahvat myös sukupolvien yli; Suomessa perhe tulee usein vasta uran jälkeen, lapsia rakastetaan, mutta niistä pidetään vähemmän huolta kuin Venäjällä, lapset ovat itsenäisempiä ja lähtevät aikaisemmin kotoa. Venäläiset korostavat suomalaisten miesten huolehtivaa suhdetta lapsiin ja naisten itsenäisyyttä; suomalaiset korostavat perinteisempiä suhteita venäläisessä perheessä ja perheen sisäistä avunantoa.

Auktoriteetti ja valta

Individualismi kunnioittaa valtaa ja demokratiaa, mutta kollektivismi joko alistuu kärsivällisesti tai pyrkii saamaan vallan itselleen; jos auktoriteetti on todellinen, sitä voi kunnioittaa, mutta kuka tahansa ei sellainen ole. Venäläiset toisaalta haluavat henkilökohtaista valtaa eivätkä halua alistua diktatuuriin - toisaalta odottavat vahvaa valtiasta, jolle alistua, mutta tilaisuuden tullen ovat myös valmiita vastustamaan sitä. Suomalaiset alistuvat vallanpitäjille, kunnioittavat ja pelkäävät valtaa, ovat demokraattisia ja kunnioittavat joitakin tiettyjä auktoriteetteja. Venäläisten vastauksista kävi ilmi myös se mielenkiintoinen seikka, että miehet ja naiset suhtautuvat valtaan eri tavalla.

Kohteliaisuus ja kasvat

Venäjällä teititellään, Suomessa sinutellaan. Venäjällä arvostetaan enemmän hyviä tapoja ja kohteliaisuutta, mutta tavataan kuitenkin myös härskiä karkeutta, jota ei voi kasvatuksella muuttaa. Suomessa taas asiat ovat päinvastoin. Suomessa on tärkeää kasvat

taa lasta demokraattisesti, ilman että hänen yksilöllisyyttään nujerretaan. Venäjällä tyttöjä ja poikia kasvatetaan eri tavalla eikä ole hyvä puhua paljon tai näyttää liiaksi tunteita.

Tiede ja koulutus

Venäläiset arvostavat suomalaisen koulutuksen vähän alemmaksi kuin omansa mutta suhtautuvat myönteisesti tukiopetukseen ja muuhun oppimisvaikeuksia kohtaavat oppilaan tukemiseen. Venäläisten mielestä Suomessa on helpompaa opiskella, mutta suomalaisten mielestä tämä riippuu ihmisestä itsestään. Suomalaisten mielestä venäläiset jossakin määrin liioittelevat omassa venäläisten tieteen arvostuksessaan. Molemmat kansallisuudet arvostavat tiedettä ja koulutusta ja pitävät tieteen tasoa omassa maassaan korkeana.

Kulttuuri ja taide

Venäläinen ja suomalainen taide asettuu vastakohdiksi kuten vanha ja uusi, klassinen ja nykyaikainen, pysähtynyt ja kehittyvä, pakollinen ja vapaaehtoinen, kaupunkilainen ja maalainen, kaikkien saatavissa ja harvojen saatavissa. Venäjällä joku tekee taidetta sinua varten, Suomessa sinä teet itse taidetta. Molemmat kansallisuudet pitivät enemmän venäläisestä taiteesta kuin suomalaisesta. Korostuu myös suomalaisten jokapäiväiseen elämään kuuluva taiteenkulutus, kiinnostus musiikkiin ja tietämys historiasta kun taas Venäjällä taiteen ja jokapäiväisen kulttuurinkulutuksen välillä tuntuu olevan kuilu.

Lisäksi Mustajoki ja Protasova (2004) ovat eritelleet seuraavia kiinnostavia erilaisia näkökantoja, joita suomalaisilla ja venäläisillä on mm. koulumaailmassa:

Tehtävänanto ja suorittaminen

- Venäläiset: tehtävän on oltava selkeä, mutta konkreettiin tekemisjärjestykseen tai -tapaan ei kiinnitetä huomiota, koska kukaan ei kuitenkaan ohjeita lue; kun tehtävä on annettu, ei ole tarpeen miettiä, miten se tehdään, vaan jokainen tekee oman osuutensa.
- Suomalaiset: tehtävän teon roolit jaetaan, ajankäyttö lasketaan, tehtävän suorittamiseen etapit ja välisaavutukset määritellään; suomalaiset pitävät mahdollisena, että joku voi olla tekemättä omaa osuuttaan, mikä ei ole hyvä asia.

Työnteko ja ryhmätyö

- Venäläiset: on tärkeää tehdä työtä yhdessä, jakaa ajatukset, tiedot ja tunteet toisten kanssa ja juhlia yhteistä tulosta. Tuloksen saavuttamisessa yksin ei ole mitään mieltä. Ryhmätyössä vastuu työn tehdyksi tulemisesta säilytetään yhdelle.
- Suomalaiset: yksin tehty työ on ok, mutta ryhmätyöissä suomalaiset pyrkivät antamaan kaikille sananvapauden ja oikeuden saada äänensä kuuluviin.

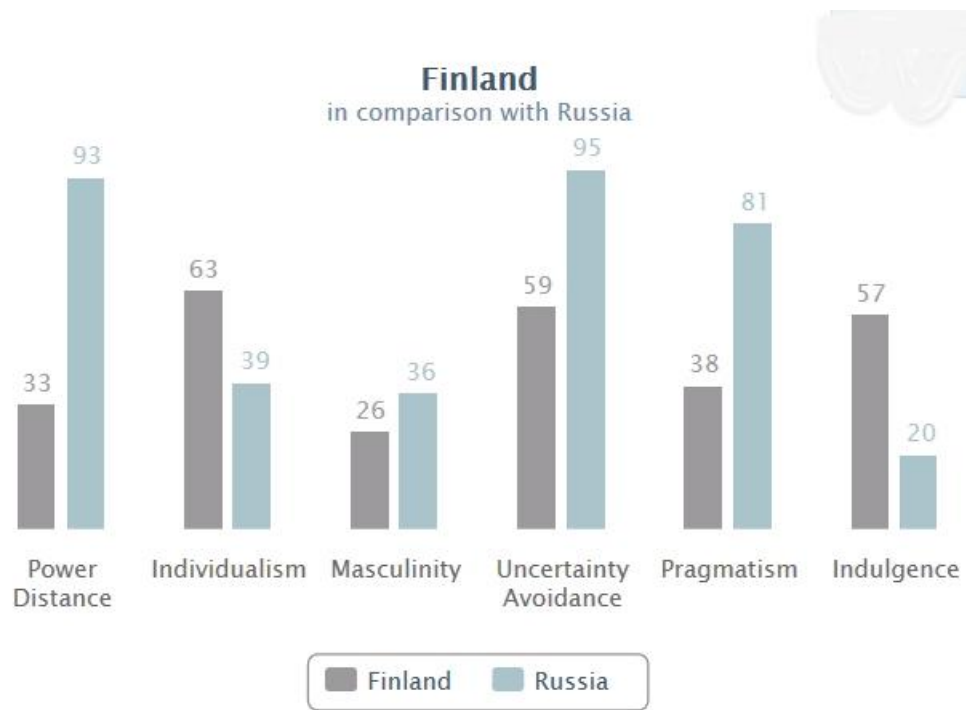
Juhliminen

- Venäläiset: juhlat ovat työn huipennus, iloinen, hauska tapahtuma ja juhlan tunne on tärkeämpi kuin juhlakoristeet.
- Suomalaiset: juhlat vaativat erityistä valmistelua, koristelua; juhlat vietetään rauhallisesti, stressittä, että myöhemmin tai seuraavana aamuna voisi jälleen mennä töihin.

Suomalaiset syyttävät itseään, venäläiset muita. Suomalaiset pitävät itseään realisteina, venäläiset pitävät suomalaisia pessimisteinä. (Malankin 2012, 23–24.)

2.4.2 Vertailu: Suomi ja Venäjä Hofsteden mukaan

Geert Hofstede on tunnettu kansallisten ja organisaatiokulttuurien tutkija, joka on mm. luonut niitä mittaavat kuusi dimensiota, valtaetäisyyden, individualismin, maskuliinisuuden, epävarmuuden välttämisen, pragmatismien ja sallivuuden. Hänen vuosikymmenten kuluessa tekemänsä kulttuurivertailut ja tutkimukset on koottu The Hofstede Centeriin osoitteeseen www.geert-hofstede.com. Referoin seuraavassa Hofsteden (2010) tutkimustuloksia suomalaisesta ja venäläisestä kansallisesta kulttuurista ja vertailen niitä keskenään.

Kuva 1. Hofsteden 6 dimension vertailu Suomi-Venäjä (The Hofstede Centre 2014)

Valtaetäisyys: Dimensio mittaa sitä, missä määrin yhteisö odottaa, että valta on epätaisisesti jakautunut ja hyväksyy asian.

Venäjän valtaetäisyyspisteet ovat 93, mikä kertoo, että valta on harvoilla ja että se sijaitsee kaukana yhteisön keskivertojäsenistä. Valtaa pitävien ja keskivertokansalaisten valtava ero johtaa siihen, että status symbolit ovat erittäin tärkeitä. Ihmisen käytöksen tulee heijastaa hänen statustaan ja valtaansa. Lähestymisen on tapahduttava ylhäältä alas oli kyse epävirallisista vierailuista, neuvotteluista tai yhteistyöstä.

Suomen valtaetäisyyspistemäärä on vain 33. Seuraavat luonnehdinnat ovat Suomelle tyypillisiä: itsenäisyys on tärkeää, hierarkiaa rakennetaan vain mukavuussyistä, samat oikeudet kaikille, esimiehet ovat saavutettavia, johtajuus on itsenäiseen työskentelyyn kannustavaa. Valta on hajautettua ja johtajat luottavat alaistensa kokemukseen. Työntekijät odottavat saavansa sanansijaa asioihin. Valvonnasta ei pidetä ja esimiehiin suhtautuminen on epävirallista ja etunimien käyttö tavallista. Kommunikaatio on suoraa ja osaaottavaa.

Yksilöllisyys: dimensio mittaa sitä keskinäisen riippuvuuden tasoa, jota yhteisössä pidetään yllä. Se ilmenee usein yhteisön jäsenten puheessa minä- tai me-sanankäytössä.

Individualistisissa yhteisöissä ihmiset pitävät huolta vain itsestään ja perheistään. Kollektiivisissa yhteisöissä ihmiset kuuluvat ryhmiin, jotka huolehtivat jäsenistään lojailiuden vastapalkaksi.

Kun venäläinen lähtee ulos, hän sanoo ”me ystäviemme kanssa” eikä ”minä ja ystäväni”. Serkkuja kutsutaan usein sisariksi ja veljiksi. Matala individuaalisuuspistemäärä, 39, näkyy siis kielessäkin. Perhe, ystävät ja usein myös naapurit ovat hyvin tärkeitä jokapäiväisen elämän haasteiden selättämisessä. Suhteet ovat tärkeitä, kun halutaan saada tietoa, tulla jonkun tuttavaksi tai jos halutaan saada aikaan tulokselliset neuvottelut.

Suomen individuaalisuuspistemäärä on 63. Se tarkoittaa, että suositaan väljiä sosiaalisia verkostoja, joissa yksilöiden odotetaan itse huolehtivan itsestään ja perheistään ja vain niistä. Työsuhde perustuu työsopimukseen ja yhteiseen hyötyyn, työhönoton ja ylenysten oletetaan perustuvan vain meriittiin. Johtaminen on yksilöiden johtamista.

Maskuliinisuus: dimensio mittaa sitä, missä määrin yhteisöä liikkellepanevia voimia ovat kilpailu, saavutukset ja menestys. Menestykseksi katsotaan parhaimmuus – arvojärjestelmä, joka alkaa jo koulusta ja jatkuu läpi kaiken organisatorisen käyttäytymisen. Alhainen pistemäärä (feminiinisyys) merkitsee, että yhteiskunnan arvoja ovat enemmänkin toisista välittäminen ja huolehtiminen ja elämänlaatu. Tällöin menestykseksi katsotaan hyvä elämisen taso eikä ole ihannoitavaa se, että erottuu joukosta ”päättä pitempänä”.

Venäjän pistemäärä on 36, mikä on yllättävän vähän kun ajattelee, miten Venäjällä arvostetaan statussymboleja – ne ovat kuitenkin riippuvaisia valtaetäisyydestä. Sen sijaan on huomattava, että esim. työpaikalla sekä tavatessaan vieraita venäläiset mieluummin vähättelevät omia saavutuksiaan ja kykyjään. He puhuvat itsestään vaatimattomasti ja tiedemiesten, tutkijoiden ja lääkäreiden odotetaan elävän suhteellisen vaatimattomasti. Dominoiva käyttäytyminen on hyväksyttyä vain silloin, kun kyseessä on johtaja.

Suomi puolestaan saavuttaa 26 pistettä. Suomea voi siis pitää feminiinisenä maana. Työtä tehdään elääkseen, johtajat pyrkivät konsensukseen, ihmiset arvostavat tasa-arvoa, solidaarisuutta ja laatua työelämässään. Konfliktit ratkaistaan kompromisseilla ja

neuvotteluilla. Vapaa-aikaa ja joustavuutta arvostetaan. Hyvinvointi on tärkeää, statusta ei esitellä.

Epävarmuuden välttäminen: dimensio mittaa sitä, miten yhteisö suhtautuu siihen tosiasiassa, että tulevaisuutta ei voi tietää etukäteen: pitäisikö tulevaisuutta yrittää hallita vai saako se vain tapahtua? Missä määrin yhteisön jäsenet kokevat olonsa turvattomiksi tuntemattoman edessä ja missä määrin he ovat luoneet uskomuksia ja instituutioita, joiden tehtävänä on yrittää välttää tuntematonta?

Venäjän pistemäärä 95 tarkoittaa, että venäläiset tuntevat suurta uhkaa tuntemattomien tilanteiden edessä. Esiintymisiä valmistellaan usein erittäin huolellisesti, suunnitelmat ovat yksityiskohtaisia, taustatietoa etsitään. Niin kauan kuin venäläiset pitävät puhekumppaniaan vieraana, he käyttäytyvät virallisesti ja pysyttelevät välimatkan päässä. Virallisuutta käytetään usein myös kunnioituksen osoituksena.

Suomen pistemäärä 59 tarkoittaa, että myös suomalaiset pyrkivät välttämään epävarmuutta. Maat, joissa epävarmuuden välttäminen on tärkeää, pitävät yllä jäykkiä uskomus- ja käyttäytymiskoodeja eivätkä siedä niistä poikkeavaa käyttäytymistä ja ideoita. Näissä kulttuureissa ihmiset haluavat sääntöjä, aika on rahaa, ihmisillä on sisäinen tarve olla kiireisiä ja tehdä kovasti työtä, täsmällisyys on arvostettua, innovaatioita saatetaan vastustaa ja turvallisuus on tärkeä motivaatiotekijä.

Pragmatismi: dimensio mittaa sitä, miten ihmiset ennen ja nykyään suhtautuvat siihen, että emme voi selittää kuin pienen osan kaikesta siitä, mitä ympärillämme tapahtuu. Normatiivisissa yhteisöissä ihmisillä on suuri tarve selittää mahdollisimman paljon. Pragmaattisissa yhteisöissä useimmilla ihmisillä ei ole tarvetta yrittää selittää kaikkea, sillä he uskovat, että elämän monimutkaisuutta on mahdoton ymmärtää.

Venäjän 81 pistettä kertoo, että maa on hyvin pragmaattinen. Tällaisissa yhteisöissä ihmiset uskovat, että totuus on hyvin riippuvainen tilanteesta, kontekstista ja ajasta. Heillä on kyky helposti soveltaa perinteitä muuttuneissa olosuhteissa ja vahva taipumus säästää ja investoida tulevaisuuteen.

Suomen matala pistemäärä 38 kertoo, että maa on normatiivinen. Ihmisillä on vahva tarve päästä absoluuttisen totuuden ytimeen. He ajattelevat normatiivisesti. He osoittavat kunnioitusta perinteitä kohtaan, taipumus säästää tulevaisuutta varten on suhteellisen pieni ja tärkeää on saavuttaa nopeasti tuloksia.

Sallivuus: dimensio mittaa sitä, missä määrin yhteisön jäsenet pyrkivät hallitsemaan omia halujaan ja impulssejaan. Heikkoa hallintaa kutsutaan sallivuudeksi ja vahvaa pidättyväksi.

Venäjän kulttuurin pidättyvyys on helposti huomattava, sillä sen pistemäärä, 20, on erittäin matala. Tällaisilla yhteisöillä on taipumusta kyynisyyteen ja pessimismiin. Niissä ei myöskään pidetä vapaa-aikaa erityisen tärkeinä. Halujen tyydytystä kontrolloidaan. Ihmiset ajattelevat, että heidän toimiaan rajoittavat sosiaaliset normit ja he ajattelevat, että oman itsensä ajattelu ja omien halujen tyydyttäminen on jossakin määrin väärin.

Suomen suhteellisen korkea pistemäärä, 57, puolestaan esittää, että Suomi on salliva yhteisö. Tällaisen yhteisön jäsenet ovat yleisesti ottaen halukkaita ilmaisemaan oman halukkuutensa ja toteuttamaan impulssinsa ja toiveensa. He perustelevat tämän sillä, että elämästä pitää nauttia ja hauskaa pitää pitää. Heidän asenteensa on myönteinen ja he ovat taipuvaisia optimismiin. Heille vapaa-aika on tärkeää, he toimivat kuten haluavat ja käyttävät rahaa kuten haluavat. (The Hofstede Center 2014.)

Suomalaiset siis pelkäävät ja kunnioittavat auktoriteetteja huomattavasti vähemmän kuin venäläiset ja ovat itsenäisempiä työssään ja koko elämässään. Suomalaiset eivät pyri näyttämään menestystään ja statustaan yhtä voimakkaasti kuin venäläiset eivätkä pidä niitä erityisen tärkeinä elämässä. Sekä suomalaiset että venäläiset kestävät suhteellisen huonosti epävarmuutta. Suomalaiset haluavat ymmärtää ja selittää asioita, venäläiset tyytyvät usein selittämään asiat kohtalolla tai elämän epäloogisuudella.

2.5 Venäläiset Suomessa

Suomen venäläiset ovat enimmäkseen

- 1) vanhoja venäläisiä eli ennen Suomen itsenäistymistä muuttaneita
- 2) inkereitä ja heidän jälkeläisiään sekä muita ns. ulkosuomalaisia Neuvostoliitosta ja Venäjältä

- 3) avioliiton kautta Suomeen tulleita puolisoja sekä heidän lähiomaisiaan
- 4) työhön tai opiskelemaan tulleita ja tänne jääneitä.

Alitolppa-Niitamo ym. (2013, 21) määrittelevät ulkomaista syntyperää olevaksi ne ihmiset, joiden ”molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla”. Näin maahanmuuttajiksi siis virallisesti lasketaan myös Suomessa syntyneet tänne muuttaneiden lapset. Maahanmuuttajia ei tämä tosiasia aina miellytä: toimiessani eräässä maahanmuuttajahankkeessa lähetin kyselyn kaikille alueen maahanmuuttajille. Sain vastaukseksi vihaisen puhelun isältä, jonka aikuinen lapsi oli myös saanut kyselyni. Hän satti minua siitä, että yhteiskunta pitää hänen Suomessa syntynyttä lastaan ikuisesti maahanmuuttajana, huolimatta siitä, että hänen äitinsä on suomalainen. ”Milloin poikani viimeinkin pääsee maahanmuuttajaleimastaan?” hän kysyi.

Olisi loogista olettaa, että inkerit ja ulkosuomalaiset katsottaisiin suomalaisiksi. Näin ei kuitenkaan käytännössä ole. Kuten Irkutskin-saksalaiset ystäväni Saksaan muutettuaan totesivat: ”Irkutskissa olimme saksalaisia ja siksi ulkopuolisia. Täällä Saksassa olemme venäläisiä ja siksi ulkopuolisia. Mutta onneksi lapsenlapsemme viimeistään ovat jo täysin saksalaisia jokaisen mielestä.” Samoin lienee asia Suomessa: Venäjältä muuttanut suomalainen naapurini on niin erilainen kuin me, että en osaa pitää häntä suomalaisena, vaikka kansallisuus onkin hänen venäläiseen passiinsa painettu.

Kaikki ulkosuomalaisenkaan statuksella saapuneet eivät välttämättä ole suomalaisia, inkereitä tai heidän jälkeläisiään. Lisäksi Venäjän suomalaiset ja inkerit ovat luonnollisesti omaksuneet Venäjän kulttuurin, onhan se ollut maa, jossa he ovat kasvaneet ja eläneet. Miettinen (2006, 159) pitää paradoksaalisena sitä, että Suomeen muuton jälkeen suomalaisina itseään pitäneet inkeriläiset joutuvat taistelemaan suomalaisen identiteettinsä puolesta. Kantasuomalaiset eivät varauksetta hyväksy heitä suomalaisiksi vaan pitävät inkeriläisinä tai jopa venäläisinä.

Miettisen (2006, 159) mukaan inkerit antavat erityistä merkitystä sille, että Mauno Koi-viston ”kutsui” heidät Suomeen - kaikkien maahan muuttaneiden joukossa he pitävät itseään erityisinä. Inkereiden syy muuttaa Suomeen on suomalaisen identiteetin ohessa ollut työttömyys, huonot asunto-olot ja pelko siitä, että nuoret miehet joutuvat Tshetshenian sotaan. Osa Suomeen muuttaneista kokee itsensä suomalaiseksi, mutta osa sijoittaa itsensä venäläiseen etniseen vähemmistöön.

Inkeriläisten työttömyys Suomessa on muihin kansallisuuksiin verrattuna pieni, vain noin 25 % työikäisistä. Työnsaannin esteiksi Miettinen (2006, 162–163) mainitsee mm. kielitaidon ja työkokemuksen puutteen sekä tiedon puutteen suomalaisesta työkulutturista ja normeista. Tilanne korkeakoulutettujen kohdalla on pahempi – heidän joukossaan on enemmän työttömiä kuin kouluttautumattomilla. Inkeriläisissä ei juurikaan ole syrjäytyneitä, mutta havaittavissa on separatismia: he pitävät yhtä keskenään, muodostavat inkeriverkostoja.

Venäläisten Suomeen sopeutumista on tutkittu mm. 2000-luvun alussa. Yli puolet tutkituista tunsivat usein suurta väsymystä ja oli sisäisesti rauhaton. Yli kolmannes oli jatkuvasti ärtynyt, onneton ja surullinen. He tunsivat olevansa yksin, vaikka olivat toisten seurassa. He tunsivat olevansa voimattomia eivätkä jaksaneet kiinnostua asioista, joista yleensä nauttivat. Neljännes vastaajista pelkäsi, että heille sattuu jotakin pahaa. 80 % vastanneista arvioi saaneensa hyvää palvelua mm. kouluissa ja vain 10 % ilmoitti tulleensa kiusatuksi tai loukatuksi taustansa vuoksi. Valtaosa venäläisistä ei ole kokenut rasismia Suomessa. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 155–180.)

2.6 Kielen merkitys

Suomeen kotoutumisessa tärkeintä on suomen kielen taito. Suomen kielessä on kuitenkin kirjakielen, yleiskielen ja puhekielen lisäksi kymmeniä murteita ja niitä käytetään. Suomeen muuttaneen täytyy siis opetella vähintään kaksi suomenkieltä – kirjakieli, jotta hän osaisi lukea ja kirjoittaa itse, sekä paikallinen puhekieli.

”Kävin suomen kielen kursseilla neljä kuukautta Petroskoissa. Kun tulin tänne, ajattelin, että osaan kaiken. Mutta sitten kun tulin, ymmärsin, etten osaa mitään. En ymmärrä mitään, mitä ihmiset puhuu. Osasin sanoa terve, näkemiin ja kiitos. Ajattelin, että osaan suomea, kun tulin tänne. Meitä opetettiin kirjakieltä, mutta ihmiset puhuvat ihan eri tavalla kuin kirjoissa kirjoitetaan. Oli vaikea tottua siihen puhekieleen. Sitten monia sanojakin. Esimerkiksi dösä. Ihan niitä ei saa missään. Sanakirjoistakaan. Kun olin kirjastossa harjoittelijana, olin ehkä asunut puolitoista vuotta Suomessa, niin joku asiakas tuli kysymään, missä teillä on Hesareita. Minä en tiennyt, mikä Hesari on ja menin kysymään virkailijalta, mikä on Hesari. Kyllä se nauroi, että Helsingin Sanomat. Mistä minä sen voin tietää?” (Miettinen 2006, 160 - 161)

2.6.1 Suomalainen ja venäläinen puhuminen

Donald Carbaugh, yhdysvaltalainen kulttuuriviestinnän tutkija, on tutkinut suomenkielistä viestintää. Hänen mukaansa suomenkielinen keskustelu seuraa hyvin usein seuraavia sääntöjä:

- itsestäänselvyksiä ei pidä puhua
- kun puhut, puhu asiaa, joka ansaitsee toisten huomion
- vältä sellaisia teemoja, joista voi nousta ristiriitoja tai väittelyä
- vastaa sanoistasi, sitoudu puhumaasi
- tulevat vuorovaikutustilanteet rakentuvat aikaisemmille. (Salo-Lee ym. 1996, 42.)

Kari Sajavaara ja Jaakko Lehtonen puolestaan määrittelevät suomenkielisen viestinnän säännöiksi seuraavia:

- suomalainen puhuu vain, jos hänellä on asiaa
- suomalainen tarkkailee ensin tilannetta
- suomalainen antaa toisten ihmisten olla rauhassa eikä halua tuppautua
- suomalainen kunnioittaa toisen mielipidettä. Sitä ei kyseenalaisteta, sillä silloin kyseenalaistettaisiin myös ihminen.
- suomalaisella on oikeus kuunnella
- hiljaisuus ei ole häiriötekijä. (Salo-Lee ym. 1996, 42.)

Suomenkielinen keskustelu puolestaan noudattaa seuraavia normeja:

- puhuja puhuu, muut kuuntelevat eivätkä keskeytä
- puhujan asemaa ei kyseenalaisteta
- ei kritiikkiä puhujaa kohtaan
- kuulija on hiljaa. (Salo-Lee ym. 1996, 43.)

Suomalainen ei juurikaan anna palautetta keskustelukumppanilleen. Hän ei ääntele, elehdi eikä nyökkäile. Hän ei aina anna tukevia välikommentteja, kuten 'niinkö?', 'sepä kiinnostavaa'. Hän ei myöskään keskeytä vaan odottaa omaa vuoroaan puhua. Ennen omaa vuoroaan keskustelussa tulee pieni tauko, joka on pääsääntöisesti hieman pitempi kuin monilla muilla eurooppalaisilla kansoilla – mistä syystä suomalainen voi usein

myös menettää puheenvuoronsa toisille. Suomalainen kuuntelee kuitenkin tarkkaavaisesti ja on läsnä tilanteessa, mistä kertoo hänen tiukka katsekontaktinsa puhujaan. Suomalainen keskustelutyylille tulee usein ymmärretyksi väärin, että suomalainen ei ole kiinnostunut tai haluaa olla etäinen, sillä monet muut kansat keskustelevat nopeammin, keskeyttävät toisiaan ja tukevat toistensa puhetta myönteisillä huudahduksilla. (Salo-Lee ym. 1996, 43–44.)

Salo-Lee (1996, 46) vakuuttaa myös, että suomalaisilla on small talkia. Se on kuitenkin erilaista kuin monien muiden kansojen vaatima puhe hiljaisuuden poissa pitämiseksi. Vieraan ihmisen läheisyys ei vaadi small talkia suomalaisilta, sillä hiljaisuus on hyväksyttävä vaihtoehto. Suomessa small talk onkin puolittutujen viestintämuoto. Sen tarkoitus on ylläpitää suhdetta, jota ei voi ohittaa hiljaisuudella, mutta joka ei ole tarpeeksi syvällinen, että voisi puhua asiaa.

Arto Mustajoen (1996, 153) mukaan venäläinen keskustelutyylille on ”kohteliasta mutta kursailematonta”. Vaikka venäläiset kysyvätkin vointia ja asioiden laita, keskustelun ei ole tarkoitus olla small talkia. He haluavat puhua asiasta, esim. kulttuurista, tai filosofoida elämästä.

Omaan kokemukseeni nojaten voin väittää, että venäläinen keskustelu on huomattavasti nopeampaa kuin suomalainen ja että suomalaisen täytyy opetella ottamaan puhevuoro heti toisen lopetettua, mikäli hän haluaa tulla kuulluksi. Venäläiset eivät useinkaan halua kuunnella toista loppuun vaan he keskeyttävät toisen suomalaisittain jopa epäkohteliaan tuntuisesti sanoilla ’eto vsjo ponjatno’ eli ’ymmärsin jo’ vaikkei suomalainen ole välttämättä vielä edes ehtinyt sanoa puheenvuoronsa tärkeintä sanomaa. Venäläiset eivät odota, että toinen saa sanan suustaan. Kaupassa palveluvuoro siirtyy helposti jonnossa seuraavalla, jos suomalainen ei heti saa sanottua asiaansa, samoin taksinvälittäjä voi ehtiä sulkea puhelimen ennen kuin suomalainen saa aloitettua tilaamista.

Puheen tarkoitus Venäjällä on luoda ilmapiiri. Sillä mitä sanoo, ei ole samanlaista väliä kuin suomen kielessä. Lupaukset pidetään jos voidaan, eikä kukaan kysele toteutumattomien lupausten perään. Jokainen pistää yhteiseen keskusteluun oman sanansa odottamatta, että kukaan ensin puhuu sanottavansa loppuun. Huumori on yleistä ja sanaleikkejä harrastetaan. Toisen sanomaa voidaan kritisoida ja olla vapaasti eri mieltä, ja se

sanotaan suoraan virallisemmissakin tapaamisissa. Virallisille ja vieraiden kohtaamisille on tyypillistä erityinen kohteliaisuus, joka kuitenkin vapautuu tapaamisen kulun aikana, mikäli keskustelun osanottajat eivät anna aiheita pysytellä kaukaisena.

3 KULTTUURIRISTIRIITOJEN RATKAISEMINEN

3.1 Tyypillisiä Suomen ja Venäjän kulttuurieroista johtuvia ongelmia

Venäjällä ajatellaan, että Venäjä ja Suomi ovat kulttuurisesti hyvin samankaltaisia. Useat venäläiset mieltävät Suomen irtautuneena Venäjän osana (Suomen Ruotsin vallan alainen aika yleensä unohdetaan) ja uskovat, että suomalaiset ovat siten kuin venäläiset – vain jossakin määrin kehittyneet eri suuntaan itsenäisyyden aikana. Myös suomalaisten kuulee väittävän, että venäläiset ja suomalaiset ovat samanlaisia, juommehan votkaa ja käymme saunassa. Tosiasiassa juomatavat ovat erilaiset eikä saunakaan ole meille sama. (Malankin 2012, 3, 16.)

Tuon seuraavassa esille joitakin esimerkkejä Venäjältä maahamme muuttaneiden ja suomalaisten välisistä ongelmista ja selitän niiden kulttuurista taustaa.

- 1) Venäläinen bussinkuljettaja pyytää 3 euroa aikataulusta, jonka suomalainen bussinkuljettaja antaa ilmaiseksi. Tilanne saa suomalaisen matkustajan raivoamaan mielessään ja muuttaa hänen suhtautumistaan venäläisiin kielteisemmäksi. Ilmaisen aikataulun myyminen on suomalaisen mielestä varastamista. Jossakin tulevassa tilanteessa tämä kokemus voi purkautua aggressiivisena käyttäytymisenä toisia venäläisiä kohtaan.

Venäläinen puolestaan on vain oma-aloitteinen. Rahakukkaro on hieman liian tyhjä ja uusia ansaintatapoja on keksittävä. Mitä nyt aikataulun myyminen muka on? hän ajattelee. Monet bussiyhtiöt ottavat maksun aikataulusta, onhan sen painaminen kallista. Se voisi olla maksullinen. Ja mitä sitten, että 3 euroa sujahtaa-kin omaan taskuun? Bussiyhtiölle 3 euroa ei ole mitään. Eikä asiakkaallekaan. Suomalaiselle 3 euroa on pieni raha, hän ajattelee.

- 2) Venäjän-suomalainen mies on yksinäinen ja haluaa tutustua naapureihinsa saadakseen puhekaverin. Hän on aina puhunut toisten miesten kanssa Venäjällä, heillä oli tapana tupakoida yhdessä ja vaihtaa kuulumisia. Tupakkaa pyydettiin ja tarjottiin vastavuoroisesti, rituaalin omaisesti ennen jutustelun aloittamista. Mies pyytää suomalaiselta mieheltä tupakkaa, toiveenaan saada tupakkaseuraa ja siten juttukaverin.

Suomalainen kieltäytyy tai parhaimmassa tapauksessa antaa venäläiselle tupakan, mutta menee itse menojaan. Venäläinen on pettynyt ja ihmettelee, kun suomalaiset eivät halua puhua. Suomalaiset puolestaan ovat pahantuulisia, kun venäläiset pummaavat tupakkaa. Ostaisi joskus itse!

- 3) Suomalainen kutsuu venäläisen luokseen kahville. Hän keittää kahvin ja kattaa pöydän, laittaa tarjolle pullaa ja marjapiirakkaa ja vieraan kunniaksi hakee vielä suklaakonvehtirasian ja avaa sen pöydälle. Suomalainen on vieraanvaraisempi kuin tavallisesti.

Venäläinen nainen kauhistelee mielessään ja kertoo myöhemmin venäläisille ystävätililleen: ”Mikä köyhyys ja kurjuus!” Venäläinen tuntee, ettei häntä pidetty vieraana minkään arvoisena.

- 4) Venäläinen nainen menee suomalaiseen lääkäriin. Lääkäri tervehtii, kyselee, mutta ei välttämättä edes kosketa. Pian hän kääntää huomionsa tietokoneeseen. Hän saattaa nostaa puhelimen ja soittaa kollegalleen konsultoidakseen tätä naisen tapauksessa. Suomalainen tekee työnsä hyvin. Diagnosoii ja etsii käyvän hoidon ja lääkkeet lääkärin tietokannasta, soittaa vielä toiselle lääkärille kuullakseen tämänkin mielipiteen.

Venäläinen on kauhuissaan. Millaiselle lääkärille hän joutui? Osaako hän edes mitään, kun pitää toiselta kysellä? Ymmärsikö hän edes, mikä minua vaivaa, kun ei edes tunnustellut – tietokonettaan vain katseli. Pelasi varmaan. Uskallankohan minä syödä näitä lääkkeitä? Taitaa olla parasta olla syömättä ja käydä Venäjällä lääkärissä...

Tilanteita, joissa venäläinen ja suomalainen voivat ymmärtää toisensa väärin, ovat käytännöllisesti katsoen jokainen tilanne, jossa he kohtaavat toisensa. (Malankin 2013.)

Alitolppa-Niitamo (1993, 155 - 156) kirjoittaa teoksessaan ”Kun kulttuurit kohtaavat” seuraavaa: ”Yleinen virhe on uskoa naiivisti, että ihmiset ovat kulttuuritaustastaan huolimatta pohjimmiltaan niin samanlaisia, että kommunikaatio-ongelmia ei olisi” sekä ”uskomalla, että ihmiset aina ovat ihmisiä ja että ihmiset ovat pohjimmiltaan samanlaisia, voidaan hälventää erilaisuuden kohtaamisesta aiheutuvaa epävarmuuden tunnetta. Tällöin saatetaan ummistaa silmät olennaisilta eroilta oman itsen ja vastapuolen välillä ja yhteisymmärrys jää saavuttamatta.”

Tärkeintä on ymmärtää, että kulttuureja ei voi laittaa paremmuusjärjestykseen, ei ole parempia, sivistyneempiä tai oikeampia kulttuureita. On sisäistettävä, että kulttuurit ovat erilaisia, eivät parempia tai huonompia. Alitolppa-Niitamo (1993, 155) toteaa, että ”kulttuurien välistä kommunikaatiota voi ymmärtää vain herkkyyden, avoimuuden ja rehellisen ja vilpittömän yrityksen ja opettelun kautta. Tämä merkitsee myönteistä asennoitumista ja sitä, että kaikenlainen parempi-huonompi -ajattelu, joka perustuu rotuun, kulttuuriin, uskontoon tai etniseen ryhmään kuulumiseen, ei ole häiritsemässä tasavertaisen vuorovaikutussuhteen syntymistä”. Hän huomauttaa myös, että huolimatta kaikesta ihmisten hyvästä tahdosta ja yrittämisestä, he eivät välttämättä saavuta kulttuurien välistä ymmärrystä.

3.2 Tie monikulttuurisuuteen ja monikulttuuriseen ohjaukseen

Alitolppa-Niitamo (2013, 33) kiteyttää monikulttuurisen ohjauksen seuraavasti: ”Monikulttuurinen ohjaus tarkoittaa sellaista ammatillista kohtaamista ohjaajan ja ohjattavan välillä, jossa ohjaaja ja ohjattava tulevat eri kulttuureista, edustavat erilaista etnistä ryhmää tai puhuvat eri kieltä äidinkielenään”.

Monikulttuurisella ohjauksella on kaksi suuntausta: universaali ja kulttuurispesifi suuntaus. Universaali monikulttuurinen ohjaus korostaa kulttuurien yhtäläisyyttä ja samanarvoisuutta. Tässä suuntauksessa ihmiseen suhtaudutaan ennen kaikkea yksilönä. Kulttuurispesifinen ohjaus katsoo yksilön kuuluvan tiettyyn etniseen ryhmään, joka vaikut-

taa hänen elämäänsä ja valintoihinsa. Tässä suuntauksessa on erittäin tärkeää ottaa huomioon varsinkin kollektiivisista kulttuureista tulevien yksilöiden kulttuuriset taustatekijät. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 33.)

Puukari & Launikari (2005, 28) ovat tutkineet monikulttuuriseksi oppimista ja sen prosessia. Heidän mukaansa monikulttuurista ymmärrystä haettaessa on aloitettava omasta itsestään: omasta henkilökohtaisesta historiasta, siitä miten ja millaisiksi olemme kehittyneet. Täytyy ymmärtää, mikä on oman kulttuurimme tuomaa merkitystä ajattelusamme ja käyttäytymisessämme.

Pitkäsen (2005, 142 - 143) mukaan ns. yleinen monikulttuurinen kompetenssi koostuu neljästä tekijästä: monikulttuurisesta tietoisuudesta, monikulttuurisesta tiedosta, monikulttuurisista taidoista ja monikulttuurisen kanssakäymisen laadusta. Ymmärtääksemme toisia meidän tulee ymmärtää itseämme. Monikulttuuriseksi oppiminen on prosessi, joka etenee kriittisten kulttuurien välisten kohtaamisten ja dialogin kautta. Oma kulttuuri tulisi nähdä suhteessa toisiin, jolloin väärinymmärrykset ja tahattomat huomiotta jättämiset voi ennakoida ja välttää. Monikulttuurisen kompetenssin lopullinen päämäärä on saavuttaa emotionaalinen side ihmiseen, eli hyväksyä kaikki ihmisinä, ja samalla hyväksyä ja arvostaa niitä eroja, mitä kulttuureistamme aiheutuu. Jos tilanteen osanottajat tulevat eri kulttuureista on erittäin todennäköistä, että he ymmärtävät sen jo alkuaan täysin eri tavalla. Ratkaisu lähtee jälleen henkilöistä itsestään ja hyvin usein se vaatii aikaisemmin opitun poisoppimista.

Opimme arvomme ja normimme kulttuuristamme ja ne ovat ko. kulttuurin edustajille itsestäänselvyyksiä. Kulttuurin edustaja näkee muun maailman aina oman kulttuurinsa arvojen ja normien pohjalta, omien kulttuurilasiensa läpi. Omia arvoja ja normeja ei siis yleensä kyseenalaisteta edes silloin, kun joutuu toiseen kulttuuriin - jossa puolestaan on omat arvonsa ja norminsa. Toisia kulttuureja verrataan omaan ja niitä arvioidaan omaan kulttuuriin perustuen. Kulttuurien välinen vertailu voi kuitenkin auttaa näkemään, miten eri asioista ratkaistaan eri kulttuureissa. Jos ihminen haluaa ymmärtää toista kulttuuria, hänen on tärkeää pystyä olemaan kiinnittämättä huomioita oman kulttuurinsa kulloisiinkin vaatimuksiin tavatessaan toisten kulttuurien edustajia. Hänen tulee myös kehittää ymmärrystään siitä, miten hänen oma puhetapansa ja käyttäytymisensä vaikuttaa siihen, miten toisen kulttuurin edustaja häneen suhtautuu. (Pitkänen 2005, 143- 145.) Pitkänen käyttää tekstissään ilmauksia ”cultural blinders” - kulttuuriset silmälaput – ja

”cultural blindspot” – kulttuurinen sokea piste, joiden avulla hän korostaa yhden kulttuurin edustajan sokeutta toista kulttuuria kohtaan, mikä vaikeuttaa toisen kulttuurin näkemistä ja ymmärtämistä, mikäli näitä sokeuttavia tekijöitä ei tietoisesti pyritä tunnistamaan ja pääsemään niistä eroon.

Kulttuurienvälisen kanssakäymisen oppiminen ei ole helppoa, sillä me olemme kaikki sidoksissa omaan kulttuuriimme ja oman kulttuurimme vääristömiä. Ihmiseltä vaaditaan usein kulttuurienvälistä muuttumista ja usein todella merkittävää asennemuutosta. Yhden kulttuurin edustajan ei ole tarpeen omaksua toisen kulttuurin tapaa tehdä asioita eikä toisen kulttuurin arvoja ollakseen monikulttuurisesti kompetentti. Tärkeää on tutkia omia lähtökohtiaan ja pohtia, miten me, erilaiset ihmiset, voimme parhaiten työskennellä ja elää yhdessä. Usein ajatellaan, että tärkeintä on kohdella kaikkia samalla tavalla, jotta kulttuuriin perustuvaa eriarvoisuutta ei pääsisi syntymään. Tämä ei kuitenkaan ole oikea tapa. Jotta eriarvoisuutta ei olisi, kulttuurien välisen toimijan on kohdeltava jokaista yksilönä. (Pitkänen 2005, 145.)

Launikarin (2005, 153) mukaan kulttuurienvälinen kompetenssi on sitä, että pystyy kommunikoimaan tehokkaasti ja hyväksytysti eri kulttuurikonteksteissa. Kulttuurienvälinen kompetenssi koostuu tekijöistä ’Mindset’ (kognitiiviset muuttujat), ’Skillset’ (käyttäytymistaidot) ja ’Heartset’ (emotionaaliset muuttujat). Tässä

- Mindset edustaa puhdasta tietoa omasta ja toisen kulttuurista
- Skillset sisältää mm. kanssakäymisen, eri tunnetilojen hallinnan, kuuntelun, havainnoinnin, empatian, suhteiden rakentamisen jne.
- Heartset taas koostuu asenteista ja motivaatiosta, uteliaisuudesta, avoimuudesta, kärsivällisyydestä, suvaitsevaisuudesta, joustavuudesta, toisten arvostuksesta jne.

Mindset

Kulttuurinen tietoisuus lähtee siitä, että ihminen tiedostaa, mitä itse edustaa; miten hänen taustansa vaikuttaa siihen, miten hän viestii ja käyttäytyy. Kulttuuriseen tietoisuuteen kuuluvat käsitteet ’etnosentrismi’ ja ’etnorelativismi’. Entosentrismi katsoo, että oma kulttuuri on keskeinen ja muut vähemmän tärkeitä. Etnosentrinen henkilö on valmis pitämään toisia kulttuureja vähempiarvoisina kuin toisia; hän luonnollisesti tuomitsee toisia oman kulttuurinsa lähtökohdista katsoen. Tämä johtaa normaalisti siihen, että

henkilö tekee toisista vääriä oletuksia. Etnorelativismi lähtee oletuksesta, että ei ole olemassa tärkeämpiä ja vähemmän tärkeitä kulttuureja. (Launikari 2005, 154.)

Ollakseen tehokas kulttuurienvälinen viestijä henkilön on tiedettävä jotakin toisen kulttuurista, historiasta, sosiaalisesta ja uskonnollisesta taustasta. Tässä hän voi käyttää apunaan kaikenlaista kirjallista materiaalia, jota eri kulttuureista on julkaistu, mutta hän voi myös kysyä asioista toisen kulttuurin edustajalta. Tarkoitus ei kuitenkaan ole, että kulttuurien välisen viestinnän asiantuntija osaisi kaiken mahdollisen kaikista mahdollisista kulttuureista. Tärkeää on olla aktiivisesti tietoinen siitä, että kulttuuri vaikuttaa tilanteen kaikkien osapuolten persoonallisuuteen, käyttäytymiseen ja viestintään. (Launikari 2005, 155.)

Skillset

Launikari (2005, 155 - 157) muistuttaa, että kulttuurien erilaisuus ei rajoitu vain erilaisiin arvoihin ja normeihin, vaan se näkyy myös viestinnässä. Eri kommunikaatiotyötylien ääripäät ovat suora/epäsuora kommunikaatio (direct/indirect) ja matala/korkea konteksti (low context/high context).

Suora kommunikaatio + matala konteksti: Tieto on sanoissa, vähän rivien välissä; sanotaan mitä tarkoitetaan ja tarkoitetaan mitä sanotaan. Mm. Saksa, Skandinavia, USA.

Epäsuora kommunikaatio + korkea konteksti: Tieto on fyysisessä kontekstissa tai ihmisissä sisällä. Sanat eivät juuri sisällä tietoa. Kulttuuri pyrkii homogeenisuuteen ja kollektiivisuuteen. Ihmisillä on sisällään tieto siitä, miten mikin tilanne tulee jatkumaan, mitä tapahtuu seuraavaksi, miten hän käyttäytyy ja miten toinen käyttäytyy. Työtä tehdään yhdessä, kaikki tuntevat toisensa, kaikki tietävät samat asiat, joten sanoja ei tarvita. Ei ole tarvetta selkeydelle, sanaton viestintä riittää. Harmonian ylläpito on tärkeää, kasvojen säilyttäminen on totuutta tärkeämpää. Sanotaan yhtä, tunnetaan toista. Ei voi sanoa ei. Mm. Arabia, Japani, Thaimaa, Kiina.

Erityistä huomiota kulttuurien välisessä kommunikaatiossa tulee siis kiinnittää verbaaliin ja ei-verbaaliin viestintään. Mielikuvat toisesta perustuvat yleensä sanattomaan

viestintään. Tällaiset kommunikaatioerot monikulttuurisen toimijan tulisi osata tai odotettavissa on väärinymmärryksiä ja vääriä tulkintoja. Väärinymmärrykset ovat erittäin tavallisia varsinkin silloin, kun kaikki viestintätilanteen osapuolet toimivat oman kulttuurinsa pohjalta. Jos heistä kukaan ei ole opiskellut kulttuurien välistä viestintää, konflikti on varsin todennäköinen. (Launikari 2005, 155.)

Myös perheen roolissa voi olla merkittävä ero kansainvälisessä viestinnässä. Osa maailman kulttuureista pistää sanan ”me” vahvasti sanan ”minä” edelle – niille siis kollektiivinen hyvä on tärkeämpää kuin individuaalinen hyvä. Näissä kulttuureissa päätökset tehdäänkin ryhmän – perheen, suvun, työyhteisön jne. – voimin. Individualistisissa kulttuureissa puolestaan henkilö voi päättää itse omista asioistaan. (Launikari 2005, 158 - 159.) Venäjällä perhe on hyvin tärkeä asioista päättäjä. Kun nuori venäläinen tulee Suomeen opiskelemaan, kyseessä on perheen päätös. Perhe myös auttaa ja tukee nuorta opinnoissaan. Venäläisessä perheessä nuorella on myös oma tahto, mutta jos se on vahvasti eri kuin perheen, perheen kanta yleensä voittaa. Toisaalta perhe on yksilölle tarpeen monissa elämän perusasioissa. Perhettä tarvitaan tukena lapsen kasvattamisessa – isovanhemmat hoitavat lapsenlapsiaan ja perheen taloutta. Kun perheenjäsen sairastaa, perhe huolehtii hänen ruuustaan ja lääkkeiden ottamisestaan vaikka hän olisikin sairaalassa potilaana. Työelämässä perhe vaikuttaa, sillä perheen suhteiden avulla nuori saa työpaikan. Suomessa puolestaan nuoren tulisi selvitä ilman perheen apua mm. opinnoissaan, työpaikan saamisessa jne. Nuoresta pyritään kasvattamaan itsenäistä ihmistä, joka pystyy tekemään omat päätöksensä elämässä.

Launikarin (2005, 160) mukaan empatia on yksi monikulttuurisen työntekijän tärkeimmistä ominaisuuksista. Empatia tarkoittaa yritystä ymmärtää toista asettumalla tämän asemaan. Tärkeää on, että yritys välittyy myös toiselle osapuolelle; että hän tuntee toisen empaattisen asenteen. Empatian tunteminen voi joskus olla vaativaa ja väsyttävää. Siksi sitäkin kannattaa opiskella. Launikari (2005, 160) antaa seuraavia neuvoja empatian osoittamiseen: 1) vastaa ydinteemoihin (eli kuuntele aktiivisesti, laita toisen tärkeimmät viestit hänen omiin sanoihinsa); 2) toivu ja opi väärinkäsityksistä (tarkista käsityksesi toisesta); 3) älä teeskentele ymmärtäväsi (kysele enemmän, pyydä lisätietoa) 4) käytä aikaa tavalla, joka osoittaa empaattisuutta (ajattele rauhassa, ennen kuin vastaat toiselle); 5) tarkastele itseäsi, onko sinulla kulttuurisia vääristymiä tai ennakkoluuloja (ole niin objektiivinen kuin mahdollista); 6) älä stereotypioi (eli vältä liikaa yleistämistä); 7) pohdi ja ota huomioon kulttuuriset seikat heti kanssakäymisen alkuvaiheessa

(sisältö- ja prosessiseikat); 8) sisällyttä kulttuuritietoa kanssakäymiseen (eli personoi kulttuurinen tieto jonka saat toiselta); 9) käytä kulttuurikaavioita (niiden avulla hahmotat esim. mentaaliset rakenteet, jotka ovat tyypillisiä yhdelle kulttuurille mutta eivät toiselle).

Heartset

Monikulttuurisissa konteksteissa rasismi ja syrjintä ovat tavallisia. Siksi näissä konteksteissa työskentelevän monikulttuurisen viestinnän asiantuntijan tulee olla tietoinen niistä kielteisistä tunnereaktioista, joita syrjintä, ennakkoluulot ja stereotypiat saavat yksilössä aikaan. Monikulttuurisen viestinnän asiantuntijan tulee olla tietoinen itsestään rodullisena ja kulttuurisena olentona ja pyrkiä aktiivisesti ei-rasistiseen identiteettiin. Asiantuntijan on syytä ymmärtää myös omat rajansa ja etsiä joihinkin tilanteisiin ammattitaitoisempaa apua, mikäli tarpeen. Tehokas tapa lisätä kulttuurienvälisiä viestintätaitoja on lukea alan kirjallisuutta ja seurata monikulttuurista tutkimusta. Toinen tapa on hakea kosketusta eri etnisiin ryhmiin vapaa-aikana. (Launikari 2005, 161.)

Puukari & Korhonen (2013) esittelevät sosiodynaamisen ohjauksen kehittäjän, Vance Peavyn, kymmenen kohdan listan, jonka avulla ihminen voi luoda syvällisesti ymmärtävän suhteen toiseen ihmiseen:

- 1) ”Hän lähentyi toista valppaana ja kiinnostuneena ja keskittyi kuuntelemaan tämän asiaa”
- 2) ”Hän tunnisti ennakkokäsityksensä, jotka estivät häntä havaitsemasta toista sellaisena mitä tämä todella oli.”
- 3) ”Hän rohkaisi toista aktiivisesti ja samalla kunnioittaen osallistumaan keskusteluun käyttämällä hänen tasollaan olevaa kieltä – asettumatta millään tavoin hänen yläpuolelleen.”
- 4) ”Hän oli valmis kuuntelemaan ihmetellen.”
- 5) ”Hän tukeutui toisen tarinaan ja asennoitui tilanteeseen niin, että itse ei tiedä ja toinen ihminen saa kertoa ja opettaa elämästään.”
- 6) ”Hän kulki rinnakkain toisen ihmisen kanssa, joka ansaitsee kunnioituksen ja myötätunnon, sekä viestitti asenteellaan halukkuutta yhteistyöhön ja kumppanuuteen.”
- 7) ”Hän teki toisen kanssa jotain, mikä auttoi löytämään jotain yhteistä.”

- 8) ”Hän antoi toisen koskettaa sekä emotionaalisesti että fyysisesti molempia kunnioittavalla tavalla.”
- 9) ”Hän osoitti ymmärrystä toisen ihmisen senhetkisen tilanteen kokemukselle.”
- 10) ”Hän osallistui aidosti inhimillisen kontaktin luomiseen, jossa keinoina olivat kunnioituksen osoittaminen, empaattinen vastaanottavaisuus (kuuntelu, puhuminen ja vaikeneminen) ja sen osoittaminen, että toinen ihminen on kuuntelemisen arvoinen.” (Puukari & Korhonen 2013, 37–38.)

Monikulttuurisessa osaamisessa on erityisen tärkeää, että ihminen tuntee itsensä, oman historiansa ja oman kulttuurinsa lähtökohtia. Vain itseymmärryksen kautta on mahdollista oppia syvällisesti ymmärtämään muista kulttuureista tulevia. Kulttuurien välistä ymmärrystä voi edistää muodostamalla eri kulttuuriin kuuluvan ihmisen elämänkenttä. ’Elämänkenttä’ on käsite, joka auttaa hahmottamaan ja ymmärtämään ohjattavan elämää kokonaisvaltaisesti. Se on yksilön elämää ohjaava mentaalinen malli, joka perustuu kokemuksiin ja johon kuuluvat mm. hänen ennakkoluulonsa, arvonsa, uskomuksensa, tapansa, tottumuksensa ja taitonsa. Elämänkenttä on se viitekehys, jonka avulla ihminen tulkitsee itseään ja muita. Elämänkenttä jaetaan neljään osaan: suhteet toisiin ihmisiin, työ ja oppiminen, terveys ja ruumiillisuus sekä hengellisyys ja henkisyys. Nämä osiot painottuvat eri ihmisillä eri tavalla. (Puukari & Korhonen 2013, 36–37.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimuksen tavoitteena on saada kampuksen opiskelijoilta tietoa siitä, millainen tilanne Mikkelin ammattikorkeakoulun Savonniemen kahden kansallisuuden kampuksella heidän mielestään vallitsee, onko ristiriitoja ja minkälaisia, onko ongelmia, miten niitä on pyritty ja pystytty ratkaisemaan, mitä positiivisia asioita kansallisuuksien kohtaaminen on saanut aikaan. Kiinnostuksen kohteena on myös kysymys, missä määrin kansallisuuksien kohtaamisen mukanaan tuomia asioita on ennakoitu Venäjä-painotteisia koulutusohjelmia suunniteltaessa ja mitä toimenpiteitä asian tiimoilta on tehty.

Tämän tutkimuksen menetelminä käytetään kyselyä, ryhmähaastatteluja sekä opettajien haastatteluja.

4.1 Kyselytutkimuksen teoriaa

Kyselyn onnistumiselle on ensisijaisen tärkeää, että kysymykset mietitään perinpohjaisesti, sillä juuri kysymysten tulkinnasta tulee eniten virheitä tutkimustulokseen, eiväthän vastaaja ja kysyjä ajattele samalla tavalla. Kysymysten on siis oltava selkeitä, yksiselitteisiä ja ne tulee kirjoittaa vastaajalle henkilökohtaiseen muotoon. Kysely ei saa olla liian pitkä eikä kysymyksiä liikaa, sillä silloin on vaarana, että kyselyyn ei vastata tai vastataan huolimattomasti. Helpot kysymykset sijoitetaan kyselyn alkuun ja hankalimmat viimeisiksi. Kysymysten ei tule olla johdattelevia. Kontrollikysymyksiä suositellaan käytettäväksi vain, jos se on perusteltua. Kontrollikysymysten muodon täytyy olla erilainen kuin varsinaisen kysymyksen. (Valli 2001, 100 - 101.)

Kyselyn hyväksi puoleksi Valli (2001, 101) mainitsee sen puolueettomuuden: kysymykset ovat kaikille samoja eikä tutkija pysty persoonallaan vaikuttamaan vastaajaan eikä vastaustilanteeseen. Lisäksi kyselyn voi täyttää silloin, kun vastaajalla on siihen aikaa. Kyselyn heikkoutena puolestaan voi pitää sitä, että vastausprosentti voi jäädä huonoksi, jolloin täytyy tehdä uusintakysely, joka taas vie aikaa. Toisaalta tutkija ei voi myöskään olla varma siitä, onko kyselyyn vastannut juuri se henkilö, jolle kysely lähetettiin. On mahdollista, että kyselyyn vastaa joku muu, jolloin vastaukset ovat väärä tai epätarkkoja. (Valli 2001, 102.)

Kyselytutkimuksessa tärkeä asia on otanta. Yleensä sen koko on 20 % kohderyhmästä, mutta jos joukko on suhteellisen pieni, kannattaa ottaa se mukaan kokonaisuudessaan. Tällöin puhutaan kokonaistutkimuksesta. (Valli 2001, 102–103.) Tämän tutkimuksen teoriaosuudessa ei ole tarpeen tarkastella eri otantamenetelmiä, sillä kysely lähetetään kaikille kampuksen matkailun opiskelijoille, joten kyseessä on kokonaistutkimus.

Kyselylomakkeen kysymyksiä pohdittaessa on päätettävä myös niissä käytettävät mittarit. Mm. asennemittauksissa sekä etäisyyden ja samanlaisuuden mittauksissa yleisesti käytetty asteikko on Osgoodin asteikko eli semanttinen differentiaali. Siinä vertaillaan kahta ääriadjektiivia, vastakohtia, viiden, seitsemän tai yhdeksän valintavaihtoehdon avulla. Ääriavastaukset sijaitsevat vaihtoehtojen päissä, esim. 'ei koskaan – aina' tai 'huonoin – paras', jolloin keskimäinen vastausvaihtoehto on neutraali. Tässä asteikossa neutraalin vastauksen valitseminen katsotaan validiksi myös silloin, kun vastaajalla ei ole tietoa tai kokemusta kysyttävästä asiasta. (Valli 2001, 106–107.)

Toinen kyselytutkimuksissa yleisesti käytetty mittari on Flechen-asteikko eli graafinen asteikko. Se koostuu valinnoita täysin samaa mieltä, lähes samaa mieltä, ei osaa sanoa, lähes eri mieltä, täysin eri mieltä. Graafiseksi asteikkoa kutsutaan siksi, että se voidaan esittää visuaalisesti jolloin vastaajan ei tarvitse osata lukea. Molempien mitta-asteikkojen käytössä on muistettava kääntää sen napaisuutta joko satunnaisesti tai järjestelmällisesti, jotta vastaaja joutuisi ajattelemaan joka vaihtoehtoa. Tyypillistä on, että pystyriiviksi muodostuu esim. lähes samaa mieltä-vaihtoehtojen harkitsematon sarja. (Valli 2001, 107–108.)

Kyselyä rakennettaessa ja viimeistään vastauksia analysoitaessa muodostetaan summa-
muuttujia eli ryhmitellään ne ominaisuudet, joita tietyt kysymykset mittaavat. Ryhmitte-
lyssä käytetään pääkomponenttianalyysia, jossa tutkitaan eri tekijöiden keskeistä kor-
relaatiota ja määritellään ne pääkomponentit, jotka eivät korreloi keskenään. Näin siis
saadaan selville, mitkä muuttujat mittaavat saman sisältöisiä ominaisuuksia. Vastausten
reliabiliteetin laskee nykyaikainen kyselyohjelma, mutta ohjelma ei koskaan analysoi,
vaan sen tekee tutkija. (Valli 2001, 109.)

Kyselyn loppuun sijoitetaan yleensä avoimia kysymyksiä. Ne joko ryhmitellään ja luo-
kitellaan ja analysoidaan tilastollisin menetelmin tai ne teemoitellaan, jolloin niitä voi-
daan tarkastella laadullisesti. Avointen kysymysten etu on, että ne voivat tuoda uusia
ideoita. Toisaalta ne antavat vastaajalle mahdollisuuden kertoa mielipiteensä perusteel-
lisesti. Avoimen kysymyksen huono puoli on se, että vastaaja ei aina vastaa kysymyk-
seen vaan sen vierestä tai jättää kohdan täysin tyhjäksi. Avoimet kysymykset ovat aina
varsin työläitä analysoida. (Valli 2001, 110–111.)

Tutkimuksessa käytettävä kysely

Tässä tutkimuksessa tutkimusmenetelmänä käytetään kyselyä (liite 1), ryhmähaastatte-
luja sekä opettajien haastatteluja. Kysely lähetetään kaikille kampuksen matkailun opis-
kelijoille, myös kaksoistutkinto-opiskelijoille. Kysely toteutetaan ja analysoidaan
Webropol-ohjelman avulla.

Kyselylomakkeen kysymykset ovat nousseet tutkimuksen teoriaosuudesta. Ne antavat toisaalta kvantitatiivista tietoa asioiden ja tunteiden laajuudesta, mutta myös kvalitatiivista tietoa siitä, millainen tilanne on. Tutkimuksessa pyritään mahdollisimman konkreettiseen, yksityiskohtaiseen tietoon kansallisuuksien vuorovaikutuksesta kampuksella. Tärkeää on selvittää 1) vuorovaikutuksen mukanaan tuomat myönteiset puolet sekä miettiä mahdollisuuksia niiden vahvistamiseen ja 2) vuorovaikutuksesta johtuvat kielteiset seikat sekä mahdollisuuksia niiden poistamiseen. Tarkoitus on pääkomponenttianalyysin avulla vahvistaa havaitut laajemmat trendit, mutta heikompiakaan signaaleja ei ole syytä jättää huomioimatta. Kysely koostuu osittain eri kysymyksistä riippuen siitä, onko vastaaja venäläinen vai suomalainen. Venäläisille osoitettu kysely on venäjänkielinen ja suomalaisille suomenkielinen. Näin vältämme mahdolliset kielitaidosta johtuvat väärinymmärrykset.

Kyselyn teemat venäläisille ovat

- U-käyrän toteutumisvaihe
- tietoisuus omasta ja Suomen kulttuurista
- asenteet
- negatiiviset ja positiiviset suomalaisista johtuvat kokemukset

Kyselyn teemat suomalaisille ovat

- U-käyrän toteutumisvaihe työharjoittelussa tai opiskelussa Venäjällä
- tietoisuus omasta ja Venäjän kulttuurista
- asenteet
- negatiiviset ja positiiviset venäläisistä johtuvat kokemukset

Kysymyslomakkeen alkuun sijoitetaan kysymykset vastaajan iästä, sukupuolesta, syntyperästä ja mikäli vastaaja on venäläinen, milloin ja miten hän on tullut Suomeen ja kuinka kauan hän on asunut Suomessa tai onko hän tullut venäläis-suomalaisesta perheestä. Lisäksi kysytään, onko vastaaja ystäväystynyt suomalaisten/venäläisten kanssa ja minkä kansallisuuden kanssa hän seurustelee vapaa-aikanaan.

Teema 1. U-käyrän toteutumisvaihe. On tärkeää tietää, mihin kohtaan U-käyrää vastaaja sijoittaa itsensä, sillä kriisivaiheessa oleva vastaaja on erityisen altis kielteisille vaikutuksille ja mm. jättää opiskelun kesken muita helpommin. Mielenkiintoista on myös tietää, milloin henkilö on tai onko hän kokenut käyrän kriisivaiheen. Tieto auttaa suunnittelemaan tulevaisuuden toimenpiteitä niiden opiskelijoiden varalle, jotka tunnistavat olevansa tai joiden huomataan olevan kriisivaiheessa.

Kysymyspatteriston alussa U-käyrän teoria selostetaan lyhyesti ja analysoinnissa huomioon otetaan vastaajan oleskeluaika Suomessa. Patteristoon kuuluvat mm. kysymykset U-käyrän nykyvaiheesta sekä kriisivaiheen ajasta sekä Osgoodin asteikkoa hyödyntäen adjektiiviparikysymykset väsynyt – virkeä, voimaton – energinen, jännittynyt – rento, sisäisesti rauhaton – tyyni, ärtynyt – hyväntuulinen, huoli, että minulle sattuu pahaa – ei satu pahaa, onneton – onnellinen, surullinen – iloinen, yksinäinen – ei yksinäinen, kiinnostunut asioista – mikään ei kiinnosta. Adjektiivit on noukittu Jasinskajalahden tutkimuksesta (2002, 155 - 180) ja kysymys on käytännössä kontrollikysymys vastaajan arvioon omasta paikastaan U-käyrällä.

Teema 2. tietoisuus omasta ja toisen maan kulttuurista. Teoriasta olemme oppineet, että voidakseen tulla kaksikulttuuriseksi, on alettava omasta itsestään ja omasta kulttuuristaan, ja vasta sen jälkeen voi tulla toisen kulttuurin syvällinen ymmärrys. Osaavatko opiskelijat tarkastella omaa kulttuuriaan objektiivisesti ja teoreettisesti ja toisiin kulttuureihin vertaillen? Ymmärtävätkö he, milloin he käyttäytyvät omaan kulttuuriinsa pohjautuen ja että he tekevät niin? Ymmärtävätkö he, että opiskelijatoveri myös käyttäytyy omia kulttuurinormejaan seuraten ja että se useimmilla ihmisillä on alitajuista? Monikulttuurisissa tilanteissa toimiville em. asian tietoinen ymmärtäminen ja pohdinta oman ja toisen käyttäytymisen kulttuurisesta perustasta on edellytys.

Monien kampuksen opiskelijoiden oletetaan pystyvän toimimaan monikulttuurisissa tilanteissa valmistuttuaan. Opiskelu kaksikulttuurisella kampuksella on siihen oivaa harjaantumista. Mutta voiko harjaantumisen jättää jokaisen oman vuorovaikutuksen nojaan vai tulisiko ammattikorkeakoulun tietoisesti edistää opiskelijoiden kaksikulttuurisuuden syntyä?

Teema 3. asenteet. Kampuksen ilmapiiriä voi hyvin kuvata sanalla asenneilmapiiri. Mutta onko se myönteinen tai kielteinen vai jotakin siltä väliltä. Millaiset ovat opiskelijoiden omat asenteet toista kansallisuutta oleviin opiskelijoihin? Kyselyssä käytetään Osgoodin mitta-asteikkoa.

Teema 4. negatiiviset ja positiiviset suomalaisista/venäläisistä johtuvat kokemukset. Tutkimuksen tavoitteiden kannalta tärkeää on tietää, mitä konkreettista kielteistä vastaaja on kokenut, miten se on häneen vaikuttanut ja mitkä toimenpiteet hänen mielestään

olisivat neutralisoinneet vaikutuksen tai estäneet koko kokemuksen syntyä. Kysymys on osittain strukturoitu, mutta sisältää vastauskentän, johon vastaajaa pyydetään kertomaan tilanne kokonaisuudessaan. Kysymyspatteristo laaditaan Flachen-aseikon muotoon ää-rivastauksina 'aina – ei koskaan'.

4.2 Haastattelut

Haastatteluja käytetään yleisesti menetelminä laadullisissa tutkimuksissa. Haastatteluja on mm. strukturoitu tai puolistrukturoitu haastattelu, teemahaastattelu, avoin haastattelu, syvähaastattelu ja ryhmähaastattelu. Käytän tässä tutkimuksessa teemahaastattelua ja ryhmähaastattelua, joten syvennyn vain näiden kahden haastattelumuodon teoriaan.

Teemahaastattelussa on kyseessä keskustelu, jossa käydään läpi edeltä käsin määritetyt teemat ja käytetään apuna korkeintaan aiheilistää, ei valmiita kysymyksiä. Jotta haastattelija saisi haastateltavan rentoutumaan ja luotua luottamuksellista ilmapiiriä, hänen kannattaa myös kertoa jotakin itsestään, mutta mitä ja missä määrin, riippuu haastattelijan persoonasta. Tärkeintä on olla luonnollinen ja avoin, jolloin haastateltavakin tuntee samoin. On pyrittävä siihen, että tapahtuma on haastateltavalle myönteinen, että hän tuntee saavansa mielipiteensä esiin ja tuntee olevansa kiinnostava ja tärkeä. Nämä tunteukset kannustavat haastateltavaa kertomaan asioista avoimesti, jolloin myös haastateltava saa tarvitsemaansa tietoa. (Eskola & Vastamäki 2001, 25 - 27.)

Ryhmähaastattelua voidaan käyttää yksilöhaastattelun sijasta, jos esim. vastaaja jännittää kovasti. Ryhmähaastattelua käytetään myös yksilöhaastattelun ohella, jolloin vastaajat haastatellaan ensin yksin ja sitten ryhmänä. Ryhmähaastattelun etuna on, että haastateltavat voivat innostaa toisiaan puhumaan. Tämä haastattelumuoto on myös hyvin tehokas. Ryhmä yleensä kontrolloi jäseniään, joten haastateltavan vaikutus keskustelun kulkuun tai mielipiteisiin on hyvin pieni. Ryhmähaastattelua käytetään usein kun tavoitteena on saada uusia ideoita, uutta tietoa jostakin teemasta tai kun tutkitaan yhteisiä normeja ja ihanteita. Ryhmähaastattelussa sopivan kokoinen ryhmä on 4 – 8 henkilöä. Ryhmähaastattelussa tavoitellaan avointa ja vapaata ilmapiiriä, joten ryhmä pyritään muodostamaan mahdollisimman homogeeniksi. Ryhmähaastattelun ongelmia voivat olla ryhmää dominoivat yksilöt, jolloin haastattelijan on osattava toimia sellaisen kanssa. (Eskola & Suoranta 1998, 95–99.)

Haastattelupaikan valintaan täytyy kiinnittää huomiota. Sen pitäisi mielellään olla kohtainen ja viihtyisä, mutta rauhallinen, ettei haastattelu keskeytyisi useasti. Työhuone on usein liian kiireinen: ajatukset eivät irtaudu työstä ja puhelin soi jatkuvasti. Toisaalta kotona voivat häiritä perhe, televisio ja puhelin. Haastattelijan on puhuttava haastateltavan kielellä – siis ei omalla ammattislangillaan, vaan selkeällä yleiskielellä, jota on helppo ymmärtää ja joka ei aseta haastateltavaa ja haastattelijaa eriarvoiseen asemaan. Haastattelujen teemat laaditaan joko intuition pohjalta, etsitään kirjallisuudesta tai johdetaan teoriasta. Hyvässä tutkimuksessa teemat löydetään kaikilla em. keinoilla. Teemoja on yleensä kolmea eri tasoa: laajat teemat, joista keskustellaan, mutta joita tarpeen vaatiessa tarkennetaan apukysymyksillä ja lopulta hankitaan täsmätietoa pikkukysymyksillä. Olennaista on pitää mielessä tutkimusongelma, jotta haastattelut toisivat tietoa nimenomaan tutkittavasta asiasta. Haastattelussa apuna käytettävä teemalista on helpointa käyttää, mikäli se on laadittu mindmapin muotoon. (Eskola & Vastamäki 2001, 27–36.)

Haastattelututkimuksen vaikeuksia voivat olla mm. haastattelusta sopiminen, varsinkin jos käytetään ryhmähaastattelua, jolloin mukaan tulijoita on monta ja pitäisi löytyä yksi yhteinen aika. Riskinä on myös, että haastateltava tai haastateltavat eivät saavu haastattelutilaisuuteen. Ennen tutkimusta on mahdollista tehdä pienimuotoinen esihaastattelu, jossa todetaan mahdolliset virheet tai epäkohdat haastattelun toimivuudessa. (Eskola & Vastamäki 2001, 37.)

Haastattelu tallennetaan nauhoittamalla. Saatu aineisto käsitellään litteroimalla se tarpeen mukaan. Aina ei ole tarpeen sanasanainen litterointi vaan tutkija voi kuunnella nauhaa ja päättää, mitkä kohdat on tarpeen poimia nauhalta. Kohdat teemoitellaan ja tyypitellään ja analysoidaan tilastotieteellisin tai laadullisin menetelmin. Ryhmähaastattelussa litterointi voi paikoin olla hankalaa, jos kaikki puhuvat yhteen ääneen. (Eskola & Vastamäki 2001, 41.)

Lisäksi Siekkinen (2001) painottaa huolellista valmistautumista haastatteluun. Haastateltavan täytyy tietää, mitä tutkii. Tutkimuksen liian aikaisessa vaiheessa ei pidä ryhtyä haastatteluihin. Kun kyse on haastattelusta, ei pidä käyttää satunnaisotantaa, vaan haastateltavat valitaan harkiten ja valinnat perustellaan hyvin. ”Jos tavoitteena on ainutkertaisen tai poikkeavan tiedon tavoittaminen, keskitytään ääri- tai poikkeustapauksiin, jotka voivat olla päätöksenteon kannalta erittäin valaisevia.” (Siekinen 2001, 49–50.)

Tutkimuksessa tehdyt haastattelut

Tämän tutkimuksen haastattelun teemat ovat samat kuin kyselyssä. Haastattelussa käytettiin apuna kyselyn tuloksia tukisanalistan muotoisena ja tavoitteena on ollut saada tarkempaa tietoa kyselyssä esille tulleista asioista. Tutkimuksessa haastateltiin erikseen yhtä suurta venäläisryhmää, suomalais-venäläistä ryhmää sekä yhtä suurta suomalaisryhmää. Suurryhmä takaa sen, että haastateltavat uskaltavat kertoa arkaluontoisiakin asioita, sillä vaikka tilanne nauhoitetaan, kaikki pysyvät nimettöminä eikä kukaan erotu ryhmästä eikä siten ole pelkoa leimautumisesta. Molemmat ryhmät haastateltiin sen omalla kielellä. Nauhoitetut haastattelut purettiin ja litteroitiin tarpeen mukaan. Ryhmissä esiin tulleet asiat raportoidaan myöhemmin tässä tutkimuksessa.

Lisäksi haastateltiin viittä opettajaa heidän käsityksistään ja mielipiteistään sekä havainnoistaan kaksi kulttuurisen kampuksen hyvistä ja huonoista puolista, vahvuuksista ja heikkouksista. Tutkimuksessa haastateltiin myös koulutusohjelman suunnittelusta vastanneita opettajia, jotta kävisi selville missä määrin ja millä tavalla kulttuurien kohtaamiseen kampuksella on etukäteen varauduttu. Haastatteluissa opettajia pyydettiin kertomaan myös niistä kulttuurieroihin perustuvista seikoista, joita he ovat havainneet työskennellessään eri ryhmien kanssa.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Kaksikulttuurinen kampus

Mikkelin ammattikorkeakoulun Savonniemen kampuksesta tuli kaksikulttuurinen vuonna 2011, kun ensimmäiset Venäjä-painotteiset matkailun koulutusryhmät alkoivat työskentelynsä. Koulutusohjelmat suunniteltiin nopealla aikataululla. Ne suunnattiin jo ideavaiheessa venäjää osaaville suomalaisille, Suomessa asuville kaksikielisille venäläisille sekä Venäjältä tuleville suomea opiskelleille henkilöille. Suunnitteluvaiheessa mietittiin, miten kaksikulttuurisuus kampuksella tulee onnistumaan, mutta kokemuksen puutteessa päätettiin lähteä uuden kehittämiseen ”learning by doing”-periaatteella eli tarkoitus oli oppia kokemuksesta, poistaa epäkohtia ja painottaa hyviä kokemuksia sitä mukaa kuin niitä tulisi. Toisaalta venäläisyys ei ole ollut kampukselle ennenkään outoa:

matkailun koulutusohjelmissa on jo kauan ollut niin venäläinen opettaja, vierailevia venäläisiä luennoitsijoita kuin venäläistaustaisia opiskelijoitakin. Venäjä-painotteisten koulutusohjelmien suunnitteluvaiheessa opettajat keskustelivat paljon erilaisista kulttuuriasioista ja olivat tietoisia siitä, että opiskelijoiden kaksi kulttuuria tulee todennäköisesti vaikuttamaan heidän työhönsä. Moni opettaja suorittikin ammattikorkeakoulussa vuosittain järjestettävät Venäjä-opinnot, ns. Venäjä-polun, saadakseen lisää tietoa Venäjästä ja venäläisistä ja ollakseen valmiimpia aloittamaan Venäjä-painotteiset koulutusohjelmat.

Tämä opinnäytetyö toteuttaa em. ”learning by doing” -periaatetta siinä, että se tuo konkreettiseen muotoon Venäjä-painotteisten koulutusohjelmien kolmen ensi vuoden kokemukset tutkimuksen keinoin. Tutkimuksen materiaali koottiin kaikkien kampuksen matkailun opiskelijoiden Webropol-kyselynä sekä opiskelija- että opettajahaastatteluna huhti-kesäkuussa 2014. Kysely ja haastattelut vietiin läpi hyvän tutkimustavan mukaisesti aiheesta kirjoitettuun teoriaan perustuen. Vastanneiden määrä, 33 opiskelijaa, ei täysin vastaa teoreettista tavoitetta eli 20 % koko kohderyhmästä. Kyselyn pohjalta tehdyt haastattelut kuitenkin syvensivät ja selvensivät kyselyssä saatuja tuloksia. Tutkimukseen haastateltiin viittä uuden koulutusohjelman kehittämisestä vastannutta ja/tai koulutusohjelmissa tiiviisti työskennellyttä opettajaa, joilla on tutkimuksen kannalta relevantti tieto opiskelusta ja opiskelijaryhmistä.

5.2 Kyselyn ”Kaksikulttuurinen kampus” tulokset

Kysely lähetettiin kaikille Savonniemen kampuksen matkailun opiskelijoille 8.4.2014 ja uusintakysely 16.4.2014. Kyselyyn vastasi 33 opiskelijaa, joista 5 miestä ja 28 naista. Vastanneista miehistä 4 oli suomalaisia, 1 venäläinen. Naisista 17 oli suomalaisia ja 11 venäläisiä. Savonniemen kampuksella oli keväällä 2014 noin 200 matkailun opiskelijaa, josta 33 vastausta tekee 16,5 %. Tarkka läsnä olevien opiskelijoiden määrä ei ole tutkimuksen tekijän tiedossa.

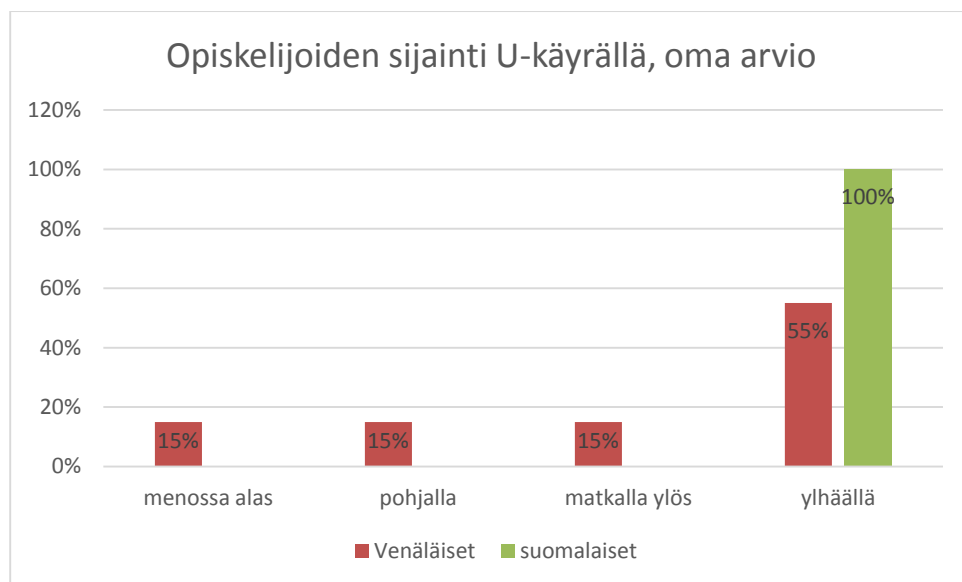
Vastaukset ristiintaulukoitiin seuraavien muuttujien osalta: kotikieli, sukupuoli sekä koulutusohjelma. Huomattavaa oli, että sekä miesten että naisten vastaukset olivat hyvin samankaltaisia. Ainoa ero sukupuolten välillä oli, että naiset olivat havainneet ja kokeneet suomalaisten ja venäläisten välisiä kielteisiä tunteita kun taas miehet eivät.

Sekä venäläiset että suomalaiset olivat selkeästi havainneet, että venäläiset ja suomalaiset ovat erilaisia.

Teema 1. U-käyrä

Niiltä suomalaisilta, jotka olivat viettäneet Venäjällä pitempiä aikoja kuten esim. opiskelleet tai olleet työharjoittelussa, kysyttiin, missä vaiheessa U-käyrää he kokivat olevansa. Kysymys esitteli lyhyesti U-käyrän teorian. Kaikki vastanneet katsoivat olevansa käyrän lopussa eli sopeutuneet Venäjälle.

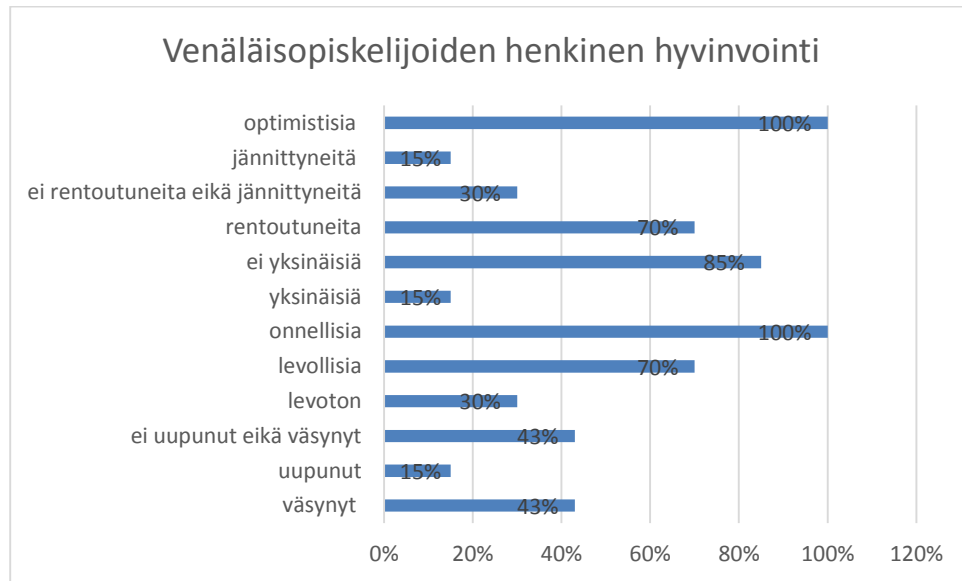
Venäläiset puolestaan, joista yli 70 % ilmoitti saapuneensa Suomeen nimenomaan opiskellakseen, katsovat olevansa U-käyrän pohjalla tai matkalla sinne (30 %), matkalla takaisin ylös (14 %) tai ylhäällä eli sopeutuneita Suomen kulttuuriin (60 %).

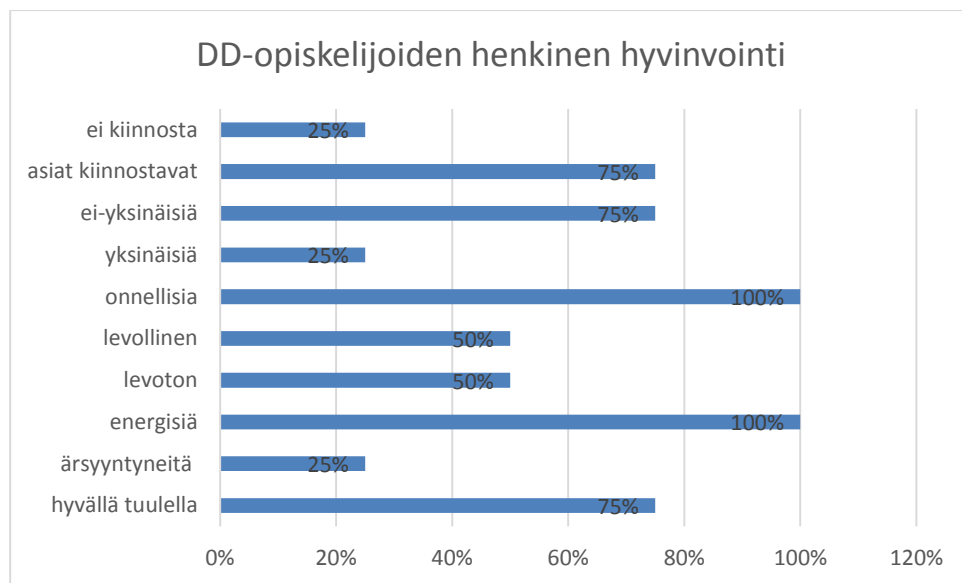
Kuva 2. Opiskelijat U-käyrällä

Venäläisistä Venäjä-painotteisten koulutusohjelmien opiskelijoista 43 % ilmoitti olevansa väsyneenpuoleinen ja 56 % hyvissä voimissa, hyväntuulisia oli 90 % vastanneista, energisiä 43 %, 15 % uupuneita kun taas 43 % ei kokenut olevansa kumpaakaan. Levottomia heistä oli 30 %, 70 % puolestaan levollisia. Kaikki tunsivat olevansa enemmän tai vähemmän onnellisia. Yksinäisiksi itsensä tunsivat 15 % vastanneista ja 85 % ei ollut yksinäisiä. Rentoutuneiksi olonsa tunsivat 57 %, 30 % ei tuntenut olevansa sen enempää rentoutuneita kuin jännittyneitäkään, jonkin verran jännittyneiksi olonsa tunsivat 15

% . Kaikki Venäjä-painotteisten koulutusohjelmien vastaajat ovat enemmän tai vähemmän optimistisia ja he kokevat kiinnostusta monia eri asioita kohtaan.

Kuva 3. Venäläisten henkinen hyvinvointi kampuksella

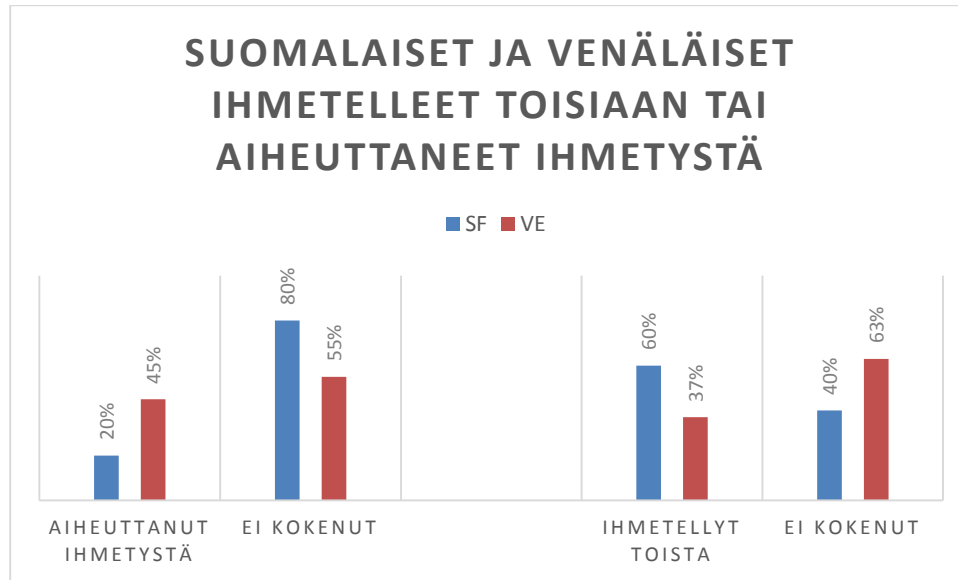

Kuva 4. DD-opiskelijoiden henkinen hyvinvointi opiskelun aikana

DD-opiskelijat kokivat olevansa U-käyrän paremmalla puolella, eli sopeutumassa tai sopeutuneita Suomen kulttuuriin. Heistä 75 % koki olevansa hyvällä tuulella ja 25 % ärsyyntyneitä ja lähes kaikki energisiä. Tästä huolimatta puolet DD-opiskelijoista oli levottomia ja huolissaan, puolet levollisia. Kaikki ilmoittivat olevansa enemmän tai vähemmän onnellisia. 75 % heistä ei kokenut olevansa yksinäisiä, mutta 25 % koki. Puolet kokivat olevansa rentoutuneita ja optimistisia, puolet jännittyneitä ja huolissaan. 75 % koki monet asiat kiinnostaviksi, 25 % ei kokenut erityistä kiinnostusta mutta ei myöskään välinpitämättömyyttä.

Teema 2: oman ja toisen maan kulttuurin ymmärrys

Suomalaisista noin 20 % ja venäläisistä 45 % on ollut tilanteessa, jossa hän on toiminut oman kulttuurinsa pohjalta eikä häntä ole ymmärretty. Toisaalta 80 % suomalaisista ja 55 % venäläisistä eivät ole kokeneet joutuneensa vastaaviin tilanteisiin.

Kuva 5. Kulttuuripohjaisen käyttäytymisen ymmärtäminen

Suomalaiset vastaajat kertovat, että edellä mainittuja tilanteita ovat olleet mm. tehtävien tekeminen itsenäisesti, sillä venäläiset ovat täsmällisempiä ja tekevät työnsä huolellisemmin. Monet tilanteista ovat olleet kielellisiä, yleensä hauskoja väärinymmärryksiä.

Lähes 60 % suomalaisista ja 37 % venäläisistä on huomannut ihmetelleensä toisen käyttäytymistä ja sitten päätellyt sen johtuvan hänen kansallisesta kulttuuristaan; toisaalta 40 % suomalaisista ja 63 % venäläisistä ei ole joutunut vastaaviin tilanteisiin.

Venäläiset vastaajat tarkentavat tilanteita seuraavasti:

- Suomalaisten toimintaa ihmetellään: Venäläiset suhtautuvat tehtävien tekemiseen vakavasti, mutta suomalaiset ovat mm. ryhmätöissä laistaneet tekemisestä tai halunneet tehdä mitenkuten, jolloin venäläisten on täytynyt tehdä kaikki itse. Tunnilla venäläistä hävettää olla hiljaa, jos tietää vastauksen opettajan kysymykseen, mutta suomalaisille vastaamatta oleminen on normaalia. Suomalaisilla on erilainen suhtautuminen opiskeluun, he ovat 'jokainen vain itsensä puolesta'-ihmisiä; suomalaiset eivät halua tehdä työtä ja siksi täytyy aina odottaa

kauan, ennen kuin he ovat tehneet oman osansa työstä; heidän tapansa tehdä työtä, puhua, jopa se, mitä he syövät mieluiten; tunnilla suomalaiset voivat syödä kovaäänisesti vaikka pullaa, he niistävät estotta päin toisen naamaa, avaa-
vat hanan tunnilla, he eivät kuuntele opettajan puhetta loppuun vaan jo lähtevät – mikään tästä ei ole sallittua eikä hyväksyttyä venäläisessä luokkahuoneessa.

- Venäläisten toimintaa ihmetellään: Venäläiset luntaavat, he kaipaavat neuvot-
telua tovereiden kanssa ja haluavat tarkistaa omat vastauksensa vieressä istu-
valta. Ikäviä tilanteita on syntynyt, kun venäläiset ovat puhuneet kovalla äänellä
tai pukeutuneet naisellisesti.

Suomalaiset ovat ihmetelleet vain venäläisiä, eivät itseään. Ihmetystä ovat herättäneet
mm. seuraavat seikat:

- Myönteiset: Venäjällä laitetaan hilloa teehen; venäläiset kunnioittavat opetusta;
venäläiset ovat erilaisia puhujia ja esittäjiä, parempia kuin suomalaiset.
- Kielteiset: Venäläiset sotkevat enemmän kuin suomalaiset eivätkä siivoa jälki-
ään. He tuovat astioita ruokalasta eivätkä palauta. Opintomatkaohjelman laati-
minen oli venäläinen prosessi. Venäläisillä on hällä-väliä -asenne. Keskustelu
on melkein huutamista. ”Venäläiset ryhmän jäsenet ovat useita kertoja ottaneet
yhdessä tekemämme Power Point -esityksen ja laittaneet sen kotona uuteen us-
koon, ns. hienommaksi - vaikka minusta kyllä paljon rumemmaksi. He tekevät
sen kysymättä lupaa muilta ryhmän jäseniltä, sitä paitsi kun esitystä tehtiin yh-
dessä, silloin kysyttiin myös heidän mielipidettään asioista. Näin se, mitä mm.
minä olen tehnyt, on ollut täysin turhaa ajanhukkaa!”
- Neutraalit: käyttäytyminen kokonaisuudessaan, kielitaidottomuus ja persoonal-
lisuus yleensä; se, mitä ja miten venäläiset syövät ruokalassa ja miten kierrättä-
vät jätteet.

Teema 3: Asenteet

Suomalaiset venäläisistä:

Venäjä-painotteisen ryhmän vastaukset eroavat selkeästi täysin suomalaisista ryhmistä siinä, että he ovat taipuvaisempia ajattelemaan, että venäläiset ovat mukavia ja kiinnostavia, samanlaisia kuin muutkin, että he ovat suhteellisen hyviä opiskelutovereita ja heitä on helppo ymmärtää.

Muut suomalaiset kokivat, että venäläiset ovat aika kiinnostavia ja varmaan mukavia, mutta että he eroavat suomalaisista huomattavasti ja että heitä on vaikea ymmärtää.

Venäläisiin tutustuminen ei ole juurikaan muuttanut Venäjä-painotteisten opiskelijoiden suhtautumista venäläisiin, mutta aikuisopiskelijoiden suhtautumista se on muuttanut myönteisemmäksi, samoin noin 45 % suomalaisista opiskelijoista on kokenut suhtautumisensa muuttuneen.

Suomalaiset tarkensivat suhtautumisensa muutosta mm. seuraavin kommentein:

- ”venäläiset eivät olekaan niin itserakkaita ja ylpeitä kuin luulin, vaan tavallisia, ystävällisiä ihmisiä”,
- ”ennakkoluuloja on karissut”,
- ”stereotypioita on muuttunut”,
- ”en enää ajattele kotona opitun mallin mukaan, että 'ryssä on ryssä vaikka voissa paistais'. Tämä on avannut silmäni.”,
- ”venäläiset ovat ahkeria, ennen ajattelin päinvastaista”.
- ”pyrin minimoimaan yhteistyön venäläisten kanssa”.

Venäläiset suomalaisista:

Venäläiset totesivat suomalaisista seuraavaa:

- Suomalaisen kanssa on vaikea saada kontaktia.
- He ovat ystävällisiä ja iloisia, seurallisempia kuin miltä ensi näkemältä vaikuttaa, eläväisempiä.
- Suomalaiset ovat sulkeutuneita, eivät luota mihinkään, eivät osaa tehdä päätöksiä nopeasti, ajattelevat kaikkea kauan, vaiteliaita, juovat paljon, luotettavia ja tottelevat sääntöjä.
- Kaikissa kansallisuuksissa on rehellisiä ja hyviä tyyppejä ja on lurjuksia.
- Suomalaiset ovat kylmänpuoleisia ja miettivät liian kauan mitä tekisivät, eivät kä oikein tule toimeen muiden kansallisuuksien kanssa.

- Tutustuminen on vaikeaa, mutta jos löytää kosketuskohtia, suomalaisista tulee todella hyviä ystäviä.
- Suomalaiset ovat hyvin erilaisia kuin venäläiset, joten on välttämätöntä opiskella heitä ja se onnistuu vain, jos heidän kanssaan tutustuu ja viettää aikaa, mikä ei oikein onnistu – en tiedä miksi – ehkä se johtuu minusta...

Suomalaiset haluaisivat muuttaa venäläisten suhteen mm. seuraavat seikat:

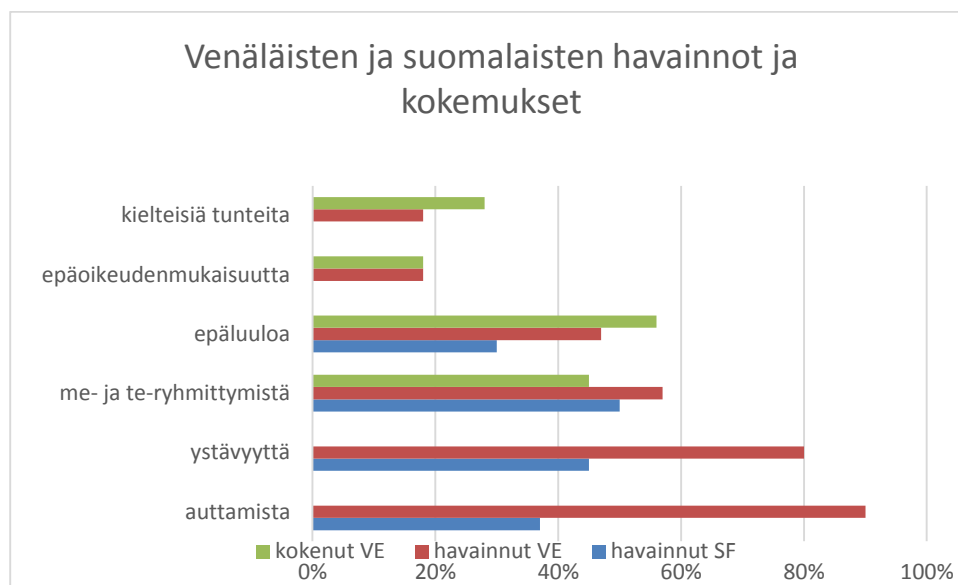
- enemmän yhteisiä tunteja
- avoimempaa yhdessäoloa
- enemmän yhteistä toimintaa
- enemmän rohkeutta tutustua molemmin puolin, myös niille rohkeutta jotka eivät opiskele Venäjä-painotteisessa koulutusohjelmassa
- enemmän yhteistyötä, vähemmän kuppikuntia

Venäläiset haluaisivat muuttaa suomalaisten suhteen mm. seuraavia asioita:

- ”Haluaisin, että suomalaiset alkaisivat kunnioittaa venäläisiä. Monet nuoret tuntuvat katsovan niin kuin eivät voisi sietää meitä. ”
- ”Enemmän yhteisiä tapahtumia. Suomalaiset ovat niin sulkeutuneita, että heihin saa kontaktin vain, jos heidän kanssaan tekee työtä.”
- ”Jotkut suomalaiset suhtautuvat huonosti venäläisiin opiskelijoihin”
- ”Haluaisin enemmän tapahtumia ja tilanteita, jotka edesauttaisivat suomalaisten ja venäläisten keskinäistä viestintää ja tutustumista, suhteiden luomista.”
- ”Mielestäni kaikki on upeasti. On paljon yhteisiä tapahtumia ja ryhmätöitä.”
- ”Haluaisin, että kansallisuudet eivät kulkisi aina vain omiensa kanssa.”
- ”Haluaisin, että suomalaiset eivät katsoisi venäläisiä opiskelijoita kuin marsilaisia. Että he suhtautuisivat rauhallisemmin venäläisten läsnäoloon kampuksella ja lähtisivät rohkeammin tutustumaan kanssamme. Venäläistenkään ei pitäisi asiassa ujostella.”
- ”Haluaisin, että olisi enemmän kulttuurien välistä ymmärrystä ja kulttuureihin sisälle sukeltamista. Ei vain kertomuksia, että nuo ovat tuollaisia, nämä tällaisia, vaan konkreetteja esimerkkejä – ruokaa, musiikkia, huumoria, runoutta.”

Teema 4: negatiiviset ja positiiviset kokemukset

Yli puolet suomalaisista vastaajista on havainnut kampuksella me- ja te-ryhmittymistä, 30 % on havainnut suomalaisten ja venäläisten välistä epäluuloa sekä jossakin määrin kilpailua kansallisuuksien kesken, joskin havaintoja oli huomattavasti enemmän kuin omakohtaisia kokemuksia. 45 % suomalaisopiskelijoista oli havainnut kampuksella myös suomalaisten ja venäläisten välistä ystävyyttä ja 37 % auttamista. Yleensä ystävyys ja/tai auttaminen on tapahtunut opintoihin liittyvissä ryhmätöissä tai muissa kampuksen tarjoamissa tilanteissa kuten kuntosalilla.

Kuva 6. Kielteiset ja myönteiset havainnot ja kokemukset

18 % venäläisistä vastaajista oli huomannut ja saman verran kokenut itse kampuksella epäoikeudenmukaisuutta, joka pohjautuu kansallisuuteen. Me- ja te-ryhmittymistä on huomannut 57 % ja kokenut 45 %, epäluuloa oli huomannut 47 % ja kokenut itse 56 % sekä kielteisiä tunteita huomannut 18 % ja kokenut itse 28 %. Kilpailua suomalaisten ja venäläisten välillä ei kukaan ollut huomannut eikä kokenut. Toisaalta noin 28 % vastanneista ei ole huomannut ja 18 % kokenut mitään edellä mainituista.

Lähes 80 % venäläisistä vastaajista on huomannut kampuksella suomalaisten ja venäläisten välistä ystävyyttä ja yli 90 % auttamista. Kommenteissaan he pitivät molemminpuolista auttamista normaalina ja itsestään selvänä asiana. Lähes 64 % venäläisistä on suomalaisia ystäviä ja suomalaisista 41 % on venäjänkielisiä ystäviä. Kuitenkin vain noin 10 % venäläisistä viettää aikaa suomalaisten kanssa ja saman verran suomalaiset venäläisten kanssa.

Suomalaiset vastaajat tarkensivat me- ja te-ryhmittymisen ilmenemistä mm. seuraavasti:

- Eri kansallisuudet kulkevat omina ryhminään, sekoittumista tapahtuu vain vähän - syyksi arveltiin kielikynnystä: omien kanssa on helpompaa kommunikoida. Ryhmittyminen näkyy myös luokissa.
- Suomalaisten kokemuksen mukaan venäläiset puhuvat keskenään venäjää myös silloin, kun ryhmässä on mukana suomalaisia, minkä vastaajat ovat kokeneet hämmentävänä.

Epäluuloja tai muita kielteisiä tunteita havainneet suomalaiset tarkentavat, että ko. tunteet ovat syntyneet mm. seuraavissa tilanteissa:

- venäläisten pukeutumistyylin ja käyttäytymisen perusteella, sillä ne ovat ärsyttäneet suomalaisia.
- kuullessaan venäjänkielistä älämölöä tunneilla ja käytävillä
- kun venäläiset eivät noudata sääntöjä
- kun ollaan kovaäänisiä ja röyhkeitä.

Myönteistä venäläisten läsnäolosta kampuksella on mm. se, että ennakkoluuloja on poistunut, käsitys ja ymmärrys maailmasta ja ihmisistä on laajentunut, suvaitsevaisuus kampuksella on lisääntynyt, kampuksella on kansainvälinen ilmapiiri, venäläiset tuovat hyötyä ryhmiin ja projekteihin omalla kulttuurisella osaamisellaan.

Yleisesti ottaen suomalaiset pitävät venäläisiä vähän röyhkeinä, arkoina ja sisäänpäin kääntyneinä, omanlaisinaan, iloisina, ystävällisinä, ylemmydentuntoisina, yksioikoisina, äänekkäinä, seurallisina, ahkerina, eivät liika huolehdi huomisesta, puheliaita, esiintymistaitoisia, vaativia, viimehetken muutoksia tekeviä, kielitaidottomia, huonosti pukeutuneita, sisäänpäin lämpiäviä.

Venäläiset vastaajat tarkentavat havaitsemaansa epäoikeudenmukaisuutta seuraavasti:

- venäläisten mielipide ei ole minkään arvoinen;
- venäläisiä ei oteta huomioon;
- epäoikeudenmukaisuutta on ollut, mutta ei suomalaisten vaan muiden vaihtopiskelijakansallisuuksien kanssa;

- opettaja on tarkoituksella laskenut venäläisten arvosanoja, hän ei anna yhdellekään venäläiselle opiskelijalle ykköstä parempaa arvosanaa, mutta ei osaa perustella miksi.
- opettaja on käyttänyt tunnilla sanaa 'matkailuryssä'
- ”en ymmärrä, miksi venäläisten täytyy opiskella venäjää – opettaja antaa suomalaisille venäjän opiskelijoille vähemmän tehtäviä kuin venäläisille, mikä on mielestäni epäoikeudenmukaista, sillä suomenkielisissä oppiaineissa venäläiset tekevät kaiken saman kuin suomalaisetkin.”

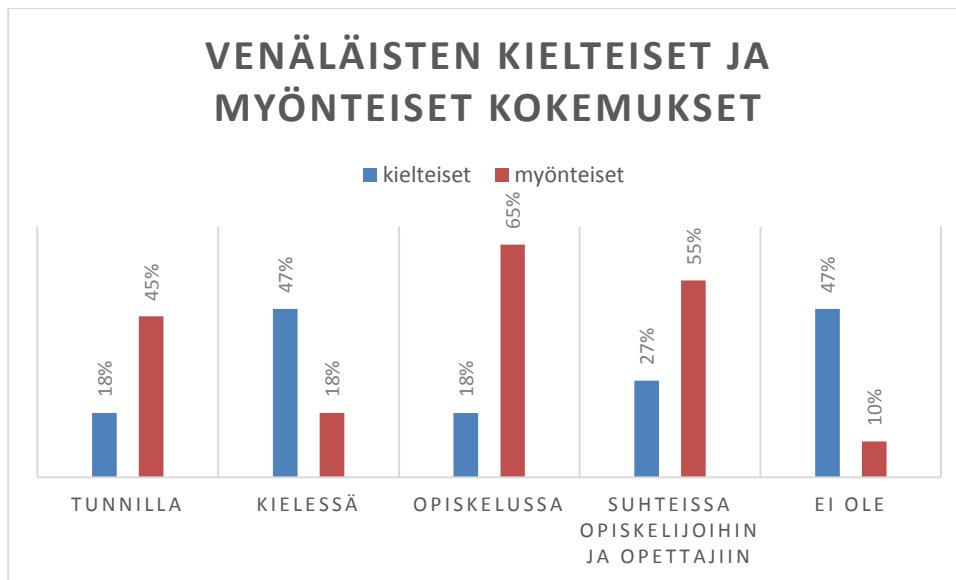
Me- ja te-ryhmittymistä venäläiset kommentoivat seuraavasti:

- ”Olen huomannut vain yhdenlaista ryhmittymistä, nimittäin että me = suomalaiset, ne = venäläiset”
- ”kerran mennessäni opiskelijatiloihin kuulin suomalaisten keskustelevan venäläisistä. Hämmästyin kovasti kysymystä ’Mitä ne venäläiset oikein täällä tekee?’ Mehän opiskelemme niin kuin muutkin...; venäläiset ovat venäläisten kanssa, suomalaiset suomalaisten.”

Epäluuloa tai muita kielteisiä tunteita venäläiset tarkentavat seuraavin tavoin:

- Suomalaiset nalkuttavat koko ajan venäläisten myöhästymisistä, mutta itse ovat ihan samanlaisia;
- ”koen kielteisenä sen, miten suomalaiset nuoret suhtautuvat opettajiin epäkunnioittavasti – venäläisillä se aiheuttaa automaattisesti oikean tunnemyrskyn”;
- jos venäläinen kertoo suomalaiselle jonkin tiedon, hän heti kysyy muilta suomalaisilta, onko asia niin – siltä varalta, että venäläinen ei ole ymmärtänyt kaikkea;
- suhtautuminen on ollut ennakkoluuloista.

Kysyttäessä venäläisiltä, onko heillä ollut kansallisuuteen pohjautuvia ongelmia, 18 % vastaa kokeneensa sellaisia tunnilla, 47 % kielessä, 18 % opiskelussa sekä 27 % suhteissa muiden opiskelijoiden ja opettajien kanssa. Toisaalta 47 % vastaa, että mitään edellisistä ei ole ollut. Kysyttäessä myönteisiä kansallisuuteen pohjautuvia kokemuksia vastaajat olivat kokeneet niitä 45 % tunnilla, 18 % kielessä, 65 % opiskelussa ja suhteissa toisiin opiskelijoihin, 55 % suhteissa opettajiin, kun taas 10 % ei ollut kokenut mitään kansallisuudesta johtuvaa myönteistä.

Kuva 7. Kielteiset ja myönteiset kokemukset eri tilanteissa

Vastaajat tarkentavat kokemiaan ongelmia seuraavasti:

- opettaja antaa huonoja arvosanoja selittämättä syytä, mutta hän on ollut ainoa, muiden opettajien kanssa ei ole ollut ongelmia, päinvastoin, suhteista on näiden kolmen vuoden aikana tulleet hyvät ja luottamukselliset;
- ”on ollut vaikeaa alkaa suomen kielellä ja uudessa kulttuurissa siitäkin huolimatta, että olen puhunut suomea lapsesta asti”;
- kulttuurit ovat hyvin erilaiset;
- ”en ymmärrä aina kaikkea, ja tunneilla vaikka osaisinkin, on kielitaidon takia vaikea osoittaa sitä”;
- ”opettaja ei aina ymmärrä, että minäkin osaan ja että osaan myös ajatella”;
- ”opettajan ja minun välillä tunnilla tapahtui ikävä väärinymmärrys, mistä seurasi, että masennuin enkä oikein jaksanut tehdä enää mitään.”

Myönteisiä kokemuksia venäläiset tarkensivat seuraavasti:

- kampuksella on paljon venäläisiä ja he ottavat uudet venäläiset hyvin vastaan, joten tänne on helppo tulla;
- monet opettajat pitävät Venäjästä ja he haluavat siksi tutustua opiskelijaan paremmin;
- tunneilla voi kertoa venäläisistä perinteistä, vertailla venäläisyyttä ja suomalaisuutta ja heidän käsityksiään asioista;
- ”Venäjä on minulla veressä, joten niin opettajat kuin opiskelijatkin usein kysyvät minulta neuvoa”;

- projekteja ja opintotehtäviä on helpompi tehdä kun on kansainvälistä tietoa.

Kaikesta edellä kerrotusta huolimatta yli 80 % niin suomalaisista kuin venäläisistäkin toteaa oppivansa paremmin ja enemmän kaksikulttuurisella kuin yksikulttuurisella kampuksella.

5.3 Opiskelijahaastattelut

Tutkimuksessa haastateltiin yhtä venäläisten opiskelijoiden ryhmää, yhtä suomalais-venäläistä syntyperää olevien tai Venäjällä syntyneiden mutta Suomessa koko koulunsa käyneiden ryhmää, suomalaista Venäjä-painotteisen koulutusohjelman opiskelijoiden ryhmää sekä suomalaista, tavanomaisen matkailukoulutusohjelman ryhmää. Yhteensä ryhmissä oli noin 30 henkilöä.

Haastattelija johdatteli kunkin ryhmän puhumaan niistä asioista, joita kyselyssä oli tullut esille. Tarkoituksena oli saada syvempää ymmärrystä niistä tekijöistä ja olosuhteista, joilla on vaikutusta kyselyssä esille tulleisiin seikkoihin. Haastattelut kestivät 10 - 50 minuuttia riippuen siitä, kuinka paljon haastateltavilla oli kerrottavaa. Haastattelut tallennettiin, mutta niiden sanasanaista translitterointia ei pidetä tarpeellisena tässä tutkimuksessa vaan riittää, että haastatteluista poimitaan tutkimuksen kannalta tärkeä aineisto.

Suomalaiset sekä suomalais-venäläiset Venäjä-painotteisen ryhmän opiskelijat vaikuttivat kaikkein sopeutuneimmilta venäläiseen ja suomalaiseen kulttuuriin kampuksella. Tämä johtuu ehkä siitä, että he ovat omassa maassaan ja omassa kulttuurissaan, jossa he osaavat olla ja kulkea intuitiivisesti, mutta ovat elämänsä ja opintojensa aikana silti jo ehtineet sopeutua venäläisyyteen. Heillä ei ollut mitään kielteistä sanottavaa venäläisistä vaan he pitivät yhteistä opiskelua erinomaisena mahdollisuutena saada etua työelämässä.

Sekä suomalaiset matkailun opiskelijat että venäläiset Venäjä-painotteisen ryhmän opiskelijat olivat sopeutumisessa suomalaisia ja suomalais-venäläisiä Venäjä-painotteisen matkailun ryhmän opiskelijoita jäljessä. Molemmat kansallisuudet löysivät ihmettelyn ja kummastuksenkin, jossain määrin myös paheksunnan aihetta toisistaan. Supi-

suomalaisten ryhmä ei toisaalta ollut joutunut tekemisiin venäläisten kanssa kuin sattumoisin koulun käytävillä tai jollakin yleisellä luennolla. Venäläiset puolestaan olivat muuttaneet heille uuteen suomalaiseen kulttuuriin ja kokivat vielä kielitaitonsa puutteelliseksi. Sekä suomalaiset että venäläiset katselivat toisiaan edelleen täysin oman kulttuurinsa silmälasien läpi, joskin haastattelussa kävi ilmi selvä pyrkimys myönteiseen asennoitumiseen. Ryhmissä tuli esille myös tämän opinnäytetyön teoriaosassa esiin tulleet pettävät suhtautumistavat, se että olemme kaikki ihmisiä ja siksi samanlaisia sekä toisaalta se, että me olemme nyt Suomessa ja meidän täytyy hyväksyä suomalainen tapa tehdä asiat, jotka, kuten teoria sanoo, voivat helpottaa toisen kulttuurin kohtaamisen epävarmuutta, mutta voivat loppukädessä estää meitä näkemästä todellisuutta ja sopeutumasta siihen.

Eri kansallisuuksien ominaisuudet tulivat kiinnostavalla tavalla esille itse haastattelutilanteissa: venäläiset juttelivat lähes tunnin, suomalais-venäläiset lähes puoli tuntia ja suomalaiset reilut kymmenen minuuttia.

5.3.1 Venäläisryhmän haastattelun tulokset

Ryhmän jäsenet ovat kaikki venäläisiä, jotka ovat asuneet Suomessa pitempään tai lyhyempään. Osa on muuttanut Suomeen varta vasten opiskellakseen. Jokainen on opiskellut suomea vieraana kielenä. Suomi ja maan kulttuuri ovat enemmän tai vähemmän tuttuja kunkin opiskelijan taustasta riippuen.

Haastatellut venäläiset eivät allekirjoita kyselyssä esille tullutta väitettä siitä, että venäläisiä ei kunnioiteta. Heidän mielestään kunnioituksen puute, jos sellaista on, johtuu ennen kaikkea ihmisestä itsestään. Jos joku tuntee, ettei häntä kunnioiteta, hänen tulisi muuttua itse, alkaa toimia toisella tavalla. Haastatelluilla ei myöskään ole kokemusta siitä, että venäläisistä olisi puhuttu pahaa.

Kysymykseen me- ja te -ryhmittymistä venäläiset totesivat, että ryhmittymiä on, mutta että siinä ei ole mitään pahaa takana. Saman kielisten kanssa on yksinkertaisesti helpompaa olla, puhua ja toimia. Suomenkielinen keskustelu on monille venäläisille edelleen vaikeaa ja se vaatii ponnisteluja.

Venäläiset halusivat seurustella ja jutella enemmän suomalaisten kanssa niin kampuksella kuin vapaa-aikanaan. Yhteiseen toimintaan pitäisikin löytää erilaisia helpohkoja teemoja, joiden mukainen keskustelu ei olisi liian vaikeaa. Jos koulu ryhtyisi järjestämään tutustumistapaamisia, venäläiset olisivat valmiita osallistumaan niihin.

Venäläisten ryhmä oli enimmäkseen sitä mieltä, että ihmiset ovat kaikkialla samanlaisia. Vahvasti kielteistä kokemusta suomalaisista heillä ei ole. Joku on saattanut joskus nauraa venäläisille heidän kulkiessaan ohi, mutta venäläiset eivät ole tulkinneet sitä ilkeäksi nauruksi, vaan sellaiseksi nauruksi, jonka saa aikaan uusi ja oudon kuuloinen kieli. Venäläiset voisivat nauraa samalla tavalla kiinaa kuullessaan.

Se, että opettajat esittäytyvät etunimeltä ja kertovat, että heitä saa sinutella, ja että nuoret sumeilematta sinuttelevat opettajiaan, on vaikea asia. Venäläisen on vaikea alkaa sinutella, sillä silloin hän tuntee lähentyvänsä liikaa. Venäläinen myös haluaa osoittaa kunnioitustaan opettajaa kohtaan ja he tuntevat, että sinutellessa se ei onnistu. Sen sijaan se, että suomalainen opettaja muuttanut mutkitta sinuttelee venäläistä opiskelijaa, on helpompi hyväksyä, sillä opiskelijan status on opettajaa alemmalla ja hän on myös nuorempi. Venäjällä opiskelijat teittelevät opettajia ja opettajat opiskelijoita.

Suomessa koulukuri on höllempi kuin Venäjällä. Se on venäläisten mielestä toisaalta hyvä asia, sillä he arvostavat sitä, että opettajan kanssa voi jutella kuin ystävän kanssa. Toisaalta parempi kuri olisi hyvä silloin, kun suomalaiset eivät kuuntele opettajaa tunnilla ja venäläiset halusivat kuulla, mitä hän sanoo. Venäläiset totesivat, että Suomessa opiskelijat eivät kunnioita opettajiaan. Mitä nuorempi opiskelija, sitä vähemmän kunnioittaa.

Venäläisillä on kokemuksia siitä, että heitä ei ymmärretä tunnilla. On ollut tapauksia, että opettaja ei ole kaikesta huolimatta ymmärtänyt, mitä venäläinen on halunnut sanoa, ja se on masentanut. Varsinkin alussa, ennen kuin opittiin Suomen systeemeille, oli vaikeaa, koska venäläiset pelkäsivät kysyä asioita opettajilta. He pelkäsivät osoittaa, etteivät osaa kieltä kovin hyvin ja etteivät he ole ymmärtäneet opettajan ohjeita. Haastatellut eivät silti kannattaneet ajatusta esim. opettajan kyselytunnista, jolloin olisi mahdollista esittää kaikki vaivaamaan jääneet kysymykset. He olivat sitä mieltä, että jokaisen pitää uskaltaa kysyä ja pystyä kysymään silloin, kun asia jää ymmärtämättä. Jos joku ei ymmärtänyt eikä kysy, ei ole opettajan syy, että opiskelija ei ole

ymmärtänyt.

Ymmärtämisvaikeuksiin opiskelijat toivoivat, että opettajat muistaisivat aina antaa listan lähdekirjallisuudesta. Luetun ymmärtäminen on monella opiskelijalla parempi kuin puhutun suomen ymmärtäminen. Lisäksi uudet sanat ja termit oppii oikein, kun ne näkee kirjoitettuna.

Kielellisiä väärinkäsityksiä tapahtuu usein. Suomalaisnuoret puhuvat ”kauheaa puhekieltä kauhean nopeasti”, ja sitä tuntuu mahdottomalta ymmärtää. Vanhempia ihmisiä on helpompi ymmärtää, sillä he puhuvat enemmän yleiskieltä ja hitaammin. Haastatellut tuntevat tarvitsevansa suomenkielen koulutusta edelleen – niin puhekielen kuin kieliopin suhteen. Erittäin hyvänä he pitivät opiskelun alussa toteutettua tandemopetusta, jossa suomalais-venäläinen pari toimi yhdessä toisiaan tukien. Ikävä kyllä sitä kesti vain yhden kurssin verran ja sitten se loppui. Tandem-opetusta voisi olla vaikka kerhossa oppituntien jälkeen.

Haastatellut eivät ole kokeneet, että venäläisiin tai heidän mielipiteisiinsä ei kiinnitetäisi huomiota, myöskään mitään kokemusta kansallisuuteen pohjautuvasta epärehellisuudesta heillä ei ole ollut. On mahdollista, että kansallisuuksien välillä on jossakin määrin epäluottamusta kampuksella. Tämän haastatellut selittävät yleisillä kansallisuuksiin kohdistuvilla stereotyyppioilla, joita esiintyy molemmilla kansallisuuksilla. Opettajilta he eivät kuitenkaan ole koskaan saaneet osakseen epäluottamusta.

Muitakaan kielteisiä tunteita haastatellut eivät ole kampuksella havainneet, joskin sen ulkopuolella kyllä. Tapaukset ovat olleet yksittäisiä, mm. perään huutelua kadulla. Eräs huomautti, että turvaa Suomessa antaa se, että häiritsijälle voi aina sanoa kutsuvansa poliisin.

Venäläiset haastatellut eivät koe, että he myöhästyvät tunneilta suomalaisia useammin. He eivät myöskään ole samaa mieltä sen yleisen käsityksen mukaan, että venäläiset olisivat aina myöhässä. Myöhästyminen ei ole heille ongelma. Myöhästyminen riippuu myös siitä, minne on menossa. On tilanteita, joista venäläinen saa myöhästyä ja tilanteita, joista ei saa myöhästyä.

Kulttuurieroista keskustellessamme esille nousi yksittäisiä hämmästyksiä aiheuttaneita

seikkoja kuten se, että suomalaiset nuoret kulkevat T-paidassa pakkasella. He eivät pukeudu lämpimästi, kulkevat ohut takki auki. Vastaajat tosin ymmärtävät, että eri puolilla Suomea on erilainen tyyli pukeutua. Siihen, että suomalaiset tervehtivät kädestä pitäen, on venäläisten ollut vaikea tottua. Kummallista on ollut myös katsella, miten suomalaiset käyttävät astianpesuharjaa tiskatessaan kun taas venäläiset käyttävät sientä. Ruoka tarjoillaan aivan eri tavalla – Venäjällä syödään yhdessä ja ruoka on yhteistä, Suomessa taas jokainen tuo omansa ja syö omansa. Venäjällä kaverikydytykset ovat ilmaisia, Suomessa maksetaan bensakuluja. Erään tytön suomalainen ystävä oli kysynyt, pitäisikö hänen tarjoutua maksamaan bensakuluja, kun tytön äiti oli heittänyt heidät autollaan teatteriin – venäläinen oli kauhistunut ja hämmästynyt: ei tietenkään, sehän on äiti!

Hämmästyttävää on suomalaisen käytös siinä, että he eivät kysele eivätkä kerro arvosanoistaan toisilleen. He eivät myöskään keskustele tekemistään tehtävistä. Venäläiset jakavat keskenään kaiken tiedon tehtävien sisällöistä arvosanoihin ja koemenestykseen. Jos venäläinen on ollut poissa tunnilta ja hän kysyy suomalaiselta, mitä edellisellä tunnilla käytiin, suomalainen vastaa vain, että ei mitään erityistä. Venäläinen sen sijaan kertoo tarkemmin mitä käytiin läpi ja mitä tehtiin, millaisia tehtäviä saatiin.

Hämmästyttävää on ollut nähdä suomalaisten jono grillille kello kahdelta yöllä. Eivätkös he ole juuri viettäneet mukavaa iltaa ravintolassa? Mihin mahaan vielä makkaraa mahtuu? Outoa ja harmittavaa on se, että kaikki paikat ovat viikonloppuisin kiinni tai sulkeutuvat aikaisin. Venäjällä nimenomaan viikonloppuna lähdetään käymään jossakin, ostoksilla ja teattereissa, viikonloppunahan siihen on aikaa. Suomalainen opiskelukaupunki on viikonloppuisin ihan kuollut. Hämmästyttävä on myös suomen kieli, joka on logiikaltaan täysin erilainen kuin venäjä. Sitä ei voi kääntää sananmukaisesti vaan tuloksena on siansaksaa. Kampuksen ruokala ei myöskään ole venäläisten mieleen: suomalaiset suosivat outoja makean ja suolaisen makuyhdistelmiä, tomaatteja persikoiden kanssa. Tee on pahaa. Kahvi on kunnollista, sillä sitä opiskelijat ovat oppineet juomaan vasta Suomessa eivätkä tiedä paremmasta.

Suomalaisessa opiskelussa käytetään huomattavasti enemmän ryhmätyötehtäviä kuin venäläisessä, joka on yksilösuorituksiin suuntautunut. Ryhmätöiden tekeminen suomalaisten kanssa riippuu ihmisistä: jos porukka on aktiivista, työ sujuu hyvin, jos passiivista, se sujuu huonosti. Ei voi siis sanoa, että asia riippuisi kansallisuudesta vaan

ihmisistä itsestään. Suomessa opettaja on toveri, mutta Venäjällä opettaja on artisti, joka esiintyy luokalle. Suomessa on helpompaa se, että ei ole koekausia, kuten Venäjällä, jolloin kaikki kokeet tulevat peräjälkeen. Suomessa kokeita tulee tipoitain koko lukuvuoden ajan. Siitä tulee vähemmän stressiä.

Luokkatovereina suomalaiset ovat mukavia, mutta tunnilla venäläisiä usein harmittaa, kun suomalaiset eivät kuuntele. Hämmästyttävää on se, että suomalaiset eivät vastaa kun opettaja kysyy. Vaikka he tietäisivät vastauksen, he eivät silti vastaa. Venäjällä vastataan aina kun opettaja kysyy. Hämmästyttäjä ja kauhistustakin on herättänyt suomalaisten tapa niistää suureen ääneen kaiken kansan nähden. Venäjällä tällaiset intiimimmät asiat pyritään tekemään huomiota herättämättä.

Venäläiset eivät ole itse pyrkineet tutustumaan suomalaisiin aktiivisesti. He sanovat, että tutustuminen ei ole koskaan helppoa, heitäkin ujostuttaa. Joku on joskus tutustunut naapuriinsa vahingossa, kun tämä on pitänyt ovea auki ja myöhemmin tullut omaloitteisesti kylään. Useimmiten venäläiset tutustuvat suomalaisiin yhteisten tuttujen kautta. Vapaa-aikanaan he eivät juurikaan seurustele suomalaisten kanssa. Omassa ryhmässään heillä ei ole suomalaisia tuttuja, vaan tutut ovat ulkopuolisia. Toisaalta ryhmässä ei oikeastaan ole suomalaisia, vaan suomalais-venäläisiä, ja he ovat ennemminkin niin kuin venäläisiä.

Kysyttäessä, mitä venäläiset toivoisivat koulun tekevän, jotta suomalaiset ja venäläiset tutustuisivat paremmin, vastaukseksi tuli toivomus, että yhteistä tekemistä järjestettäisiin lisää, esim. venäjän ja suomen kielen vapaaehtoisia tandem-kerhoja, jotka koontuisivat 2 - 3 kertaa viikossa. Kulttuurin opetuksesta opiskelun alussa ei haastateltavien mielestä myöskään olisi haittaa. Kaiken kaikkiaan opiskelu Suomessa on venäläisten mielestä myönteinen kokemus. He oppivat asioita, joita muut eivät opi, kuten kansainvälisyyttä, uusia kulttuureja, toisen kulttuurin käyttäytymistapoja, normeja ym. ja luonnollisesti Suomen tavat on helpompi oppia Suomessa.

5.3.2 Venäläis-suomalaisen ryhmän haastattelun tulokset

Haastateltavana oli ryhmä Venäjä-painotteisten ryhmien suomalaisia sekä suomalais-venäläisiä, jotka identifioituvat enemmän suomalaisiin kuin venäläisiin. Yleisesti ottaen

ryhmä vaikutti hyvin tyytyväiseltä kaikkeen eikä tunnistanut kulttuurieroista aiheutuvia ongelmia ryhmän toiminnassa.

Ryhmäläiset eivät ole havainneet, etteikö venäläisiä kunnioitettaisi, tosin asia riippuu ennen kaikkea ihmisestä, millainen on. Joistakin pidetään enemmän, toisista vähemmän, kuten suomalaisetkin keskenään. Tosin venäläisissä on ollut enemmän sellaisia, että ensin tuntuu ettei ole mukava, mutta kun tutustuu, onkin osoittautunut mukavaksi.

Suomalaisilla Venäjä-painotteisen ryhmän opiskelijoilla on venäläisiä tuttuja ja kavereita, mutta suurimmaksi osaksi he kulkevat toisten suomalaisten kanssa. Venäläisten kanssa seurustellaan tunnilla ja tehdään tehtäviä ja ryhmätöitä. Suomalaiset olisivat valmiita viettämään enemmän aikaa venäläisten kanssa, sillä heillä ei tunnu olevan mitään venäläiskielteistä asennetta. Jostakin syystä vain vahvoja ystävyysuhteita ei ole juuriakaan muodostunut. Kysyttäessä mitä asialle voisi tehdä, ryhmä ehdotti, että koulu tai tutorit järjestäisivät enemmän illanviettoja, joissa pääsisi tutustumaan paremmin.

Ryhmittymistä Venäjä-painotteiset totesivat, että koulussa kuljetaan luokittain. Ryhmittymiä eivät niinkään ole venäläiset ja suomalaiset, vaan eri opintoryhmät.

Ryhmäläiset eivät ole huomanneet kielteisiä tunteita tai tekoja suomalaisten ja venäläisten välillä, mutta eräät ryhmän suomalais-venäläiset kertoivat joutuneensa suomalaisten kiusaamiksi venäläisyytensä takia koko elämänsä ajan huolimatta siitä, että he itse pitivät itseään ennen kaikkea suomalaisina. Kysyttäessä, jatkuuko kiusaaminen vielä ammattikorkeakoulussa, todettiin, että ainakaan aktiivista kiusaamista ei esiinny.

Venäjä-painotteisten mukaan mitään kulttuurieroista johtuvia ongelmia ei ole ollut. Suomalais-venäläiset totesivat olevansa parhaassa asemassa, koska kaksikielisyys antaa heille mahdollisuuden seurustella suvereenisti kaikkien opiskelijoiden kanssa. He eivät maininneet yhtään kaksikielisydestä johtuvaa hankaluutta tai ongelmaa.

Venäläisillä on suomenkielisten mielestä välistä vaikeuksia ymmärtää opetusta suomen kielellä, mutta silloin suomalaiset auttavat heitä. Vastaavasti venäläiset auttavat suomalaisia silloin, kun on kyse venäjänkielen opiskelusta. Yleisesti ottaen suomalaiset pitivät opiskelua Venäjä-painotteisessa ryhmässä yhdessä venäläisten kanssa antoisana, sillä

samalla he oppivat toista kulttuuria ja suvaitsevaisuutta ja se tulee olemaan heille eduksi työelämässä.

5.3.3 Suomalaisryhmän haastattelun tulokset

Haastateltava ryhmä koostui suomalaisista matkailun opiskelijoista, jotka eivät opiskele Venäjä-painotteisessa koulutusohjelmassa. He ovat kuitenkin joutuneet satunnaisesti samoihin ryhmiin venäläisopiskelijoiden kanssa mm. valinnaisaineissa ja luonnollisesti joutuneet jossakin määrin tekemisiin venäläisten kanssa kampuksen tiloissa.

Yleisesti ottaen suomalaiset suhtautuivat venäläisten läsnäoloon kampuksella hyvin. Kenelläkään heistä ei kuitenkaan ole ystäviä eikä parempia tuttavuuksia venäläisten keskuudessa, joskin muutaman sanan he ovat voineet keskenään vaihtaa. Haastateltujen mielestä venäläisten läsnäolo kampuksella ei ole juurikaan koskettanut heitä eikä muuttanut heidän opiskeluolosuhteitaan millään tavalla. Venäläisten läsnäolosta ei koettu olevan juuri hyötyä eikä haittaa. Suomalaisryhmä ei ole kokenut ylenkatsomista eikä syrjintää näiden kahden kansallisuuden välillä kampuksella, ei myöskään kansallisuuspohjaista ryhmittymistä.

Suomalaisryhmä on kuitenkin havainnut, että venäläiset ja suomalaiset ovat erilaisia. Yhteisillä valinnaisaineiden tunneilla suomalaiset ovat huomanneet, että venäläisillä on erilainen suhtautuminen opiskeluun, he esimerkiksi viittaavat aina tietäessään vastauksen kun taas suomalaiset eivät niin tee. Ryhmä kuitenkin korosti, että venäläisten aktiivisuus tunnilla ei suinkaan häiritse suomalaisia.

Kampuksella suomalaiset ovat havainneet, että venäläiset keskenään ovat kovaäänisempiä kuin suomalaiset ja että yhteisopiskelutiloissa he häiritsevät muita enemmän kuin suomalaiset. Opiskelijatiloissa venäläiset myös jättävät jälkensä siivoamatta useammin kuin suomalaiset.

Suomalaiset ovat valmiita auttamaan venäläisiä kampuksella aivan samoin kuin he auttaisivat ketä tahansa. Suomalaiset totesivat, että tutustuisivat mielellään paremmin venäläisiin, mikäli siihen olisi mahdollisuus.

5.4 Opettaja-haastattelut

Tutkimukseen haastateltiin viittä opettajaa, jotka ovat olleet tekemisissä suomalais-venäläisten ryhmien kanssa. Haastattelujen aikana esiin tulleet havainnot ja kommentit tallennettiin kirjallisesti haastattelutilanteessa. Haastattelut kestivät noin 30 minuuttia kukin. Opettajia pyydettiin jo etukäteen miettimään, miten kampus ja työ ovat muuttuneet venäläisten määrän lisääntyttyä Venäjä-painotteisten koulutusohjelmien lanseerauksen myötä, millaisia havaintoja he ovat tehneet suomalaisten ja venäläisten toimista, yhteistyöstä, oppimisesta; mitä hyvää ja mitä huonoa uusi kaksikulttuurinen kampus on tuonut tullessaan.

Olen seuraavassa ryhmitellyt opettajien esiin tuomia asioita:

Kielitaito

Koska Venäjä-painotteisissa ryhmissä on yhä enemmän venäläistaustaisia opiskelijoita, joille suomi ei ole äidinkieli, opetuksen kielenkäyttöön pitää kiinnittää erityistä huomiota. Kielitaidon suhteen ryhmät ovat olleet hyvin heterogeenisiä eikä opettajalla ole ollut mahdollisuutta tunnustaa jokaisen opiskelijan kielitaidon tasoa ajoissa, jotta siihen olisi voinut pyrkiä mukautumaan. Varsinkin puhutun kielen ymmärtäminen voi joillakin olla heikkoa. Kielitaidon taso edellyttää opettajalta enemmän kirjallista pohjamateriaalia, johon opiskelijat tekevät itse lisää muistiinpanoja.

Opettajien joustavuudessa kielitaito-ongelmien suhteen on ilmennyt erilaisia suhtautumistapoja. Osa opettajista on pyrkinyt selkeyttämään ja yksinkertaistamaan viestintäänsä; osa ei ole tälle tielle lähtenyt. Perusteluna edellisillä on ollut opiskelijoiden ymmärryksen ja oppimisen varmistaminen, jälkimmäisillä matkailun Venäjä-painotteisten ja ns. Suomi-ryhmän opintosuunnitelmien yhdenmukaisuus ja samat tavoitteet sekä opintojen loppuun saattaminen eli onnistunut opinnäytetyöprosessi, joiden on ajateltu vaarantuvan, mikäli opetusta aletaan kielellisesti yksinkertaistaa. Opettajien huomioiden mukaan venäjänkielisten suomen kielen taito on huomattavasti parantunut opintojen kuluessa, mutta luonnollisesti kielitaidon vuoksi heidän on myös täytynyt panostaa opintoihin enemmän.

Kulttuurierot opiskelussa

Venäläiset ovat ahkerampia ja tuntuvat tekevän enemmän töitä opiskelun eteen kuin suomalaiset. He vaativat itseltään paljon eivätkä tyydy 4:ä huonompaan arvosanaan, mikä voi olla suuren työn takana, kun otetaan huomioon kielelliset vaikeudet. Toisaalta myös suomalaiset tuntuvat yrittävän enemmän silloin, kun ryhmässä on mukana venäläisiä.

Venäläisillä tuntuu olevan tiukempi koulukuri kuin suomalaisilla. Luokassa on ollut tilanteita, että venäläiset ovat joutuneet pyytämään suomalaisia olemaan hiljempaa. Venäläiset myös tulevat suhteellisen usein myöhässä tunnille, mutta toisaalta niin tulevat myös suomalaiset. Toisaalta venäläiset ovat saattaneet myös jättää tulematta sovittuun tapaamiseen ja ilmoittaneet esteestä vasta jälkikäteen sähköpostilla. Venäläiset ovat tunnilla kohteliaita, mutta suomalaiset eivät aina.

Venäläiset tuntuvat osaavan käyttää nettilähteitä paremmin kuin suomalaiset eli heillä on paremmat tiedonhakutaidot ja he käyttävät tehtävissä enemmän tutkimuksellista tietoa kuin suomalaiset toverinsa. Toisaalta he eivät aina osaa muokata nettilähteestä ottaensa tekstiä omakseen, jolloin syntyy ehkä tahatontakin plagiointia.

Venäläiset toivovat opetukseen ja opetusmateriaaleihin enemmän kuvia kuin suomalaiset. Sellaiset venäläis-suomalaiset ryhmät ovat toimineet erityisen hyvin, joissa ryhmälle on noussut johtaja. Kaikissa ryhmissä ei kuitenkaan ole ollut johtajahahmoa luonnostaan.

Huonoiten opiskelussa tuntuvat pärjäävän lapsena Suomeen muuttaneet venäläiset, jotka ovat käyneet koulunsa Suomessa.

Yleisesti ottaen sekaryhmät ovat toimineet hyvin. Lyhytaikaiset ryhmät, joissa on mukana esim. vaihto-opiskelijoita, kaksoistutkinto-opiskelijoita ja eri ryhmien suomalaisia opiskelijoita, vaativat kuitenkin erityistä ryhmäytymistä ennen kuin ne pystyvät aktiivisesti osallistumaan esim. projektiin ja tuottamaan hyvää tulosta.

Opettajat ovat havainneet pieniä asioita, joita ei voi suoraan pistää kulttuurierojen tiliin. Näistä pienistä asioista voi kuitenkin kasvaa suuria ongelmia. Yksi tällainen on venäläisten kaksoistutkinto-opiskelijoiden haluttomuus tai kyvyttömyys omaksua Mamkin

lähdeviittaustapaa. Kun opettaja tästä syystä palauttaa työn korjattavaksi tai jopa hylkää sen, kokevat opiskelijat sen helposti pikkumaisuutena ja epäreilutena. Kuitenkin lähdeviitteet ja niiden käyttö on käyty läpi useilla eri kursseilla ja niiden on oltava oikein kaikissa tehtävissä. Useimmiten venäläiset käyttävät oman oppilaitoksensa merkintätapoja.

Toinen venäläisille kaksoistutkinto-opiskelijoille tyypillinen kulttuuriero on tottumattomuus kollektiiviseen arvosanaan. Osa opiskelijoista ei hyväksy kiitettävää huonompaa arvosanaa ja jos hän on ryhmätyön tekijöistä ainoa täydellisyyden tavoittelija, ryhmän toiminta vaikeutuu. Myös kiitettävää tavoitteleva opiskelija voi kokea arvostelun epäreiluksi. Opettaja joutuu ikävään välikäteen, kun opiskelija vaatii omasta osuudestaan parempaa arvosanaa kuin koko ryhmän arvosana on tai haluaa lisätehtävillä korottaa omaa arvosanaansa.

Myös suomalaisten ja venäläisten opinnäytetyökulttuuri on erilainen. Venäläiset opiskelijat eivät ole tottuneet laatimaan tutkimussuunnitelmaa eivätkä osaa ottaa kaikkea irti suomalaisesta ohjausprosessista. Suomalaiset määrittelevät aikataulun, jonka mukaan valmistellaan luonnokset ja keskustellaan niistä, minkä jälkeen opiskelija jatkaa opinnäytetyön tekemistä ja myös tekee opettajan ehdottamat parannukset. Näin opiskelija ja ohjaaja voivat yhdessä asettaa opinnäytetyölle arvosanatavoitteen ja saavuttaa sen. Venäläiset opiskelijat pyrkivät kuitenkin tekemään opinnäytetyönsä itsenäisemmin eivätkä tunnu uskaltavan näyttää luonnoksia ohjaajalle. Prosessia on kuitenkin käyty teoriassa läpi opiskelijoiden kanssa ja heille on selvitetty suomalaisen prosessin vaatimukset ja ohjaajan hänelle antama tuki. Tästä voi päätellä, että opiskelijat eivät syystä tai toisesta ole sisäistäneet opinnäytetyöprosessia, mikä tulisi ottaa huomioon seuraavien kaksoistutkinto-opiskelijoiden kohdalla tehostamalla prosessiin tutustuttamista. Tämä koskee kaikkea ohjeistusta: se ei tunnu pääsevän kaksoistutkinto-opiskelijoiden käytäntöön asti, joten sen toistoa lienee syytä tehostaa.

Yleiset kulttuurierot

Venäläiset tuntuvat hyväksyvän erilaisuuden ryhmässä erittäin hyvin. Venäläiset pitävät omiansa puolta ja auttavat ryhmäläisiään kansallisuudesta riippumatta. Venäläiset osaavat matematiikkaa yleisesti ottaen paremmin kuin useimmat suomalaiset opiskelijat. Venäläiset ovat isänmaallisempia kuin suomalaiset. Venäjä-ylpeys tulee usein esille heidän puheissaan. Venäläiset kilpailevat keskenään useammin kuin suomalaiset.

Sopeutuminen

Venäläis-suomalaisten luokkien opiskelijat ovat oppineet sopeutumaan. Suomalaiset ovat oppineet ryhmässä mm. kärsivällisyyttä ja kohteliaisuutta toisia kohtaan joutessaan suvaitsemaan mm. hidasta ja hapuilevaa suomen kieltä.

Satunnaisten suomalais-venäläisten ryhmien jäsenet, esim. valinnaisaineissa, eivät tunnu pystyvän vapaaseen kanssakäymiseen keskenään. Luokka jakautuu kahtia, toisella puolella ovat venäläiset, toisella suomalaiset, eikä kontaktia luokan keskirajan yli juuri synny.

Opettajan työn muutokset

Opettajalle kaksikulttuurinen kampus on merkinnyt huomattavaa työn lisäystä sekä suurempaa ajankäyttöä opetustehtäviin. Hänen täytyy kiinnittää aivan eri tavalla huomiota opetuskieleen, puherytmiin ja puhetapaan, sanoihin joita käytetään sekä kirjallisen materiaalin määrään ja laatuun. Opetus ei enää voi olla luentotyyppistä, sillä liian moni ei ymmärrä siitä tarpeeksi. On täytynyt palata takaisin käsin kirjoittamiseen kalvoille. Esimerkkejä täytyy etsiä entistä enemmän.

Opettajien suositukset

Opettajien tulisi saada todellinen tieto kunkin opiskelijan kielitaidosta ennen opetuksen alkua.

Tarvitaan yhteiset pelisäännöt kaikkeen. Yksi esille tullut konkreetti pelisääntö koskee venäläisten kaksoistutkinto-opiskelijoiden arvosanan korotuksia. Heille on yleisesti ottaen tärkeämpää saada kiitettäviä arvosanoja kuin suomalaisille, joten korotuspyyntöjäkin tulee useammin. Korotukset lisäävät opettajien työtaakkaa. Toisaalta pyyntöjen epäminen voi johtaa siihen, että kaksoistutkinto-opiskelijoita ei enää tule, kun käy ilmi, että opiskelu Suomessa ja englanniksi on siksi vaikeaa, että kiitettävät arvosanat ovat harvinaisia.

Opettajat ovat joustavuudeltaan erilaisia: toiset ovat jyrkempiä, toiset taas valmiimpia neuvottelemaan asioista opiskelijoiden kanssa ja tekemään myönnytyksiä. Asioita mahdollisesti selkeyttäisivät pelisäännöt tässäkin kohtaa: kuinka pitkälle joustetaan ja missä menevät rajat.

Kaksoistutkinto-opiskelijoiden opettajien olisi hyödyllistä tuntee paremmin heidän venäläisiä opettajiaan. Suomalaisten opettajien olisi tarpeellista tietää enemmän opiskelijoiden opinnoista ja opiskelukulttuurista Venäjällä ja heidän venäläisten opettajiensa olisi hyödyllistä tietää enemmän heidän opinnoistaan sekä opiskelukulttuurista Suomessa. Myös Mikkelin ammattikorkeakoulun toisten kaksoistutkinto-opintojen benchmarkkaus olisi hyödyllistä. Kaksoistutkinto-opiskelijat ovat kertoneet kevätlukukauden kireän aikataulun yllättäneen heidät syksyn leppoisan lukujärjestyksen jälkeen, joten kannattanee miettiä rasituksen jakamista lukukausille tasaisemmin.

Venäläisille opiskelijoille pitäisi voida tarjota aikuistutoreita, jotka auttaisivat heitä Suomessa elämisen kiemuroissa ja arjen ongelmissa, ei vain opiskeluun liittyvissä asioissa.

Venäläis-suomalaisia ryhmiä opettavien valmennus mm. kielen ja kulttuurierojen osalta olisi tarpeellinen. Myös englannin kielen osaamistasosta johtuvat vaikeudet englannin kielisessä opetuksessa tulisi selvittää ja ottaa huomioon. Vaikeuksia voi aiheutua niin opiskelijan kuin opettajankin kielitaidosta.

6 YHTEENVETO TUTKIMUKSETA

6.1 Tilanne Savonniemen kampuksella on hyvä

Tutkimuksen perusteella voi sanoa, että tilanne Savonniemen kampuksella on hyvä. Totaalimyönteisiä löytyy varsin paljon molemmissa kansallisuuksissa, mutta totaalikiel-teisiä tuntui olevan vain suomalaisissa ja heitäkin hyvin vähän.

Tutkimus toi myös selkeästi esille, että venäläisten ilmaantuminen kampukselle on muuttanut suomalaisten suhtautumista sitä myönteisemmäksi, mitä enemmän he ovat joutuneet tekemisiin venäläisten opiskelijoiden kanssa.

6.1.1 Opiskelu on onnellinen olotila

Venäläiset totesivat valtaosaltaan olevansa jo hyvin sopeutuneita elämään Suomessa. Toisaalta asia voi olla pettävä: ennen kuin tietää, mitä sopeutuminen on ja millainen on sen prosessi, voi virheellisesti luulla olevansa jo tietyssä kohtaa U-käyrällä. Sopeutumattomuudesta viestivät tutkimuksessa esiin tulleet ihmetyksen ja ärsytyksen aiheet, joista oman yli 25-vuotisen monikulttuurisuuskokemukseni perusteella väitän, että todella sopeutunut ihminen ei sellaisia uuden kulttuurin pikkujuttuja enää edes huomaa vaan ne ovat totuttuja itsestäänselvyyksiä.

Kampuksen venäläiset opiskelijat tuntuvat energisiltä ja suhtautuvat tulevaisuuteen luottavaisesti. He eivät tunne olevansa syrjittyjä tai suomalaisten sortamia, vaan viettävät onnellista opiskelijaelämää opintoihin liittyvine luonnollisine huolineen.

Venäläisten tulo ei ole myöskään saanut suomalaisia reagoimaan jyrkän kielteisesti. Suurinta osaa suomalaisopiskelijoista venäläisten opiskelu kampuksella ei häiritse ja suuri osa katsoo sen myös tuovan mukanaan mielenkiintoisia asioita ja hyötyä niin opinnoissa kuin tulevassa työelämässäkin. Suomalaisten asenteet venäläisiä kohtaan ovat muuttuneet myönteisemmäksi ja he ovat saaneet enemmän tietoa ja kokemusta Venäjästä ja venäläisistä.

Kampuksella on havaittavissa vahvaa kansallisuuksien ryhmittymistä, mutta se ei selvästikään ole vihamielistä vaan johtuu helppoudesta: on helpompaa olla omankielisten ja -kulttuuristen kanssa. Toisen kansallisuuden edustajien kanssa aikaansa viettää vain minimaalinen osa opiskelijoista – 10 %. Kosketus toiseen kulttuuriin tapahtuu ennen kaikkea oppitunneilla ja silloin ei ehditä ystävystyä. Ryhmittymisellä on omat hyvät ja huonot puolensa. Hyviä ovat mm. se, että jokainen voi turvautua omiinsa ja saada apua ja tukea, jolloin opiskelua vasta harkitsevan venäläisen nuoren on helppo tulla kampukselle – hän ei ole yksin. Toisaalta vain oman kansallisuuden kanssa seurustelu ei kehitä kieli- ja kulttuuritaitoa niin paljon kuin toisen kansallisuuden kanssa oleminen. Joissakin tapauksissa kielellinen klikkiytyminen voi jopa estää kielen oppimista.

6.1.2 Huomio niihin, jotka voivat huonosti

Suurin osa kampuksen venäläisistä tuntuu siis voivan hyvin, mutta huomion pitäisikin kiinnittyä niihin, jotka voivat huonosti. Venäläisistä n. 30 % on U-käyrän pohjalla tai matkalla sinne. Heillä ei ole ystäviä, he ovat jännittyneitä ja väsyneitä. Kenen tehtävä sitten on auttaa heitä? Erityistä huomiota tarvitsevat lyhyeksi aikaa Suomeen tulleet vaihto- tai DD-opiskelijat, sillä heidän aikansa ei välttämättä riitä sopeutumisprosessin läpi käymiseen. Tämän tutkimuksen DD-opiskelijat, kokonaisuudessaan ehkä 4 - 5 kuukautta Suomessa viettäneet, katsoivat enimmäkseen olevansa U-käyrän paremmalla puolella, mutta jokunen tunsi olevansa enemmän tai vähemmän pohjalla. Heidän Suomessa viettämänsä aika on ollut niin lyhyt, että he tuskin ovat vielä ”ymmärtäneet karua totuutta” maastamme eivätkä ole vielä edes käyneet pohjalla. Heidän alkuihastunut mielialansa on siis edelleen vallalla. Huolestuttavia ovat ne, jotka ovat vaipumassa pohjalle. He lähtevät, ennen kuin pääsevät sieltä ylös ja se on Suomelle huono asia, sillä se viesti, mitä he tulevat kotonaan Suomesta kertomaan, ei ole meille edullinen.

Osallistuminen myöhemmin tässä työssä esiteltävään opiskelijoiden kulttuuriopetusosioon saa osallistujan itsensä ymmärtämään paremmin omaa tilannettaan ja se on hyvä alku tietoiseen sopeutumisprosessiin. Koulutuksen vetäjälle syntyy todennäköisesti myös kuva siitä, keitä nämä pohjalla olijat ovat, jolloin opettajat voivat ottaa heidän tilanteensa paremmin huomioon opetusta suunnitellessaan.

6.1.3 Kaksikulttuurinen opetus

Haastatteluissa on käynyt ilmi, että vaikka uudesta kaksikulttuurisesta opetustilanteesta keskusteltiin siinä vaiheessa, kun uutta koulutusohjelmaa suunniteltiin, todellisuus pääsi kuitenkin aluksi yllättämään opettajat. He totesivat opetelleensa uudenlaisten ryhmien opettamista käytännössä ja ratkaisseensa syntyneet ongelmat sitä mukaa kuin niitä on syntynyt. Tämä ei kuitenkaan ole aina antanut opettajille tarpeeksi aikaa syventyä ongelmiin ja niiden ratkaisuihin eikä varsinkaan niistä keskustelemiseen kollektiivisesti. Niinpä jokainen opettaja on tehnyt omat päätöksensä työnsä tekemisen tavasta, mahdollisista muutoksista tai muuttamatta jättämisistä siinä.

Mikkelin ammattikorkeakoulussa vuosittain tarjottava Venäjä-polku on ollut apuna opettajien sopeutumisessa uudenlaisiin tilanteisiin työssä, mutta siitä huolimatta jokainen opettaja luonnollisesti on oman kulttuurinsa edustaja ja kukin tahollaan enemmän tai vähemmän monikulttuurinen.

6.2 Onko Savonniemi siis kaksikulttuurinen kampus?

Valtaosa opiskelijoista, niin suomalaisista kuin venäläisistäkin, on havainnut ja kokenut kampuksella myönteisiä kulttuureihin liittyviä asioita. Noin puolet on kuitenkin kokenut myös kielteisiä asioita. Kokijoita on ollut enemmän venäläisissä kuin suomalaisissa.

Molempien kansallisuuksien mielestä toisessa on joitakin ärsyttäviä ja epämiellyttäviä piirteitä, mutta toisaalta myös paljon hyvää. Suomalaiset eivät halunneet muuttaa venäläisiä, vaan tilanteita, joissa venäläiset ovat läsnä – yleisesti ottaen haluttiin niitä lisää. Myös venäläiset halusivat lisää yhteistyötä ja tutustumista suomalaisten kanssa. Venäläiset halusivat myös muuttaa suomalaisia: he luettelivat monta sellaista suomalaisille ominaista käyttäytymistapaa tai piirrettä, joiden suhteen he halusivat suomalaisten muuttuvan. Niin kauan kuin ihmiset toivovat toistensa muuttuvan, he eivät ole sopeutuneita toisiinsa, he eivät hyväksy toisiaan edes passiivisella tasolla. Myöskään suomalaiset eivät kaikessa hyväksy venäläisiä.

Väärinymmärrysten määrä kampuksella on myös varsin suuri, pelkästään kielellisiä väärinymmärryksiä oli sattunut lähes puolelle venäläisistä ja noin viidennekselle suomalaisista opiskelijoista. Suomalaiset ovat ottaneet asian enimmäkseen huumorin kannalta, mutta venäläisten vastaajien joukosta löytyy vihaisiakin. Hyvä esimerkki tällaisesta vihaa ja vakavia seurauksia aiheuttavasta väärinymmärryksestä on opettaja, joka on käyttänyt venäläisten mielestä rasistista ilmaisua 'matkailuryssä'. Sana ei ole mitenkään tavallinen suomen kielen sana. Venäläistä matkailijaa ei yksikään suomalainen yksinkertaisesti kutsu matkailuryssäksi. Sen sijaan on olemassa hyvin paljon käytetty sana 'turistirysä'. Uskon, että opettaja on tehnyt sen virheen, että hän on aliarvioinut venäläisten suomen kielen taidon – heidän taitonsa kuulla vaikeat suomalaiset yksöis- ja kaksoiskonsonantit. Tuli – tulli - tuuli, tili – tilli – tiili, siili ja silli ovat esimerkkejä hyvin vaikeista sanoista, joiden eroa venäläinen ei kuule ja jotka hänen on vaikea muistaa kirjoittaessaankaan. Rysä – ryssä -sanapari ei todellakaan erotu venäläisen korvaan, mutta sana 'ryssä' on tuttu ja vihattu.

Niin asenteita kuin väärinymmärryksiäkin voisi muuttaa tiedolla. Jos venäläiset ja suomalaiset heti alkuun saisivat sulateltavakseen toistensa huonot puolet ja niiden kulttuu-

riin pohjautuvat selitykset, olisi sopeutumisprosessi todennäköisesti helpompi. Kun tietää, miksi joku käyttäytyy niin kuin käyttäytyy, se on helpompi hyväksyä kansallisena erikoispiirteenä, josta ei ehkä koskaan opi pitämään mutta jonka hyväksyy realiteettina. Edellisessä esimerkissä mainittu opettaja ei varmasti halunnut loukata venäläisiä oppilaitaan eikä hänellä ole todennäköisesti mitään käsitystä siitä, että niin on tapahtunut. Jos hän kuitenkin olisi ennalta syventynyt asiaan, saanut tietoa ja ajatellut sitä, että venäläisten on vaikea erottaa puhuttua sanaa 'rysä' sanasta 'ryssä', hän olisi tuskin käyttänyt sanaa 'turistirysä' vaan olisi valinnut yleiskielisemmän vaihtoehdon.

Otsikon kysymykseen, onko Savonniemi kaksikulttuurinen kampus, täytyy valitettavasti vastata ei. Opiskelijoilla ei vielä ole tarpeeksi tietoa ja ymmärrystä toistensa kulttuurista eikä siihen ja kokemukseen perustuvaa toisen hyväksyntää. Kampus on vielä suomalainen ja venäläinen. Kampuksen väki on kuitenkin hyvällä tiellä kaksikulttuurisuuteen, joten on hyvin mahdollista, että kampuksella opiskelleet jossakin elämänsä vaiheessa saavuttavat todellisen monikulttuurisuuden.

7 KAKSIKULTTUURISUUTTA TUKEVIA TOIMENPITEITÄ

7.1 Opiskelijoiden johdatus sopeutumisen teoriaan

Tämän työn tuloksista huomattiin, että kaikki Venäjällä harjoittelussa olleet suomalaiset olivat sopeutuneet eli sijoittivat itsensä U-käyrän oikeaan yläsakaraan. Omaan kokemukseeni pohjautuen väitän kuitenkin, että kaikki vastaajat eivät ole vielä edes joutuneet käyrän pohjalle. Siksi olisi ollut oikein pyytää heitä määrittelemään, milloin he olivat käyrän pohjalla ja miten se ilmeni. On hyvin mahdollista, että ihminen, joka ei ole tutustunut sopeutumisen teoriaan eikä ole vielä itse kokenut käyrän pohjaa, ei osaa määritellä omaa sijaintiaan oikein.

Olen itse kokenut kaksi sopeutumisprosessia, joista toisen olen kulkenut käyrän pohjan kautta takaisin ylös, toisessa luovutin käyrän pohjalla ja jäin sinne. Toista sopeutumista ei koskaan tapahtunut. Ymmärsin asian kuitenkin vasta kun tutustuin sopeutumisen teorioihin. Teoria - se tosiasia, että jokainen käy läpi enemmän tai vähemmän saman käyrän; että sopeutuminen on looginen prosessi, jonka voi myös tietoisesti pyrkiä saattamaan onnelliseen lopputulokseen – on auttanut minua käsittelemään omaa prosessiani

vielä kymmenen vuotta ko. kulttuurista poistumisen jälkeenkin. Ymmärrän nyt, että suhtautumiseni kulttuuriin ei ole ollut täysin oikeudenmukainen vaan se, että jättäydyin siitä pois käyrän pohjalla, on vääristänyt suhdettani siihen.

Tämän takia on mielestäni tarpeen ottaa sopeutumisen teoria esille eri kulttuureista olevien opiskelijoiden opintojen alkuvaiheessa. On tärkeää heille itselleen, että he osaavat tulkita tunteitaan ja reaktioitaan oikein, sillä siten ne pysyvät paremmin hallinnassa. Heillä on näin myös mahdollisuus pyrkiä aktiivisesti sopeutumaan, jolloin ei tarvitse heittäytyä sattuman kantamaan. Jos he kaikesta huolimatta lähtevät Suomesta ollessaan käyrän pohjalla, heillä on mahdollisuus ymmärtää asia ja siten kuitenkin ajatella ja puhua hyvää Suomesta, mikä taas on tärkeää meille suomalaisille mm. matkailun näkökulmasta.

7.2 Kulttuurienvälinen tiedostaminen

Kohls & Knight (1994) ovat kehittäneet tehtäviä, joiden avulla voi kehittää kulttuurienvälistä tiedostamista. Ensimmäinen askel monikulttuurisuuteen on ymmärtää oman ajattelun ja käsitysten kulttuurisidonnaisuus sekä stereotyyppisyys. Kun ihminen aktiivisesti ymmärtää kulttuurin vaikutuksen omaan ja toisen maailmankatsomukseen, ajattelutapoihin ja käyttäytymiseen, hän on kypsynyt sille tasolle, että hän pystyy hallitusti syventymään vieraisiin kulttuureihin ja saavuttamaan monikulttuurisen tason.

Kohls & Knight (1994) käyttävät kehittämiään tehtäviä kaksipäiväisissä seminaareissa, joissa he opettavat kulttuurisidonnaisuuksia tavallisille amerikkalaisille, joille kulttuuritietoisuus on tarpeen esim. tulevan ulkomaankomennuksen takia. Sovellan seuraavassa Kohls & Knightin (1994) tehtäviä siten, että ne sopivat suomalais-venäläisille ryhmille.

Tehtävä 1: Lomake

Tavoite: Ymmärtää kulttuurin vaikutus ihmisen kykyyn suorittaa tehtäviä.

Tarvikkeet: alla olevia nurinkurisia lomakkeita tarpeeksi, että jokainen saa; muutamia valkoisia paperineliöitä, joihin on vedetty viivoja vihreällä tussilla. Lisäksi tarvitaan fläppitaulu tms. keskustelumerkintöjä varten.

Tehtävää käytetään shokeeraamaan osallistujat huomaamaan, miten erilaisia kulttuurit voivat olla ja miten kulttuurisidonnaisesti me itse reagoimme.

LOMAKE

<p>_____ MIELIVÄRI 6</p> <p>_____ MIKSI? 7</p> <p>_____ KIELI</p> <p>_____ KYLÄ</p> <p>_____ EI</p> <p>_____ IMOUSOMI 8</p> <p>_____ MINKÄLAINEN</p> <p>_____ KOJAK</p> <p>_____ REGAN</p> <p>_____ EDITH</p> <p>_____ LEMPISÄIRIUS 9</p>	<p>_____ IMIMI 1</p> <p>_____ PERHE ???</p> <p>_____ SYNTYNY</p> <p>_____ VUODET 2</p> <p>_____ SUKUPUOLI 3</p> <p>_____ KYLÄ</p> <p>_____ EI</p> <p>_____ STATUS 4</p> <p>_____ TOIVOT 5</p> <p>_____ RASTATI YKSI</p> <p>_____ FIL.TRI</p> <p>_____ LL</p> <p>_____ KTM</p>
---	---

Jaa yllä oleva lomake jokaiselle ryhmän jäsenelle, mutta valkovihreät neliöt vain muutamille. Anna seuraavat neuvot:

- täytä lomake kirjoittamalla oikealta vasemmalle
- kirjoita selvästi, sotkuista käsialaa ei hyväksytä
- täytä jokainen kohta
- kohdassa 2 käytä islamilaista kalenteria, joka alkaa 16. heinäkuuta vuonna 622
- älä vastaa kohtaan 7 paitsi jos sinulla on valkovihreä kortti
- aikaa lomakkeen täyttämiseen on kolme minuuttia
- ei kysymyksiä!

Tehtävän jälkeen keskustelkaa osallistujien henkilökohtaisista ja kulttuurisista reaktioista tehtävään. Kysy, miltä tehtävä tuntui. Kirjoita vastaukset ylös. Keskustelkaa, miksi osallistujat käyttivät sanoja kuten 'takaperin', 'nurinkurin', 'typerä', 'turhauttava' eikä niinkään fraasia 'oikealta vasemmalle' tms. neutraaleja sanoja.

Miettikää myös, täytyykö vain viivalliset kohdat täyttää vai myös tyhjät kohdat; oliko islamilaisen kalenterin käytössä ongelmia; oliko kysymyksissä järkeä. Kuinka moni teki tehtävän loppuun? Miten tehtävä tehtiin: nostiko joku paperin valoa vasten lukeakseen sen? Kirjoittiko joku tottelevaisesti oikealta vasemmalle? Kuka luopui tehtävästä? Jotdattele tehtävä päätökseen puhumalla siitä, miten kulttuurisesti ehdollistuneita me olemme tekemään asiat tietyillä tavoilla ja miten harmistuneena suostumme tekemään ne meille epätavallisella tavalla.

Tehtävä 2. Yhteisymmärryksen saavuttaminen.

Tavoite: tutustuttaa osanottajat alitajuiseen kulttuurisidonnaisuuteemme, joka hallitsee meitä arjessamme.

Tarvikkeet: kopioita alla olevista väitteistä.

Alkuperäinen väitelista on sovellettu suomalais-venäläiselle ryhmälle.

- _____ 1. Vaikka Suomi on pieni maa, se on tieteen ja teknologian suurvalta.
- _____ 2. Ihmisen, joka muuttaa toiseen maahan, tulisi luopua omasta kulttuuristaan ja mukautua uuteen niin nopeasti kuin mahdollista.
- _____ 3. Se, että Juri Gagarin oli ensimmäisenä avaruudessa, on todiste venäläisten ylivoimaisuudesta muihin kansoihin verrattuna.
- _____ 4. Aasialaiset tekevät monet asiat väärinpäin.
- _____ 5. Monet kolmannen maailman maat ovat alikehittyneitä siksi, että niiden asukkailla ei ole tarpeeksi aloitekykyä.
- _____ 6. Vietnamilaiset eivät arvosta ihmiselämää yhtä paljon kuin eurooppalaiset.
- _____ 7. Eurooppalaiset ovat olleet hyvin jalomielisiä opettaessaan muille kansoille, miten asiat tehdään oikein.
- _____ 8. Alkukantaiset kansat eivät ole vielä saavuttaneet sivilisaation korkeimpia asteita.
- _____ 9. Vähemmistöjen tulisi tyytyä ja sopeutua enemmistön arvoihin ja tapoihin.
- _____ 10. Kaikkien pitäisi tehdä asiat samalla tavalla kuin suomalaiset, sillä suomalaisten tapa on koettu ja hyväksi havaittu.

Jaa ryhmä 3 – 5 hengen pienryhmiin, joissa on joko suomalaisia tai venäläisiä. Ensin jokainen merkitsee jokaisen väitteen kohdalle O – oikein tai V – väärin. Sitten ryhmä vertaa keskenään vastauksia. Jos joukossa on yksikin eri mieltä kuin toiset, ryhmä keskustelee väitteestä ja muokkaa sen sellaiseksi, että kaikki voivat sen hyväksyä. Jos jokin väitteistä on sellainen, että kukaan ei ole samaa mieltä, väite muokataan sellaiseksi, että kaikki voivat hyväksyä sen.

Tehtävän ydin on se, että ryhmän jäsenet keskustelevat keskenään ja kuulemalla toistensa käsityksiä he oppivat toistensa maailmankatsomuksista sekä tavoista ajatella. Lisäksi väitteistä keskustellessaan ja niitä muokatessaan osanottajat huomaavat, miten omaan kulttuuriinsa suuntautuneita he ovat.

Tehtävä 3. Stereotypiat

Tavoite: lisätä tietoisuutta siitä, miten ulkomaalaiset näkevät meidät.

Laita ryhmä miettimään ulkomaalaisen mielipiteitä: mitä ulkomaalaiset ajattelevat suomalaisista ja mitä ulkomaalaiset ajattelevat venäläisistä. Kirjoita esille tulleet asiat taululle. Keskustelkaa niistä: onko niissä jotakin totta tai vääristynyttä? Kuinka paljon niissä on myönteistä? Mistä tällaiset stereotypiat saavat alkunsa (TV, turistit, sinä?)

Tehtävä 4. Kansalliset arvot sananlaskujen kautta

Tavoite: ymmärtää omia ja toisten arvoja.

Laita ryhmä kirjoittamaan paperille suomalaisia ja venäläisiä sananlaskuja. Käykää sananlaskut yhdessä läpi. Mitä arvoja niissä on? Ovatko ne myös ryhmäläisten omia arvoja vai kuuluivatko ne kenties isovanhempien aikaan? Millaisia arvot olisivat nykyään?

Kansojen erilaisuutta korostaakseen opettaja voi lopuksi näyttää seuraavan tekstin, jolla kiinalainen kirjakustantaja ilmoittaa, ettei käsikirjoitusta hyväksytä julkaistavaksi:

”Olemme lukeneet käsikirjoituksenne rajattoman ilahtuneina. Mutta jos me julkaisisimme työnne, emme enää voisi alentua julkaisemaan mitään

alempitasoista. On kuitenkin erittäin epätodennäköistä, että seuraavien tuhannen vuoden aikana tulemme näkemään teidän työnne veroista teosta. Niinpä meidän suureksi harmiksemme täytyy palauttaa jumalallinen teoksenne ja anoa teiltä tuhannesti, että antaisitte anteeksi lyhytnäköisyytemme.” (Kohls and Knight 1994, 54. Käännös M. Malankin.)

Tehtävä 5. Kansalliset arvot TV-ohjelman kautta

Tavoite: havainnoida toisen kulttuurin arvoja

Venäläisille annetaan tehtäväksi katsoa suomalainen TV-ohjelma ja suomalaisille venäläinen ohjelma, esim. Salaiset elämät -jakso ja Meidän ihana lastenhoitajamme -sarjan osa (<http://bigcinema.tv/series/moya-prekrasnaya-nyanya-serial-2004-.html>). Katsojat havainnoivat elekieltä ja sanatonta viestintää, myös puhetapaa ja asioita, joista keskustellaan, mikäli kielitaitonsa puolesta pystyvät. Seuraavalla tunnilla he kertovat havainnoistaan ja niistä keskustellaan.

Tehtävä 6. Mitä viestintä on?

Tavoite: ymmärtää kulttuurien välisen viestinnän epävarmuutta

Tutkija Pierre Cassen mukaan viestintä on prosessi, jossa kaksi yksilöä yrittävät vaihtaa ajatuksia, tunteita, symboleita – sanalla sanoen merkityksiä. Kansainvälinen viestintä on prosessi, jossa kaksi yksilöä, jotka eivät kuulu samaan kulttuuriin, yrittävät vaihtaa merkityksiä. Koska he eivät kuulu samaan kulttuuriin, he todennäköisesti eivät jaa samoja olettamuksia, uskomuksia, arvoja eivätkä he ajattele, tunne tai käyttäydy samalla tavalla. Tämä tekee viestinnästä paljon vaikeampaa kuin osaamme edes ajatella. (Kohls & Knight 1994, 59.)

Casse tuo esille viisi väitettä, jotka vaikuttavat kaikkeen kulttuurien väliseen viestintään:

- 1) Täydellinen viestin välittäminen on mahdotonta, sillä me kaikki tuomme viestintäprosessiin omat vakiintuneet käsityksemme asioista.

- pyydä ryhmää assosioimaan vapaasti kun sanot sanan 'auto'. Koska merkitys on ihmisissä itsessään eikä sanoissa, vastauksia tulee monenmoisia. Miten viestintä eroaa eri tilanteissa? Miten kirkkoväki puhuu? Entä korisjoukkue pukuhuoneessa?

2) Me viestimme monin eri tavoin ja suuri osa viestinnästämme on alitajuista.

- pyydä ryhmää ristimään kätensä ja sitten siirtämään peukaloidensa paikkaan niin, että luonnostaan päälle tuleva peukalo meneekin alle. Alitajuinen viestintämme on usein samanlaista: emme huomaakaan, kuinka luonnollista se meille on, ennen kuin joudumme tilanteeseen, jossa se ei olekaan luonnollista. Pyydä ryhmää miettimään, miten me pukeudumme, käytämme aikaa ja tilaa sekä miten kosketamme toisiamme.

3) Me näemme sen, mitä odotamme näkevämmme.

Saadaksemme järjestyksen maailmaan, käytämme alitajuista, opittua ”kulttuurikarttaa”, joka usein vie meidät tahtomattamme väärille urille. Nämä jo olemassa olevat olettamuksemme estävät meitä näkemästä todellisuutta.

- piirrä taululle hakaristi siten, että sen päät kulkevat vastapäivään. Kysy ryhmältä, mitä se näkee. Kuinka moni näkee natsitunnuksen eikä Navajo-, buddhalais-, intialaista tai persialaista symbolia? Naziien hakaristissä päät menevät myötäpäivään.

- Hakarististä käytetään kielissä (mm. englanti, venäjä) sanaa svastika. Se tulee muinaisesta sanskritistä ja tarkoittaa hyvinvointia ja siunausta.

4) Me emme näe sitä, mitä odotamme näkevämmme.

- anna ryhmän lukea yllä olevat kolmiot nopeasti. Peitä kolmiot ja kysy, mitä niissä lukee. Vain harva ihminen näkee kaksoisartikkelit. Katsokaa vielä yhdessä, mitä kolmioissa todella lukee.
- se, mitä me näemme, on riippuvainen siitä, mitä haluamme nähdä, millainen koulutus meillä on, mikä on mielestämme järkevää ja mikä sopii alitajuiseen kulttuurikarttaamme.

5) Me kaikki havaitsemme asiat eri tavalla.

- Kaikille tuttu tarina on, miten onnettomuuden silminnäkijät kertovat poliisille asiat eritavoin: yhden mielestä auto oli sininen, toinen väittää sitä punaiseksi.

- Mitä kuvassa on?

Me siis luomme itse sen todellisuuden, jossa elämme ja jonka perusteella viestimme. Me tuomme viestintäämme kulttuuriimme perustuvia jo olemassa olevia käsityksiämme. Emme saa koskaan olettaa, että muiden käsitykset asioista ovat samat kuin meidän, varsinkaan jos olemme tekemisissä toisen kulttuurin edustajan kanssa.

Tehtävä 6. Kulttuurien kohtaaminen

Tavoite: tunnistaa vieraan kulttuurin viestintätyylejä, käyttää systemaattista tiedonkeruu- ja analyysimenetelmää, tutkia epävarmuutta sekä silmiinpistäviä kulttuurisia tekijöitä monikulttuurisessa ympäristössä sekä isäntäkulttuurin edustajan että vierailevan antropologin näkökulmasta.

Muodosta isohkoja pienryhmiä, jotka edustavat eri kulttuureita (ei määritellä, mitä). Jokaisesta kulttuurista varten pyydetään kaksi vapaaehtoista, mies ja nainen, antropologeiksi. On tärkeää, että kyseessä on nainen-mies-pari, mutta sitä ei pidä paljastaa ryhmälle.

Erota antropologit kulttuureista ja anna molemmille ryhmille, kulttuureille ja antropologeille, omat ohjeet ilman, että ne kuulevat toisiaan.

Antropologien ohjeet:

- a) haastattele niin monta isäntäkulttuurin edustajaa kuin mahdollista. Voit käyttää apunasi seuraavaa kysymyslistaa:
  - oletteko kaikki samasta kulttuurista?
  - puhutteko kaikki samaa kieltä?
  - oletteko ystävällisiä ulkopuolisia kohtaan?
  - harjoitatteko kaikki samaa uskontoa?
  - syövätkö kaikki kulttuurin jäsenet samaa ruokaa?
  - ovatko perheenne suuria?
  - käyvätkö lapset yleistä koulua?
  - asuuko suurin osa ihmisistä kaupungeissa?
  - jne.
- b) käytä tutkimusmenetelmää – kysy kaikilta samat kysymykset ja tarkista, että vastaukset ovat johdonmukaisia; havainnoi käytöstä, etsi käyttäytymiskaavoja
- c) kymmenen minuutin kuluttua ole valmis kuvailemaan isäntäkulttuuriasi.

Isäntäkulttuurien edustajien ohjeet:

- a) miehet saavat puhua vain miehille ja naiset naisille
- b) saat vastata vain ei- tai kyllä-kysymyksiin
- c) jos antropologi hymyilee kysyessään, vastaus on 'kyllä'; jos antropologi ei hymyile, vastaus on 'ei'.

Antropologit kuvailevat kulttuureita. Kysy heiltä, ovatko kulttuurin edustajat onnellisia ja vastasivatko he johdonmukaisesti kysymyksiin. Pyydä sitten isäntäkulttuurien edustajia kertomaan saamansa ohjeet ja sen jälkeen kuvailemaan omaa kokemustaan tehtävässä.

Keskustelkaa seuraavista aiheista:

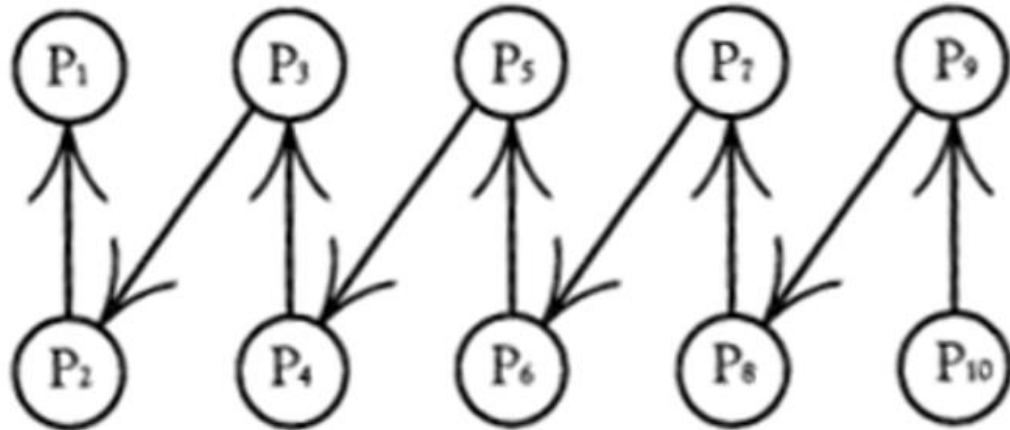
- miten väärinkäsitykset syntyivät?
- miksi sekä antropologit että kulttuurien edustajat turhautuivat?
- miten antropologit pystyivät vaikuttamaan vastauksiin?
- tuleeko mieleen vastaavia kokemuksia todellisesta elämästä?
- mitä harjoituksesta opittiin?
  - järjestelmällisyydellä saa enemmän tietoa
  - tieto, jota saamme, on usein heijastus itsestämme
  - kulttuurien edustajat joutuivat stressaavaan rooliin, koska heidät pakotettiin käyttäytymään epäkohteliaasti ja tavalla, joka ei ole heille tyypillistä
  - kukaan ei koskaan kerro tulokkaalle kaikkia uuden kulttuurin normeja, joten ulkopuolisen on hankala yrittää toimia ko. kulttuurissa
  - yhden kulttuurin kuvailu on toisen kulttuuriin perustuvaa
  - epäselvyys ja epäjohdonmukainen tietoaineisto johtuu usein pinnanalaisesta kulttuurien törmäyksestä

Tehtävä 7. Peili

Tavoite: ymmärtää, miten tärkeää on huolellinen havainnointi.

Ryhmäläiset muodostavat kaksi samansuuntaista linjaa kasvot toisiinsa päin. Jos osanottajia on paljon, linjoja voi muodostaa useampia. Ensimmäinen henkilö saa tehtäväk-

seen alkaa liikkua paikallaan heti, kun musiikki alkaa. Hän (P1) saa liikkua miten haluaa. Häntä vastapäätä oleva henkilö (P2) ryhtyy liikkumaan edellisen peilikuvana. Tätä vinosti vastapäätä oleva (P3) peilaa puolestaan häntä (P2) jne. koko linjan läpi. Kun musiikki loppuu, henkilö P1 lakkaa liikkumasta ja jokainen edellistä henkilöä heijastanut lakkaa liikkumasta kun peilattavakin lakkaa.

Kysy osanottajilta, mitä tapahtui, kun he yrittivät peilata, miltä tehtävä tuntui ja mitähän tekemistä tehtävällä on kulttuurienvälisen toiminnan kanssa. Aikaisemmat tehtävän tehneet ovat kertoneet, että he tunsivat olonsa typeräksi ja epä mukavaksi – tunteita, jotka ovat hyvin yleisiä kun ihminen opettelee uutta kulttuuria. He ovat myös kertoneet, että toisen ihmisen peilaaminen ei ole niin helppoa kuin voisi luulla. Toisen liikkeiden heijastaminen, vieraan kulttuurin sanattoman viestinnän havaitseminen tai kantaa ottamaton havainnointi ovat kaikki yhtä vaikeita haasteita. (Kohls & Knight 1994, 11 - 71.)

7.3 Kulttuuriluennot opiskelijoille ja opettajille

Opintojen alussa olisi tarpeen järjestää orientoiva luento niin Venäjä-painotteisten koulutusohjelmien opiskelijoille, kaksoistutkinto-opiskelijoille kuin opettajillekin. Aluksi käsiteltäisiin teema kulttuuri – mitä kulttuuri on ja miten se vaikuttaa meihin jokaiseen. Seuraavaksi tehtäisiin tässä työssä esiteltyjä kulttuuriharjoituksia, jotka saavat osallistujat vastaanottavaisiksi uusille kulttuureille. Tämän jälkeen opiskelijoille pitäisi vielä järjestää suomalaisen ja venäläisen kulttuurin seminaari, jossa käsiteltäisiin hyvin konkreettisia asioita molemmista kulttuureista.

Orientaation sisältö tulee tarkkaan harkita, sillä monet tarpeelliset asiat vaikuttavat itsestäänselvyyksiltä ja jäävät siten helposti pois asialistalta. Orientaatiossa pitäisi selvittää mm. arvostelun erot Suomessa ja Venäjällä (Suomessa arvosana 1 tarkoittaa, että osaa kurssin suorittamiseen vaadittavat tiedot ja taidot; Venäjällä arvosanat 1, 2 ja 3 ovat anteeksiantamattoman huonoja ja niiden saajia kehoitetaan 2. lukuvuoden lopussa etsimään toinen opiskelupaikka), arvosanan korottamiset, ryhmätöiden ja projektien tekemiset, opinnäytetyöprosessi sekä mainita, että sellainen pikkuseikka kuin sääntöjen mukaan merkityt lähdeviitteet voi johtaa työn hylkäämiseen tai arvosanan alentamiseen. Lähdeviitteiden osalta kannattaa korostaa, että opiskelijoiden tulee aina laittaa ylös kirjan tiedot sekä ne sivunumerot, joilta he jotakin tietoa poimivat, sillä tietojen etsiminen jälkikäteen on lähes mahdotonta. Olisi tarpeen myös miettiä keinoja, miten venäläiset opiskelijat saataisiin paremmin noudattamaan suomalaisia käytäntöjä, vaatimuksia ja sääntöjä opiskelussa.

Tärkeää olisi myös kertoa suomalaisen ja venäläisen koulun eroista. Tässä tutkimuksessa on jatkuvasti tullut esille, että venäläiset reagoivat vahvasti suomalaisten opettajan kunnioituksen puutteeseen. Asiasta pitäisikin keskustella avoimesti ryhmässä. Kokeeko opettaja suomalaisten opiskelijoiden käyttäytymisen kunnioituksen puutteena? Vai onko suomalaisten käytös vain hyväksyttävää suomalaisuutta? Missä menee kunnioittavan ja epäkunnioittavan raja? Ehkäpä venäläisiä opiskelijoita helpottaisi tieto siitä, että suomalainen opettaja ei ehkä pidä suomalaisopiskelijoiden käytöstä yhtä epäkunnioittavana kuin venäläiset. Myös muista koulumaailman eroista tulisi kertoa: Suomalainen opettaja on ohjaaja ja toveri; venäläinen on auktoriteetti ja parhaimmillaan esiintymisestä nauttiva artisti. Suomessa harrastetuilla ryhmätöillä on oma oppimistavoitteensa ja tarkoitusperänsä, eikä se ole opiskelijan kiusaaminen. Suomalaisille arvosanat eivät ole yhtä tärkeitä kuin venäläisille, sillä ykkösetkään eivät ole syy erottaa koulusta. Koulumenestystä ei Suomessa vaadita eikä arvosteta yhtä paljon kuin Venäjällä. Monia koulumaailmoita eritteleviä seikkoja on tullut esille tässäkin tutkimuksessa.

Tässä työssä on jo tullut esille myös monia suomalaisten ja venäläisten eroja kuten keskustelutyyli, sekä konkreettisia havaintoja ja hämmästyttäviä aiheuttaneita seikkoja kuten se, että suomalaiset pesevät astiat tiskiharjalla kun taas venäläiset pesevät sienellä; että suomalaiset harrastavat venäläisten mielestä mahdottomia makuyhdistelmiä kuten persikka-tomaattisalaattia. Sekin hämmästyttää, että suomalaiset jonottavat baari-illan jälkeen grillille, koska juomalla vietetyn illan jälkeen tekee mieli suolaista eikä ihan vielä

tee mieli lähteä kotiinkaan – Venäjällähän yleensä syödään jo illan aikana vatsa täyteen eikä suinkaan vain juoda.

Luennoilla pitäisi myös kertoa kattavasti yleisimmistä kulttuurieroista. Mikäli seminaarissa olisi mukana vanhempia opiskelijoita, heidät voisi päästää ääneen kertomaan, mitä he ovat kahden kulttuurin kampuksella havainneet. Lähes kaiken sopeutumista, kulttuuritietoisuutta ja kulttuurieroja koskevan luentomateriaalin voi poimia tämän työn teoria- ja tutkimusosioista.

7.4 Tutustumisen edesauttaminen

Nykyään moni taho järjestää matchmaking-tapahtumia suomalaisille ja venäläisille yrityksille. Tavoitteena on, että he tutustuvat ja alkavat toimia yhdessä lisäten siten koko alueen taloudellista hyvinvointia. Mikä estää myös oppilaitoksia järjestämästä matchmaking-tapahtumia opiskelijoilleen? Vain 10 % Savonniemen kampuksen opiskelijoista viettää vapaa-aikaansa toiseen kulttuuriin kuuluvan kanssa.

Ammattikorkeakoulujen uusien opiskelijoiden ryhmät pyritään lähes aina ryhmäyttämään opintojen alussa. Hyvä ryhmä toimii paremmin, opiskelijat viihtyvät eivätkä ole helposti vaihtamassa oppilaitosta, opiskelukin sujuu paremmin. Ryhmäytymiseen on olemassa todella monia hauskoja ja aktiivisia leikkejä, joiden kautta osallistujat oppivat tuntemaan toisiaan paremmin. He eivät välttämättä opi toistensa nimiä, mutta hassuteltuaan kerran yhdessä heidän on helppo jatkaa yhteistoimintaa, sillä jää heidän välillään on lopullisesti sulanut.

Tämän työn tutkimusosiossa on opiskelijoiden puolelta tullut vahvasti esiin toivomus, että koulu vaikuttaisi enemmän suomalaisten ja venäläisten todelliseen tutustumiseen ja ystävystymiseen. Opintoihin sisältyen parhaana matchmaking-tapana opiskelijat pitivät tandem-opetusta. He toivovat pitempiäaikaisia parityöskentelyrupeamia, esimerkiksi niin, että jokaisessa opintojaksossa määrättäisiin suomalais-venäläiset parit, jotka tekisivät tiettyjä tehtäviä yhdessä. Eri opintojaksoissa parit olisivat erit, jolloin ystävyys-suhteita syntyy jokaiselle enemmän. Parit voi vaikka arpoa. Jos suomalaisia on ryhmässä vähemmän kuin venäläisiä, voi muodostaa myös kolmioita.

Haastatellessani opiskelijoita sain käsityksen, että he eivät osanneet ottaa ohjia omiin käsiinsä ja alkaa järjestää yhteisiä illanviettoja ym., vaikka kaikki olisivat olleet valmiit sellaisiin osallistumaan ja kaikki toivoivat enemmän yhteistä toimintaa toisen kulttuurin edustajien kanssa. Lienee liian optimistista olettaa, että opettajillakaan olisi aikaa puuhata tapahtumia. Oppilaitos voi kuitenkin vaikuttaa asiaan kannustamalla ja luomalla uutta kampuskulttuuria, joka rohkaisee opiskelijoita itseään järjestämään erilaisia tapahtumia ja tapaamisia, joihin kutsutaan osallistumaan esim. koulutusohjelman kaikki opiskelijat tai pienellä kampuksella koko väki. Tätä tarkoitusta varten kampus voisi tarjota tilojaan opiskelijoiden vapaaseen käyttöön ja opettajat voisivat kehottaa opiskelijoita järjestämään tapaamisia koululla. Ryhmissä voitaisiin valita ns. ryhmänvanhimmat, jotka sekä toimisivat ryhmän epävirallisena johtajana että yhdessä toisten ryhmänvanhimpien kanssa muodostaisivat illanviettojen järjestelykomitean.

7.5 Ulkomaalaistaustaisen opiskelijan aikuistutor

Tämän opinnäytetyön tutkimusosion aikana on muutamaan otteeseen tullut esille ajatus aikuistutorista, joka olisi toisesta kulttuurista tulevalle enemmän kuin opintoja ohjaava henkilö. Kampuksella opiskelevilla venäläisillä on ollut monia muitakin huolenaiheita kuin opiskelu. Erään opiskelijan perheenjäsen kuoli yllättäen, ja opiskelijan oli saatava mahdollisuus pikaisesti lähteä kotiin ja hoitaa opinnot myöhemmin. Yhden opiskelijan arkea pimensi epä tietoisuus viisumin pidentämisestä – missä ja miten hän sen tekisi, täytyykö mennä kotiin, kuinka kauan kestää, ennen kuin hän pääsisi takaisin opiskelemaan. Joku voi tarvita tiliä suomalaisessa pankissa tai haluta muuttaa vapaille markkinoille opiskelija-asuntolan sijaan. Entä jos opiskelija sairastuu? Osaako hän etsiä hoitoa Suomessa?

Aikuistutor olisi opiskelijan tukihenkilö, jolta saa kysyä kaikkea uudessa kulttuurissa elämiseen liittyvää, neuvoja ja apua. Näin opiskelijoiden ei tarvitse tuhlata voimiaan kulttuurin vaihdosta johtuviin arjen ongelmiin, jotka kulttuurin edustaja pystyy usein helposti ratkaisemaan hänellä luonnostaan olevan kulttuuritiedon pohjalta, vaan voivat suunnata kaiken energiansa opiskeluun.

Suomalaiset kuvittelevat usein, että venäläinen maahanmuuttaja, joka on jo asunut Suomessa useamman vuoden, tietää yhteiskunnastamme kaiken sen, mikä meille suomalaisille on itsestään selvää. Yli 25-vuotinen kokemukseni asiasta kuitenkin kertoo toista:

venäläiset asuvat maassamme omissa piireissään. He tuntevat ne instituutiot, joiden palveluja heidän on pakko käyttää. Muu osa yhteiskunnastamme on edelleen heidän maailmansa ulkopuolella. Ammattikorkeakouluja kiinnostanee mm. se tieto, että venäläiset aikuisopiskelijat eivät tiedä, että on mahdollista opiskella ilman, että menettää työttömyysturvansa. He tietävät asian vain, jos heille on työvoimatoimistossa aktiivisesti tarjottu opiskelua, mikä lienee harvinaista paitsi jos kyseessä on työvoimakoulutus, tai jos joku heidän venäläinen ystävänsä opiskelee ja on kertonut ko. mahdollisuudesta.

7.6 Opettajat monikulttuuriseksi ohjaajiksi

Aikaisemmin tässä työssä mainitut kulttuuriluennot ja tehtävät sopivat erinomaisesti myös opettajille, jotka haluavat päästä monikulttuurisuuden polulle. Mikkelin ammattikorkeakoulun vuosittain järjestämät Venäjä-polkuopinnot ovat erinomainen tapa saada pätevää tietoa Venäjästä ja venäläisistä. Näiden lisäksi monikulttuuriseksi haluan tulisi rauhassa syventyä ajattelemaan asioita: tärkeää on mietiskellä, tunnistaa itsensä kulttuurisena olentona ja ymmärtää oman kulttuurin olemus. Tätä varten ammattikorkeakoulu voisi järjestää halukkaille kulttuurikeskustelupajoja, joissa asioita käsiteltäisiin esim. alustusten ja keskustelun muodossa. Kokemusta opettajille kertyy työstä toisista kulttuureista tulevien opiskelijoiden kanssa sekä erittäin tärkeistä opettajavaihtoista eri kulttuurien välillä. Tarpeen saattaisi olla myös keskustelu siitä, mitkä opettajan tekemät toimenpiteet voi mahdollisesti katsoa kansallisuutta syrjiviksi, jotta mm. yhdenvertaisuuslakia ei huomaamatta rikottaisi. Esimerkkinä annan vanhan tarinan opettajasta, joka mietti keinoa saada venäläisopiskelijat saapumaan ajoissa tunnille ja päätyi ilmoittamaan luokan venäläisille opiskelijoille, että seuraava tunti alkaa klo 9.45 ja muille opiskelijoille, että tunti alkaa klo 10.00. Venäläiset kokivat tullessa syrjityiksi kansallisuuden perusteella ja valittivat asiasta vähemmistövaltuutetulle.

Tästä kaikesta alkaa monikulttuurinen kehitys ja jatkuu – ikuisesti.

8 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tulokset ovat toteutuneet varsin hyvin. Olen saanut pätevää tietoa Savonniemen kampuksen venäläisten ja suomalaisten opiskelijoiden opintojen arjesta.

Osa tiedosta on ollut sellaista, että sitä en olisi osannut aikaisemman kokemukseni ja tietojeni pohjalta ennakoida. Tulokset yllättivät minut myönteisyydellään, sillä kaiken kaikkiaan mitään suurta ongelmaa ei tullut esille.

Uskon, että tulokset ovat luotettavasti suuntaa-antavia. Luonnollisesti on olemassa mahdollisuus, että vastaajat ovat kaunistelleet puheitaan, sillä esim. venäläisryhmän haastattelussa kielteisiä kommentteja suomalaisista alkoi tulla vasta ihan lopussa. Kyselyssä oli nimittäin tullut selkeästi esille sellaistaakin venäläisten esittämää kielteistä, jonka venäläisryhmä haastattelussa jyrkästi epäsi. Venäläiset myös vaikuttivat siltä, kuin heidän velvollisuutensa olisi hyväksyä Suomi hampaineen ja karvoineen syystä, että he ovat tänne vapaaehtoisesti muuttaneet. Toisaalta kyselyyn oli tullut vastauksia myös mm. vanhempien vuosikurssien opiskelijoilta, jotka olivat työharjoittelussa haastattelujen aikana, joten haastatellut ryhmät olivat enimmäkseen syksyllä 2013 alkaneita. Myöskään suomalaiset eivät uskaltaneet esittää haastattelussa rajun kielteisiä kommentteja, jollaisia yksi kyselyyn vastanneista oli esittänyt. On siis olemassa pieni mahdollisuus, että tilanne on tosiasiaa hitusen huonompi kuin mitä tämä tutkimus on saanut tulokseksi.

Tutkimusmenetelmät, eli kysely ja haastattelut, toimivat suhteellisen hyvin. Kysely onnistui irrottamaan vastaajilta runsaasti myös vapaamuotoisia kommentteja ja tarkennuksia strukturoidussa osiossa pyydettyjen rastiusten lisäksi. Vastausten määrä, 33, ei myöskään ollut huono. Uskon, että sain näin paljon vastauksia siksi, että aihe koskettaa jokaista ja kiinnostaa jokaista ainakin jollakin tasolla. Haastattelut puolestaan pystyttiin organisoimaan helposti opettajan avulla, joka luovutti käyttööni tunnin jokaisen ryhmän kohdalla. Haastatelluissa ryhmissä näkyi kuitenkin kullekin ryhmälle ehkä luonnollinen ryhmänjohtaja-asetelma - yksi tai muutama puhuu eniten ja varmimmin, osa myötäilee tai huomauttaa jonkin verran omia mielipiteitään ja loput ovat hiljaa. Hiljaa olleiden mahdolliset ongelmat, eriävät mielipiteet tai asenteet ovat siis edelleen piilossa. Opettajien haastattelut taas sujuivat hienosti. Jokainen oli saanut lyhyen viestin, jossa kerroin, minkä tyyppistä tietoa halusin heiltä saada ja jokainen oli miettinyt aihetta ennen haastattelua, joka kesti jokaisen kohdalla noin 30 minuuttia.

Kokonaisuutena työstä muodostui teorian ja käytännön esimerkkien sekä monikulttuurisuuden koulutuskirjallisuudesta poimittujen ja venäläisiin ja suomalaisiin sovellettu-

jen harjoitusten myötä käyttökelpoinen lähdeaineisto, jonka pohjalta Mikkelin ammattikorkeakoulun Matkailu- ja ravitsemisalain laitoksen opettajat voivat helposti laatia opiskelijoille suunnatun monikulttuurisuusorientaation sekä Suomen ja Venäjän kulttuurien täsmäkoulutuksen. Tämä olisi erinomainen lisä ammattikorkeakoulussa toteutettavaan Venäjä-polkuun, joka antaa opiskelijoille pätevää tietoa Venäjästä, mutta ei tällä hetkellä valitettavasti ulotu Suomi-tietouden antamiseen venäläisille. Tutkimuksen valmistuessa Mikkelin ammattikorkeakoulussa on myös tapahtunut muutoksia: Matkailun opetus on siirretty Kasarmin kampukselle Mikkeliin, jossa Matkailu- ja ravitsemusalain laitoksen toinen puoli, ravitsemus, jo sijaitsee. Muutos ei kuitenkaan vähennä tämän tutkimuksen arvoa vaan ehkä jopa lisää sitä, sillä pääkampuksella on huomattavasti enemmän venäläisiä ja muita ulkomaalaisia opiskelijoita, joskin heitä saattaa olla suhteessa vähemmän kuin pienellä Savonniemen kampuksella Savonlinnassa luvuvuonna 2013 – 2014.

Tätä työtä on ollut hyvin mielenkiintoista tehdä. Ymmärrän omakohtaisesti monikulttuurisen osaamisen tärkeyden nykypäivän globaalissa maailmassa. Suomessa on yhä enemmän Venäjältä tänne muuttaneita ja suomalaiset ammattikorkeakoulut myös aktiivisesti pyrkivät saamaan enemmän venäläisiä – ja muunkin maalaisia – opiskelijoita. Harjaantunut monikulttuurinen silmäni on huomannut ei-toivottavia tapahtumia suomalaisten ja venäläisten välillä monissa eri tilanteissa. Venäläisten määrä Suomessa kasvaa nopeasti – tällä hetkellä heitä on jo yli 60 000 ja he ovat kolmanneksi suurin kansallisuusryhmä Suomessa.

Venäläisten, kuten muidenkin maahanmuuttajien, sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan on erittäin tärkeää. Sopeutuneina he ovat Suomelle hyviä kansalaisia ja heidän jälkeläisistään kasvaa myös suomalaisen kulttuurin edustajia. Sopeutumattomuus puolestaan tuo mukanaan paljon inhimillistä kärsimystä, joka saattaa heijastua yhteiskuntaan pahoinvointina, erityispalveluiden tarpeena ja äärimmillään jopa rikollisuutena. Sopeutuminen on yksilöllinen prosessi: jollekulle se on helpompaa, joku ei sopeudu millään. Venäläisen on vaikea, usein mahdoton palata Venäjälle, sillä se tarkoittaisi kasvojen menetystä ystävien ja sukulaisten edessä. Toisaalta suomalaisen yhteiskunnan jäsenen elämä on kaiken kaikkiaan turvallisempaa kuin Venäjällä eikä monikaan ole valmis luopumaan siitä, vaikka eläminen Suomessa tuntuisikin raskaalta.

Se, että Venäjältä Suomeen muuttaneet pääsevät opiskelemaan ja sitä kautta enemmän yhteyteen suomalaisten ja suomalaisen kulttuurin kanssa, on omiaan edistämään heidän sopeutumistaan ja erinomainen asia kaikin tavoin. Ei pidä kuitenkaan ajatella, että opiskelu suomalaisessa koulussa hoitaa asian automaattisesti. Suomessa on paljon sellaisia venäjänkielisiä, jotka eivät sopeudu opiskeluunsa ja jotka jättävät opintonsa kesken.

Niinpä olen sitä mieltä, että meidän kaikkien paremman tulevaisuuden takia sopeutumisesta tulisi aktiivisesti edistää kaikkialla, missä kulttuurit kohtaavat toisiaan. Sopeutumisesta voi opiskella. Sopeutumisella on teoria, joka koskee jokaista uuteen kulttuuriin muuttavaa. Omaa monikulttuurista valmiutta voi ja nykyaikana täytyy kehittää.

Ihminen ei koskaan täysin pääse eroon omasta kulttuuristaan eikä siihen ole tarvetta. Mutta meidän jokaisen tulisi oppia ymmärtämään ja suvaitsemaan toisia. Se helpottaa meidän omaa ja toisen elämää. Se myös heijastuu matkailussa: mitä monikulttuurisesti tietoisempia ja osaavampia olemme, sitä paremmin osaamme ottaa vastaan matkailijoita kaikkialta maailmasta ja sitä enemmän he Suomesta pitävät.

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamo, Anne 1993. Kun kulttuurit kohtaavat. Keuruu: Otava.
- Alitolppa-Niitamo, Anne, Fägel, Stina & Säävälä, Minna 2013. Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Vaasa: Kirjapaino Fram.
- Antti. Ekotriippailua aasiassa. Kulttuurishokki kun kaikki menee pieleen. Blogi-kirjoitus. <http://ellit.fi/matkailu/vanhat/blogit/ekotriippailua-aasiassa/ekotriippailua-aasiassa-kulttuurishokki-kun-kaikki-menee-pieleen>. Luettu 6.3.2014. Ei päivitystietoa.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Artikkeliteoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I, s. 24 -42. Toim. Aaltola, Juhani & Valli, Raine. PS-kustannus, Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hašanovic, Resad 2002. Päivä jona kotiuduin – Yves Kleinin sinisten kasvojen ja Pispalan saunan välissä, s. 16 – 18. Artikkeliteoksessa Koto-maana Suomi. Kertomuksia maahanmuutosta 1999 – 2001. Toim. Outi Lepola. Työministeriö. Helsinki: Edita Prima Oy.
- The Hofstede Center 2014. What about Finland? ja What about Russia? Kansallisten kulttuurien vertailu. www.geert-hofstede.com. Luettu 18.3.2014. Päivitetty 10.10.2014.
- Jasinskaja-Lahti, Inga, Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Tampere: Gaudeamus.
- Kohls, Robert L. & Knight, John M. 1994. Developing Intercultural Awareness. A Cross-Cultural Training Handbook. USA.
- Latisheva, Inna 2010. Ryssänä Suomessa. Vieras väärästä maasta. Keuruu:Otava.
- Launikari, Mika 2005. Intercultural communication as a challenge in counselling immigrant, s.151 -172. Artikkeliteoksessa Multicultural guidance and counselling. Launikari, Mika & Puukari, Sauli (toim.) Jyväskylä:Kirjapaino Oma oy.
- Nimetön 2007. Tätäkö se kulttuurishokki tarkoittaa? Blogi-kirjoitus. <http://tver.vuodatus.net/lue/2009/02/tatako-se-kulttuurishokki-tarkoittaa> Luettu 19.5.2014. Ei päivitystietoa.
- Malankin, Minna 2000. Kulttuurishokkikertomuksia Venäjältä ja Suomesta. Painamaton materiaali.
- Malankin, Minna 2012. Venäläiset matkailun asiakkaina. Tutkimusraportti. Mikkelin ammattikorkeakoulu.
- Malankin, Minna 2013. Luentomateriaali.

- Miettinen, Helena 2006. Peilistä näkyy muuttunut kuva. Artikkelikirjassa Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Toim. Tuomas Martikainen. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Mustajoki, Arto 1996. Venäläisten mysteeri. Artikkelikirjassa Salo-Lee, Liisa, Malmberg, Raija & Halinoja, Raimo. Me ja muut. Kulttuurienvälinen viestintä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Mustajoki A. & Protasova E. 2002. ”My” i ”oni”: russkie o finnah i finny russkih. Russkoje i finskoje kommunikativnoje povedenie. Vypusk 3. Voronezh.
- Mustajoki A. & Protasova E. 2004. Kommunikativnoje povedenie i mezhnatsional’noye stereoti-py. Kommunikativnoje povedenie. Vyp. 20. Russkoje i finskoje kommunikativnoje povedenie. Voronezh.
- Pitkänen, Pirkko 2005. A philosophical basis for multicultural counselling, s.137-150. Artikkelikirjassa Launikari, Mika & Puukari, Sauli (toim.) Multicultural guidance and counselling. Jyväskylä: Kirjapaino Oma oy.
- Puukari, Sauli & Launikari, Mika 2005. Multicultural counselling – Starting points and perspectives, s. 27 – 41. Artikkelikirjassa Multicultural guidance and counselling. Launikari, Mika & Puukari, Sauli (toim.) Jyväskylä: Kirjapaino Oma oy.
- Puukari, Sauli & Korhonen, Vesa 2013. Monikulttuurinen ohjaus kotoutumista tukevassa työssä. Artikkelikirjassa Alitolppa-Niitamo, Anne, Fägel, Stina & Säävälä, Minna. Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Vaasa: Kirjapaino Fram.
- Rouvinen, Anne 2001. Kansainvälinen tutorointi. Vaihto-opiskelijoiden kokemuksia kansainvälisestä tutor-toiminnasta Mikkelin ammattikorkeakoulussa. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Talouden ja hallinnon koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi.
- Salo-Lee, Liisa, Malmberg, Raija & Halinoja, Raimo 1996. Me ja muut. Kulttuurienvälinen viestintä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Siekkinen, Kirsi 2001. Syvähaastattelu. Artikkelikirjassa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I, s. 43 - 58. Toim. Aaltola, Juhani & Valli, Raine. PS-kustannus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Sipilä, T. 2000. Maassa maan tavalla? Vertailututkimus vaihto-opiskelijoiden sopeutumisesta vieraaseen kulttuuriin. Turun yliopiston sosiologian laitos. Painamaton tutkimus.
- Valli, Raine 2001. Kyselylomaketutkimus. Artikkelikirjassa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I, s. 100 - 112. Toim. Aaltola, Juhani & Valli, Raine. PS-kustannus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kaksikulttuurinen kampus

Кампус двух культур

Ikä/Сколько Вам лет? *

- <20
- 20 - 25
- 25 - 30
- 30 <

Sukupuoli / пол *

- mies / мужчина
- nainen / женщина

Valitse koulutusohjelma, jota käyt/ Выбирайте Вашу учебную программу *

- Matkailun koulutusohjelma, AMK-restonomi, Venäjä-painotteinen
- Matkailun koulutusohjelma, AMK-restonomi
- DD-student
- Matkailun AMK-restonomi, aikuisryhmä

Kotikieli? Ваш родной язык? *

- Suomi
- Русский

Oletko ollut työharjoittelussa Venäjällä tai muuten viettänyt siellä suhteellisen pitkiä aikoja? *

- kyllä
- ei

Henkilön sopeutumisprosessi vieraaseen kulttuuriin on U:n muotoinen ja sitä nimitetään U-käyräksi.

Aluksi uusi kulttuuri viehättää, kaikki siinä on erinomaista. Vähitellen henkilö ajautuu sopeutumiskriisiin,

siis sijaitsee U:n pohjassa. Silloin uuden kulttuurin tavat ja asiat tuntuvat väsyttäviltä ja sopeutuja tuntee

kaikenlaisia kielteisiä tunteita. Kun sopeutuminen jatkuu, lähtee taas ylöspäin U:n toista laitaa, hän alkaa

tuntea, että uusi kulttuuri on kuitenkin ok, siinä pystyy elämään hyvää, tasapainoista elämää.

Missä kohtaa U-käyrää Sinä olet? *

- alussa, eli kaikki Venäjällä on mielenkiintoista
- menossa alaspäin, alkaa ottaa päähän tämä Venäjä
- alhaalla: kurjaa, koti-ikävä, meillä on kaikki paremmin
- jo nousemassa ylöspäin: kurja vaihe on takana, Venäjälläkin on puolensa
- lopussa: Venäjä on ok ja vietän siellä mielelläni aikaa

Venäläiset ovat mielestäsi... *

mukavia	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ vähemmän mukavia
eroavat suomalaisista selvästi	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ samanlaisia kuin muutkin
hyviä opiskelutovereita	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ epämukavia opiskelutovereita
helposti ymmärrettäviä	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ihmeellisiä, en ymmärrä heitä
tylsä ihmisinä	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ kiinnostavia ihmisinä

Onko tutustuminen venäläisiin opiskelijoihin muuttanut suhtautumistasi venäläisiin? *

- kyllä, miten?
_____
- ei

Mitä haluaisit muuttaa suomalaisten ja venäläisten välisissä suhteissa kampuksella?

_____

Oletko havainnut kampuksella *

Rastita jos olet havainnut.

- syntyperästä johtuvaa väärinkohtelua
- me- ja te-ryhmittymistä
- suomalaisten ja venäläisten välistä kilpailua
- suomalaisten ja venäläisten välistä epäluuloa
- suomalaisten ja venäläisten välisiä pahoja tunteita
- muuta, mitä
 _____
- en ole havainnut

Jos olet havainnut syntyperästä johtuvaa väärinkohtelua, kerro mitä

Jos olet havainnut me ja te -ryhmittymistä, kerro esimerkki

Jos olet havainnut suomalaisten ja venäläisten välillä epäluuloa tai muita pahoja tunteita, kerro esimerkki

---

Oletko kokenut itse *

Rastita ne asiat, joita olet kokenut.

- syntyperästä johtuvaa väärinkohtelua
- me- ja te-ryhmittymistä
- suomalaisten ja venäläisten välistä kilpailua
- suomalaisten ja venäläisten välistä epäluuloa
- suomalaisten ja venäläisten välisiä pahoja tunteita
- muuta, mitä
 _____
- en ole kokenut

Onko sinulla ollut syntyperästäsi (kansallisuus) johtuneita ongelmia *

Rastita tilanne, jossa Sinulla on ollut ongelmia.

- tunnilla
- kielessä
- oppimisessa
- toverisuhteissa
- opettajien kanssa
- ruokalassa
- muualla, missä?
 _____
- ei ole ollut

Mitä nimenomaisia ongelmia?

Mitä kielteistä venäläisistä on mielestäsi aiheutunut kampuksella ja miten sen olisi voinut mielestäsi välttää?

Oletko havainnut kampuksella *

Rastita, mikäli olet havainnut.

suomalaisten ja venäläisten välistä ystävyyttä, anna esimerkki

_____

suomalaisten ja venäläisten välistä toistensa auttamista, anna esimerkki

_____

muuta, mitä

_____

en ole havainnut

Oletko sinulla ollut syntyperästäsi johtuvia myönteisiä kokemuksia *

Rastita tilanne tai tilanteet.

tunnilla

kielessä

oppimisessa

toverisuhteissa

opettajien kanssa

ruokalassa

muualla, missä?

_____

ei ole ollut

Millaisia myönteisiä kokemuksia?

_____

_____

_____

Mitä hyvää venäläisten läsnäolosta on mielestäsi aiheutunut kampukselle?

Miten hyvää vaikutusta voisi vahvistaa?

_____

_____

_____

Millaisia venäläiset ovat mielestäsi?

_____

_____

_____

Сколько времени Вы живете в Финляндии? *

- меньше 6 месяцев
- 6 - 12 месяцев
- 1 - 3 года
- 4 года или больше

На какой основе Вы переехали в Финляндию? *

- для учебы

- на основе национальности (финские предки, ингерманландцы)
- в связи с браком
- в связи с работой
- другое, что?
- _____

Процесс приспособления человека к новой культуре описывается кривой "U". Сначала все кажется отличным, потом человек постепенно заскальзывает ко дну кривой "U" т.е. все, связанное с новой культурой, становится плохим. Когда человек начинает подниматься опять вверх, новая культура становится нормальной, снова приемлимой. В каком месте кривой "U" Вы находитесь? *

- в начале: в Финляндии все отлично
- на пути вниз: уже замечаю всякое неприятное связанное с финнами и страной
- внизу: в Финляндии мне тяжело, дома было лучше
- на пути вверх: становится лучше, в Финляндии тоже свои хорошие стороны
- наверху: Все нормально, чувствую себя дома

Выбирайте ответ, лучше отвечающий Вашим чувствам сейчас. Я... *

	1	2	3	4	5
усталый/ая	☐	☐	☐	☐	☐ бодрый/ая
в хорошем настроении	☐	☐	☐	☐	☐ раздраженный/ая
энергичный/ая	☐	☐	☐	☐	☐ утомленный/ая
в душе беспокойный/ая	☐	☐	☐	☐	☐ в душе спокойный/ая
счастливый/ая	☐	☐	☐	☐	☐ несчастный/ая
одиноким/ой	☐	☐	☐	☐	☐ не чувствую себя одиноким/ой
расслабленный/ая	☐	☐	☐	☐	☐ напряженный/ая
взволнованный/ая	☐	☐	☐	☐	☐ оптимистический/ая
мне многие дела интересны	☐	☐	☐	☐	☐ ничто не интересно

Финны... *

Отвечайте как Вам кажется.

1 2 3 4 5

- приятные   неприятные
- сильно отличаются от русских   похожи на русских
- вообще непонятны   как все
- неудобны как одноклассники   хорошие товарищи по учебе
- интересные   скучные

Ваше отношение к финнам изменилось после того, как Вы познакомились с финнами на кампусе

(или вообще)? *

да, объясните как, пожалуйста

_____

нет

Что Вы хотели бы изменить в отношениях между финнами и русскоязычными на кампусе?

_____

_____

_____

Замечали ли Вы на кампусе *

Отметьте те моменты, которые замечали.

- несправедливые поступки, причиной которых была национальность
- группировки "мы" и "они"
- конкуренцию между финнами и русскоязычными
- недоверие между финнами и русскоязычными
- отрицательные чувства между финнами и русскоязычными
- другое, что
-

_____

не замечал/а

Если Вы замечали несправедливые поступки, причиной которых являлась национальность,

то какие именно

Если Вы замечали группировки "мы" и "они", то какие именно

Если Вы замечали недоверие или другие отрицательные чувства между финнами и русскоязычными,

то какие именно

Испытывали ли Вы сами *

Отметьте те моменты, которые испытали.

- несправедливые поступки, причиной которых была национальность
- группировки "мы" и "они"
- конкуренцию между финнами и русскоязычными
- недоверие между финнами и русскоязычными
- отрицательные чувства между финнами и русскоязычными

другое, что
_____

не испытывал/а

Возникали ли у Вас проблемы из-за Вашего происхождения *

Отметьте обстоятельства, в которых они возникли. Если не
возникало,
отметьте это.

на уроке

по языку

в учебе

в отношениях со студентами

с преподавателями

в столовой

в другой ситуации, а именно
_____

не возникало

А какие именно проблемы

Что отрицательное на кампусе вызвано присутствием финнов и как этого можно
было бы избежать?

Замечали ли Вы на кампусе *

Отметьте те моменты, которые замечали.

дружбу между финнами и русскоязычными, а именно

_____

взаимную помощь между финнами и русскоязычными, а именно

_____

другое, что

_____

не замечал/а

Есть ли у Вас положительный опыт из-за Вашего происхождения (национальности) *

Отметьте обстоятельства, в которых они возникли.

на уроке

по языку

в учебе

в отношениях со студентами

с преподавателями

в столовой

в другой ситуации, а именно

_____

нет положительного опыта

Какой именно положительный опыт?

_____

_____

_____

Что положительное вызвано присутствием финнов на кампусе?

Как это положительное можно было бы укрепить?

_____

_____

_____

Какие, по Вашему мнению, финны?

_____

_____

_____

Onko Sinulla kampuksella (rastita jos on) У Вас есть на кампусе (отметьте, если да)

*

- suomalaisia ystäviä / финские друзья?
- venäjänkielisiä ystäviä / русскоязычные друзья?
- minulla ei ole ystäviä/ у меня нет друзей

Kysely

Kumman kansallisuuden kanssa vietät eniten aikaasi? С представителями какой национальности

Вы проводите больше времени? *

- Venäläisten kanssa / с русскими
- Suomalaisten kanssa / с финнами
- en kummankaan / не с русскими и не с финнами

Oppisin paremmin / Я считаю, что учился/лась бы лучше *

- yksikulttuurisella kampuksella/ на однокультурном кампусе
- kaksikulttuurisella kampuksella/ на двукультурном кампусе

Oletko ollut kampuksella tilantessa, jossa olet huomannut toimineesi oman kulttuurisi pohjalta ja että venäläinen ei ole ymmärtänyt sinua tai on hämmästynyt toimintaasi? Вы попадали на кампусе в такие ситуации, что Вы замечали, что Вы действовали на основе своей культуры и финны Вас не понимали или были удивлены? *

kyllä, millaisia tilanteet olivat / да, в какие именно

_____

ei / нет

Oletko ollut kampuksella tilantessa, jossa olet ihmetellyt venäläisen opiskelutoverisi tapaa toimia ja sitten päätellyt sen johtauvan hänen venäläisyydestään? Вы попадали на кампусе в такие ситуации, что Вы удивлялись поступкам Вашего финского товарища но решили, что это просто потому, что он/она финн/финка? *

kyllä, millaisia tilanteet olivat / да, в какие именно

LIITE 1(14).

Kysely

---

ei / нет